

nyomdászati
Könyvszajai Műszótár.

---

nyomdászati
Könyvnyomtatás Műszótár,

a tárgyak rövid magyarázatával
együtt.

Szilády Károly

Könyvnyomtatótól.

(a könyvnyomdászat tanulmányát el-
kezdetten Bécsben, 1840-ben Martinov.)

1840.

Előszó.

Mindenki tudja, mily bajos idegen eredetű a nevű tárgynak saját nyelvünkön adni megállapított jelentést — nem azért, mintha nem akadna sea al. kulma s frönk, sőt éppen ak ellenkezően, hogy t. i. igen is sok akad, jobbnál jobb: hanem az efféle műszavakat magyarságra, vakmerőjégnek véelve saját ízlését a véleményét máskra talni, nem mer határozott lenni. Mindön pedig ily véleménynek, ugyan azon tárgynak több jelentést ad, az olvasó lefűrésze birtva mindegy, azt választani közöle, s annak elni, mely egyiket saját nézetekhez közele legjobbnak véli: önkényes lefűrésztárat bábelle, s egész helyett még félrel is aligba roszabbal nem adott. — Csakily ítéledem szerint, ha idegen tárgynak már egyszer magyar nevet akurunt adni, adjuk azt egészben, nem pedig vagy vagy al; azaz: adjuk határozottan, minden tétova nélkül ráfogva, hogy azt így is nem másképen hívják. Ha jó-e az a szó vagy nem? ám taglalással aztán az, ki jobban ezt horzsa, és cserélje fel helyesebbel; addig azonban eljen vele, hincsk frükfőge van rá — majd jól fog ez a rosznak véle szó hangzani, ha mindenki nyel. vön ~~szó~~ fogog!

Íly nézetekből indulva, ambar ezen Könyvön ^{szó} ~~szó~~ ^{nyomdászati} ~~nyomdászati~~ klüszó tártban ugyan azon egy tárgynak több jelentést is adhattam volna: még is — kevés kivétellel — csak egyet, elöltem a legjobbnak látszó tettem ki, inkább akarván határozottan bironyost adni elő, mint határozatlanul oly bironyaltant, mellynek még ekután helle: me a körvélemény' ítélopékétől beavattatást nyerni. —
Hifi

Híj! így mikor lesz megállapított műszavunk, s mi-
kor fogjuk egymást faját anyai nyelvünkön megérteni?
főképp mi könyvszerkesztők, kik közt-önvön hazánkban-
tisztán magyar ajkú, így áll a Nemethez képest, mint
egy-százhoz!

(De most már, 1855-ben, nem így van; mert
magyar püteléfi is van elég.)

Bevézetés:

A könyvvel nyomtatására fellaláló jellellyel szedhető
becüli' különböző fajai, nevéket eleinte bizonyos kö-
rülménylöl, vagy attól a munkától vevetel, mellynel
nyomtatására használtattak; is miatt nem is egyfor-
ma minden nemzetnél a betüli' fajainak elnevezése.
Ha más nemzet fajaát nyelven adhatott nekil' nével:
miert ne adhatnánk mi Magyarok is a magunkén ? —
Meggörbáltam azért a betü' fajokat magyar elneve-
zéssel adni, nehaz ezeltölag — de éppen nem erősen ragaszk-
okodva — azoknak eredeti nevékre; inkább figyelmeltetve
a jebb hangzása, és a betü' fajoknak hazánkban közön-
ségejebb használatára.

A Francia igen okosan tett az újabb időben, midön
betüit typographiai pontokra véve, eteknel tartalma
szerint neveze el a különböző fajokat. Ezekünk Ma-
gyaroknak is ezen elnevezést venni fel, is minden más
mellék név nélkül állandóan megtartatnani, itéletem
szerint a legcélszerűbb lenne; mert így a különböző
fajoknak egymáshoz álló viszonyai egysebre jömben-
tünnek; azonba igen röviden is határozottan jeleli ki az
irányfajlat. Például ha ezen betü' fajt akarom megne-
vezni: Doppel Mittel Antiqua, Cassio, vagy Fraktur —
csak ezt mondom: 28. as ös, dőlt, vagy tört, — Azonba
más betemes hasznai is vannak a tyogr. pontokkal
ékesnek, miket mind előhordani itt hely nincs; — csak
ezeket jegyzem meg röviden:

Ha az illy typographiai pont annyi, mint a párizsi lés-
ban 12 pont, vagy is 1 valal vonal; — ennél fogva

6 tyogr. pont annyi mint 12 pont, vagy 1 vonal

12	"	"	"	"	---	---	---	2	"
18	"	"	"	"	---	---	---	3	" vagy 1/4 hüvelyk
36	"	"	"	"	---	---	---	---	1/2 "
42	"	"	"	"	---	---	---	---	1 "

6.

Ar alább előadott betűfajoknál fokozatiból lehet ez is világos, hogy i Garmond és i Petit éppen $\frac{1}{4}$ hüvelyk;
 i Cicero és i Nonpareil ugyan annyi;
 i Tertia és i Tett éppen $\frac{1}{2}$ hüvelyk;
 6 Cicero pedig egy egész hüvelyk.

Ezeket előre becsátva, előadom a közönségesen használatban lévő betűfajoknál eredeti nevét, utánna magyar elnevezését, s végre typpontok pontok szerinti megállapítását, melytől s: i: állandóan lehetne nevezni —

<u>eredeti neve:</u>	<u>A betűfajoknál</u> <u>magyar neve:</u>	<u>Typpontok</u> <u>pontok:</u>
Diamand	Gyémánt	4. cs.
Perle / Parisienne /	Gyöngy	5. cs.
Nonpareille	Páratlan	6. cs.
Colonel	Boglar	7. cs.
Petit / Jungfer /	Dallnok	8. cs.
Bourgeois	Kontárka	9. cs.
Garmond / Corpus /	Jogász	10. cs.
Cicero	Szónok	12. cs.
Mittel	Közép / Imad	14. cs.
Tertia	Harmados	16. cs.
Parangon	Nagy kontár	18. cs.
Tett	Szöveges	20. cs.
Doppel Cicero	Kettős szónok	24. cs.
Doppel Mittel	Kettős közép	28. cs.
Kleine Canon	Kis bibornok	32. cs.
Grobe Canon	Nagy bibornok	40. cs.
Kleine Sabon	Kis ezimes	62. cs.
Grobe Sabon	Nagy ezimes	68. cs.
Kleine Missal	Kis misés	80. cs.
Grobe Missal	Nagy misés	96. cs.
Real	Koronás	120. cs.
Imperial	Czári	150. cs.
Sanspareille	Főpáratlan	200. cs.

Vannak még ez utóbbinál nagyobb — különösen Angliában —
 36 Cicero, vagy félhüvelyki nagyságú öntött betűk is.
 sőt egész hüvelyki

Még kell itt jegyezni, hogy a nagyobb rendű magyar betűk, fokozként nagyobb irányfajra öntetnek mint őket illetné; azert, hogy a fiokbetűnek (f. current) fel- & lemenő szárai, az anyabefűtnek (f. versal) pedig pontokati & vonásai tekintetű jesszerűnek a betű kétségére. Így például a nagybarnok (f. Grotte Canon), Misedes (f. Missal) irányfajra van öntve, & ez viszont nagyobbra; és így feljebb — de azert az imént előadott, typosz pontokra osztott elnevezet mindenütt megmaradhat. *)

Rönyebbég okáért még ezeket kívánom itt előlegelesen kifejteni:

1.) A betűt a Német háromféle néven nevezik, tehát magyarban is ezt követve lesz

a) Schrift: Irony; midőn egész Alphabetet magában foglaló összesség ugyanazon egy fokra értetik.

b) Lettern: Írjelek; akármi fokú typosz általánosan nevezve.

c) Buchstabe: Betű; mikor egyes darabokról van szó.

Írjelek két felét, i: m: Versalium: Anyabetűk,

Current: Fiokbetűk.

Nemökre névre fokfelék; de ezeket csak két részre lehet osztani, i: m: Keleti és nyugati; nyelvohez; amart saját nemzete nevével kell hitenni, mint: Görög, arab illyr. s. b. irony; emert pedig így:

Fraktur: Törtirony.

Antiqua: Övirony.

Schwabacher: Földirony.

Cursiv: Döltirony.

Az Övirony, mellyel mi magyarok is élünk, az újabb időben két felét osztott, i: m: Pariser Antiqua: Nékönyvös.

Englische Antiqua: Nastag-ös.

Ezekon kívül valónak egyes fokra való betűk, i: m:

Schmale: - - - - Sugar

Affiche: - - Fatalspis

Fette, oder Compact: Lömök

Lapidar: - - Arnyekos

Schreibschrift: - - - Folyó

Egyptienne: Csigányirony

*) Nár, hogy ezen nagyobb fokú öntés a legkönyörgesebb irjelnel is, mint: Perot, Garmont, Cicero stb. használatba nem veszik a betűön tőb; mert ezekben a (Versal) betűk accenti; a betű: tőket kívül állván, még a festék: hengers; is nem nélkülözve ingadnak. — Innen bármelyik általános mola az affile való hiba a Stigmata; kesztetve iskolák iramata stb.

2) Hemclly tárgyak magyar elnevezése

Átnevezés, Revision
Buktat, Umföhlen.
Cavotto, Spindel.
Dob, Deckel.
Dorong, Bengel.
Dizsjel, Vignett.
Egyenlit, Register machen.
Falemez, Span.
Gyöw = Fathöröm, Schiedr. titel.
Ferdejám, Schiefstege.
Forgatyú, Kurbel.
Függy, Aushängebogen.
Görge, Walze (sajlá'réka)
Gyfták-Henger, Walzenfestel felár.
Hengerfogattyú, Walzenge.
Hökkentyú, Gurt.
Ironykelme, Schriftzeug.
Ironylemez, Stereotyp.
Ironytár, ~~nyom~~ Schriftkasten.
Jártó, Tenakal.
Kép, Form.
Képlá, képlet, Format.
Képlőjám, Formatstege.
Képrás; Rahme.
Kocska, Gerichte.
Kopogá, Klop Holz.
Laplag, egérsés; Placard.
Módbehoz, Zurichten.

Nevakard, Rastum.
Nyereg, Träger.
Nyomatlyu, Siegel.
Nyugsa, Salzen.
Osztályzat, Schriftfach.
Ötjém, Signatur (ar iven és ironyony)
Öfzáló, Undurchgeschossen.
Párnázat, Unterlagen.
Puskány, Schriftkasten.
Rakás, Schriftstr. redő
Réppad, Formenregal.
Raktám, Setzregal.
Regezer, Lagen machen.
Ritkító-penge, Durchschußlinie
Sám, Stege; Reg pedig: övöny.
Simit, Latiniere.
Sorozó, Winkelhaken.
Szemény, Bildfläche der Schrift.
~~Kövek~~ (marad, jó só)
Szögellő, Quadrat, Concordanz.
Térzö, Spatia.
Tölelő, Ausschließungen.
Tártok, Büchse.
Tavitia, Correcturbogen
Teliv, Einsteckbogen (s. Marge)
Védfedél, Rähmchen.
Védfor, Anschlagzeit.
Verier, Divisorium.
Vonasz, Linie (s. melly a betü magas. sággal bír; Penge, melly annál ala- csönyabb)
Vontszögellő, Reglette.

* Nevezés Polgár

- nyomó, egy vagy több jegyet liányomott, egymás felvált-
ja; hogy hogy a li előbb nyomott, az most hengerrel fog-
laltatik, az ezt művelés pedig nyom.
- Abnehmen: lepedi; a megvárakozott ívvel a kötetlőt, vagy
másféle skáritó képekétől.
- Abputzen: ~~lepisztítja, a lapot a varagadt töltet-
lanságtól a festék. hengerre megmosza.~~
- Abreiben: Aligtor — a festéket finomra dörögli.
- Abvater: Herdat, beherdes; új elikknél, hol rendszerint
egy vagy két kocakával beljebb herdetik a sor.
- Abschäumen: defelexi; a firnáznál szánt forró olaj,
tájlehat főzés körben leszedi.
- Abschlagen: 1) felüti; a képlő. sámkat kizedi a képből.
— 2) szétszedi, a lapot. — 3) defejti, a lapotól a bőrt stb.
a festék. hengerrel a borítól
- Abschnittlinie: Herdovonasz, melly valami fejezet után
jön. — 2) Metz. vonasz, azon lineácska a benyomott íven,
melly a könyvhözönch kimutatja, hol kelljen elmetzeni.
- Absetzen: Piszedi, kéziratból az első lapot, mutatónál.
- Abspülen: leöblíti, a megmosott lapot tiszta vízzel, hogy
az inony közt még találatható lúgot kimosva.
- Abziehbogen: Vontis; azon ív, melly visszanyomathor a fe-
delben áll, s mellyel az ~~előnyomat~~ nyommat mindig be szokott
egy levélle mocskolni.
- Abziehbüste; lásd Abklopfbüste: Wonóképe
- Abziehen 1) levonja ^{levélet} a már kitévedett munhat javításra. —
2) Piszkol; t. i. az ~~előnyomat~~ nyommat' festéke visszanyomathor.
- Accidentien: Mellék munkák; oly apróbb nyomtatványok,
mellyeket nem lehet bekötni; mint: árjegyzék, étlapok,
tudósítások, belépti. jegyek, váltólevelek, s több effélék.
- Achtund vierziger Format: 48. ad rétü; miszerint egy ívre
96 lap jö.
- Achtzehner Format: 18. ad rétü; miszerint egy ívre 36 lap jön.

11.
Ahle: An, Szurka. Lapos végű fanyélben álló hegyes aczéltű, mellyel a ~~rohadt~~ javítás körben, kihúzza a ~~beültet~~ a ~~töb-~~ bi körök ^(beültet) helyébe a kívántat lepi, lapos nyelivel seültve.
Alinea: Ujkerék.

Anfeuchten: 1) Meglocfolja, az ironyt osztáskor. — 2) Meg-
nedvesíti, a víznyomat papirovát, leplát, henger 167

Anführer: Oktató; az a fejed, kinél keze alá inas
adatik, hogy ezt ~~tanítsa~~ a mütételben.

Anführungszeichen: Idézőjel; — lásd: Gänsefüschen

Anglaise: Angolirony; kézirát forma igen szép, de ké-
nyes betűk irony.

Angriff: Fogantyú; egy darab szíj a fedéltegyik szár-
nyán, ennek leeresztésire. — Ez vasfajláknál egy da-
rab kerék pléhből áll. + 1. dob!

Anhalten: Kéretet; ~~kéretet~~ a leplával, sőt a hengerrel is
a képenek ally helyén, hova több festék kívántatik, a
szokolnál tovább feladása.

Anlaufen des Papiers: Megtarhul. Ha a beárztatott
papiros feldolgozatlanul sokáig áll, e miatt barna
foltokat szokott kapni, főleg meleg időben.

Anlogesteg: Mellék-sám, ferde-sám; — lásd: Stege.

Anschließen: Horzácsatol; t. i. negyed ivet, három
negyedhez.

Anschlagezeile: Véd sor; melly szögellőhből 1/4 quadrat/
a ~~horzacsatol~~ / Columnne alá vagy mellette létesül.

Ansetzblatt: Nyuglapp; a kézirátnak azon lapja, hol
egyik rahást a fedést felben hagyja, mivel a másik
ott kezdé munkáját. — Egyrészmind azon lap, mely
lyen végződik a kizakott ár.

Antiqua Schrift: Ős-irony; magyar betűk.

Antreiben: Storítja, a kép' ékeit. Ennek beárása előtt
t. i.

t. i. a' idmohat az ironyhoz s'orongatja, hogy mindenütt egyiránt öffeálljon.

~~Anticritt: Brett: Talpallás; az a' lámasz. des' d'ok'cska a' faj-
nás nincs! t'olatt, mellynek a' nyomó jobb lábát veti, hogy an-
nál nagyobb erővel húzassa magához a' dorongot.~~

~~Stufbinden: Riköti. Az ironyt, mellyre sküljög nincs, ~~szu-
k~~ sinoggal körül teleri, hogy öffe. ne omdjon.~~

Stushängen: Felfüggeszti; a' kinyomott ivetel s'aradás
végét ~~h~~ kötelekre ~~felrakja~~ azzatja.

Aufhebebank: Pöhlényispán. ~~Flöffi~~ alacsony asztal, melly-
re a' kislömbfélé ivet, öffekezé is végét, egymás mellé
helyhezdetnek.

Aufheben: Iverni, öffekezéni az ivet, jegyöl s'arint.

Aufgabe: Kiadás; bizonyos számú nyomat, ugyan azon
egy könyvből, mennyit t. i. a' kiadó kíván.

Auflösen: Felbontja; a' kép ~~szoborait~~ a' kőneget leteker-
geti, miután a' képlösárok felrakattak.

Aufräumen: Feldisztozgat = eloszt, lerak.

Aufschlagen: 1) Felfeszti; laptafajára a' bört felhúzza,
és szegékkel megerősíti. - 2) Felállítja, a' sajtót.

Aufschließen: Felereszti; felnyitja a' kőpet; t. i. az éke-
ket megereszegeti.

Aufsetzen: Felváradegeti; öffeállt ironyt a' fororóba
s' Winkelhaken/ rakja.

Auftragen: Felad; a' kőpet lapta vagy henger által fes-
tekel ellátja.

Aufstoßen: Öffevarra; a' kinyomott s' már megspáradt
rakás papirost, csomónkénti rárogtatás által egyenlő-
vé teszi.

Auge: Szemfény; a' betűt álmázoló felület. Az a' resz t. i.
a' betűnek, melly a' nyomásban meglátászik.

Ausfchließungen: Tötelek; t. i: térső, szögellő, kocskak, félkocskak.

Ausfchneiden: Kimetszi; a' véd fedel' boríték papírosán art, a' minek nyomtatásban látszani kell.

Ausfetzen: 1) Kiszedi — a' betűrajz bevégre. — 2) Úriad; az olly sajtóról, mellynek nyomattya f. Diegel's is allapja olly töhéletesen östzeillenek, hogy semmi pörnézet f. Unterlage nem kell hozzá, az mondatik: jól kiadja; az ellenkező esetben pedig rosszul ad ki.

Ausfzeichnen: 1) Eldörögöl; — a' fesséssel a' táblán vagy kőn egyenlően szétosztja. — 2) Kikörmözi — a' papíros rajz nyomtatás felő ivélt körömháttal úgy előre simítja, hogy körökben nyen fel lefesszen venni.

B.

Balken: Gerend; a' faragván találati két keréket fa, a' sajtó-falak östzekeztésére.

Ballen: 1) Lapta; faragással ellátott a' löszével vagy ^{nyel}nyappival kitömött kerék bős pörnécska, mellyel köröztetést a' ~~fesséssel~~ ^{nyel}nyel a' belülről. — 2) Bäl, t. i. papíros, melly 10 kötet f. rizmát. foglalt magában. — 3) Kötet; bizonyos talan nagyvágú östzekeztett papíros csomó.

Ballen-karre: Lapta-kör; fölt löskör, mellyel a' fesséslapta kitömélék.

Ballenknecht: Lapta-tartó; villa forma kétágú fa: vagy vastreg, a' sajtó bal oldalán, mellyre a' laptat állítják.

Ballenmeister: Lapta-mester fa mai időben már Henger-mester; a' két nyomó köröl az nevezetik, ki a' laptanak ellátásával, a' annak jókarban tartásával foglalkozik.

Ballen-nägel: Ballen-Lapta-szeg: 1) a' bős fesséztetésre szüke séges szeg; — 2) régi, elhasznált, vagy igen meghorogott irony, melly már alig olvasható nyomtatot ad — (mint ez Döckerint Busán'stly Napárainak vásár-sorozatai).

Band: Sarok pánt; melly a fajsófedelel a futó táblán nyígvó taligával köti össze.

Bengel: Dorong; hofferi vasrud a fajsó közepén, mellynek magafelé húzása által eszközölledik a nyomás.

Bengelkopf: Dorong-gomb; ennek végén található réz- vagy ón-gomb.

Bengelscheide: Dorong-hüvely; a vasrud végét, hol megmarhottatik, körülvevő fa.

Berechnen: számol; az olly fejed, ki darabprámra fizet. Ictik; -- ellenkerője a bizonyos fizetésen lévőnek.

Beschweren: Sütllyolja; a megártatott papíros-szávára követ vagy más lerakat rak; vagy pedig a ~~követ~~ szomagoló taliba befőzöltyi.

Bildfläche: szempény; -- lap: szuge.

Black. Schrift: Főth. irony.

Blas: blajfőző üf.

Bleywage: ólom-mérleg; a fajsó részeinek a al. lapjának vízirányos helyheztesése körül foges eszköz.

Bourgeois: Hontárka ⁹⁻¹⁰ -- g-pontos; ironyfaj, melly 9 typogr. pontot foglal magába.

Brechen: Tör, tördel; a sor törétek, ha az utolsó szó nem fér egyiken bele, s egy tagját a másik sorba kell átvinni. -- ~~az utolsó szó~~ ^{helyre} ~~helyre~~ tördelni kell akkor is, midőn egyikből a másikba egy vagy több szó tetetik át.

Bret; lásd: Letzbret, Waschbret.

Brücke: Hidlat; Sajtónak az a fa vagy vaslév-külete, melly a saor-főt (Spindel) közéjett körül fogja, s a szárt magába veszi.

* Hontárkának méltán lehet nevezni ezen különben helyes lemes ironyfajt, mert teste a Petitnél 1 ponttal nagyobb, a Garmondnál pedig kisebb, s így mintegy hontárkodik a kettő közt, de igen könnyen el is ögyeledhetik köztük. Ennek el, mellőzése legjobb, ha Garmond 1:10 pontos / ironyfajra öntetik.

Buch: Konck; enyverett papirosnál 24, enyverellenül pedig 25 iv.

Buchdrucker: Könyvnyom^{ás}; ki a könyvnyomtatás mesterségben hitanulva kezeli; ez viszont kétféle, i. m: nyomó és ~~nyomó~~ ^{nyomó} - lásd ezeket.

Buchdrucker = herr: Könyvnyom^{ás} birtokos; szabadalmazott tulajdonosa egy könyvnyom^{ás} intézetnek.

Buchdruckerey: Könyvnyom^{ás}; hol a könyvnyomtatáshoz tartozó szerek és eszközök együtt találhatók.

Buchdruckerstock: Dizsjel; - lásd: Vignet.

Buchstabe: Betü; az ábcézének valamelyik magány jegyé.

Büchse: Zárto; fajaftónál különféle készületek, melyekben a Csavorsó átmegy.

Bundsteg: Kötővén; azon tiszta hely a benyomott iven, mely a ~~szöveg~~ ^{szöveg} fölül látszik, i. mely képezi a könyv hátát, hol b. i. belőni szokás. - lásd: Steg.

Buntdruck: Szines nyomat; többféle színnel tett nyomtatás. - lásd: Congrevedruck.

C.

Canon: Bibornak - 32 ^{töb} pontos; irányfaj.

Capital, 1) Capitalsteg: Félsám, a képben legfelső. - 2) Fővonal; az al. lapon tett azon vonat, melyre a vasrúta fekszik.

Capitalbuchstaben: Főbetű; nagyobb rendű anyabetű.

Capitalchen: Törpe anyabetű; az östironynál.

Lapuziner: Cuklya; 1) a fedélben ^(dobon) azon kártyalevél, melyhez fektetik a papíros, pontozás nélkül nyomandó apróságoknál; - 2) az a kemény papíros, mellyel a képre azon része fektetik el, hol a védfedél nem őrizheti meg a papírosz bemocskolódástól.

Complet: Teljeszámú, egész.

Compress: Tömött, összeálló; ritkító-penge nélkül ralott szobor.

Concordanz: Szögellő; láp. 2. adraton.

Condition: Szakmány; Szerződés, miszerint a ^{szó} ralap vagy nyomó valamely intézkedés működés lép.

Conditioniren: Szakmányoz.

Congrevedruck: Congressnyomat; miszerint különb. féleképen kimetszett, szélsőben szedhető és lönnyen ismét összerakható tábláczkánál, egyszeri nyomattal több féle színű nyomat lehet nyerni.

Condensweise: Darabzámra.

Corpus = Harmon: Jogász = 10^{es} pontos, a zónokkal együtt legközönlégsébb ironyfaj.

Corrector: Javító; az, ki a javítandó íveket megolvasza, és a benne talált hibákat a lapok szélsőre kijegyzi.

Correcturbogen: Javitív; az imént említett szélsőre le fevel levett ív.

Correcturzeichen: Javítási jegyek, mellyekkel a javítást megolvasó él, midőn a ralap különb féle hibáit a pa piros szélsőre kijegyzi.

Corrigirstuhl: Javitsték; magas lábú, és forgatható ke rel tábláczkák ellátott asztal, mellyre a ralap javítandó képeit helykezi.

Couverture: Borító; nyomtatott fedele a gatyabá lő tött vagy fűzött könyvnek.

Cursiv: Dölt. irony. - a futó betűk.

Custos: Őr; az a szó, vagy ennek tagja, minden lap nak, vagy csak az ívek utolján, mellyel a következő lap kezddődik. - más hi ment a polcsból.

Darunter-schlag: Alsor, mely szögellőköt mindenik ~~szarv~~ ^{szarv} ~~alá~~ ^{alá} ~~tételni~~ ^{tételni} szokott.

Darwischen-schlagen: Közsoroz; ritkító-pengével, vagy szögellősorral, valamely ~~valat~~ ^{magy} ritkábbá teszi.

Deckel: Fedél. *Fából vagy vasból készült s finom vászonnal bevont négy szegű nagy rámája a sajtónak, melyre a nyomtatandó tiszta is tételik, s a véd-fedéssel /: Rähmen / befedetik. A kis vagy borító fedél /: Linlegedeckel / hasonlóképp fából vagy vasból van, pergamennel behúzva; ez a nagy fedél hátuljára erősítették kapcsol. ~~kal~~ - s ~~széles~~ ^{széles} közé finom posztó is tételik.

* Ezt, a koponyalöffögét, a kőnyomó laktatóra a nő: vid dob némi / kőnyomó.

Deckelstuhl: Knyufa; - lásd: Salgen.

Defect: Hiány; valamely ironyfajból hiányzó, vagy kellelénél több, megmaradt betűk.

Defectbogen: Hiányzó; mely valamely nyomtatványból, példányokba rahatása után, fennmarad.

Defectkasten: } Hiánytár; hova a felesleges betűket

Defectregal: } eltevéik.

Defectzettel: Hiányjegyzék; feljegyzése valamely ironyfajból hiányzó betűknek; mely jegyzék azután az ironyöntő² leírja adataik a végre, hogy a hiányt pótolja ki.

Diamant: Gyémánt = 4²⁵ pontos; leglissebb ironyfaj.

Divis: Rétjel; /s/.

Divisorium: Vezet; - lásd: Tenahel.

Doppel Cicero: Kettős-szőnök = 24²⁵ pontos; ironyfaj.

Doppel Mittel: Kettős-közép = 28²⁵ pontos; ironyfaj.

Drucker: Hyornó; ki a sajtónál végrei dolgát.

Quon: Páros; * mikor két vagy több is ügyrahathat ki, hogy egymásba helyhezelve köthetessen be.

*, egymásba menő,

Duodec: Tizenkettő^{nedves} miszerint egy íven 24 lap van.

Dupliren; - Lápf: Schmitzen.

Durchschießen: 1) Ritkit; a rakatot ritkíté: pengével, vagy a szót térdvel széttagítja; - innen: durchgeschossen: ritkített; undurchgeschossen: összeállt. - 2) Röse rak; az igen nedves papíros közi száraz ívet rak; - ifjont: a behatendő könyvre, minden laphoz tiszta papíroft mellékel.

Durchschlagen: Áttör; mondatik a rosz fejtélről, mely azt olorxa, hogy a nyomad dultó fele megvárgul.

Durchschuß: Ritkítő; mind az, a mivel a sorokat vagy szöveget egymástól eltávolítani lehet.

Durchschußlinie: Ritkítő-penge; sárból vagy ironykeléből készült, hűlönbféle vastagsági i hosszavági pléhecskék, melyek a sorok köze azért rakatnak, hogy egymástól távolabb álljanak.

E.

Egyptian: Csigányirony; szegletes vastag fajta betűk.

Eierkuchen: Rátolla; összedült ~~szöveg~~ vagy kép.

Einbringen: Összevonja; a rakatás ^{végén} tömöltekben állítja össze, hogy valami kimaradt szót vagy sort beszorít-hasson.

Einfassen: Beszegi; valamely ^{valamányt} ~~rakat~~ vonással (linie) vagy más szírfasággal körülvésti.

Einfassungen: Szegélyszerek; hűlönbféle ^{gömbös szírfá} ~~szöveg~~ jegyek, az imént említett székra.

Eingehen: Összemegy; nyomtatás körben a papíros.

Einheben: Beemel; a képet sajtóba helyezetteti.

Einkeilen; Beékel; az al-lapon úgy szorítja be a képet, hogy meg ne mozdulhasson.

Einlaufen: Offzetut; 1) ha valamely rakat^{mány}, a példányhoz vagy kőszíthez képest keveset ad; - 2) ha a nyers papír szaradás után megfeszbedik.

Einlege deckel: Borítófedél; - lásd: Deckel.

Einlegen: Berak; 1) papírokat ivonként a fedélbe, vagy egyenként hinyomattasson; - 2) új betűket az ironytár'osztályzatiba.

Einschlagen: Betakarogatja; 1) a munka alatt nem lévő ironyt papírosta, faját kívül reáírva; - 2) a lapát, munkát végzetével, nedves ruhákba.

Einsteckbogen / Marge: Jel; oly tiszta is a nyomtatandó papír közöl, melly azért erősitte tú meg Ψ (s. dobor); a fedélben, hogy a többi ivet azhoz szabva, könnyebben be lehessen nyomtatni körben rakni.

Einziehen: Becsapja; valamely sahásknál a sort egy vagy két koczkával / q. viertes / beljebb kéri.

Esel: Csacs; hided tőle, melly a nyomtatandó papírosrakást tartó deszka alá tetetik, ennek felpolcro: kádra.

Exemplar: Példány; teljes számú könyv.

F.

Fach: osztályzat; az ironytárban lévő fiókoskák.

Fahne: Hasáb; azon rakat, melly javításra egy darabban hivaték le, mielőtt ~~szabás~~ szabás osztatna.

Falzen: Hajtogat; az ivet illető formája szerint öffen hajtogatja.

Farbe, Buchdruckerfarbe: Nyomda; festék; keményre főzött olajból & bészikoromból készült vastag festék, mellyel élnek a könyvnyomtatók.

Farbeisen: Festéklapát; hided, lapát forma vasaszt. köz, mellyel a festéket a táblán elfimítják.

Farbe nehmen: Festéket vesz; a lapát vagy hengert festékekkel kellően elöltja.

Farbestein: Festékártó; a sajlónál.

Farbetisch: Festék tábla, mellyen a festék, henger által, szét dörögödtetik.

Feuchtbret: Ártató deszka; henger erehkel elláttatott tábla, mellyen a beártatott papíros-rakás áll.

Feuchten: Ártat; a nyomtatásra való papírost, vízen keresztül húzva, nedvesse teszi.

Feuchtspäne: Ártató-lecz; két darab vékony tsevendely, melly közre spirillaték, koncronként, a vízen keresztül vonando papíros.

Feuchtkuber: Ártató-dersza; hofferülési edény, mellyben papíros ártatóskor a víz áll.

Filz: Szövet; gyapjuból, a fajta fedélbevaló. ^(időközben)

Final-line: Végvonal; becséplésnél álló kistudó linea.

Finalstock: Vég-díszjel = vignett.

Firniss: Firnisz, főtölaj; vastagra főzött lenmag olaj; a könyv-festéknek fő letrésze.

Fliegenkopf: Vakszem; az, mikor a betűnek szemfénnyel lefelé, lába pedig felfelé áll, s viqyázatlan ságból úgy nyomatik le.

Folio: Felület; miszerint 4 lap jön egy ivre.

Form: Héj; valamely szél vagy zárandó ~~szél~~, mellyek az ivnek egyik oldalát képezik.

Format: Héplő, képlet; ez alatt értetik a ~~képlet~~ ^{szél} közzé és szélessége, és az ereket körülvevő sámk.

Format abschlagen: Héplőt leüt; sámkokat a ~~szél~~ ^{szél} közeiből kistekdi.

Format bildung: Héplőképzítés; az a munka, mellyel a papíros nagy ságához képest kiszabatnak a ~~szél~~ ^{szél} tiszta köré.

Formatbuch: Képlökönyv; melly a ~~szöveg~~ ^{hírdetés} ~~szöveg~~ ^{magában foglalja.} ~~szöveg~~ ^{23.}

Formatlehre: Képlet-tan; annak magyarázata: mi-
képen kelljen a külsőféle rédű ível ~~szöveg~~ ^{szöveg} ~~szöveg~~ ^{szöveg}
helyhezélni el, hogy könnyítatása és öfrehajlaga.
tása után a lapok sorba hűvethetnek.

Formatquadraten, vagy Formatstege: Képlősám; bi-
zonyos mértékűre vett, sürges közepü fám, iránykel-
méből öntve, mellyel mindenféle képet, sőt üres la-
pokat is, hamar és könnyü módon öfpre lehet szerkez-
tetni.

Formatüberschlagen: Felsámolja; azaz, a képet ~~szöveg~~ ^{szöveg}
szöveg fámokkal ellátja.

Formenregel: ~~szöveg~~ Képpad; hol a valdeszkára
elhelyezett képet tartja.

Formensneider: Díszjelmetró; ki fába vagy ércbe
díszjeleket / vignellen / s egyéb czifrajogokat tud mets-
zeni.

Fraktur Schrift: Törtirony; német betű.

Frosch: Béla; némelly fajta: fedélben az ível könnyebb
hírdetésára ~~szöveg~~ ^{szöveg} ~~szöveg~~ ^{szöveg} darab bír.

Fundament: Al. lap; s. vasfajtonál pedig, Tisch: Asztal;
a fajtonál vas- réz- vagy kőből készült alsó táblája,
mellyre a kép helyhezéti.

Fuß: Talpa; alsó része a ~~szöveg~~ ^{szöveg} ~~szöveg~~ ^{szöveg} vagy képnél.

Galgen: Húgfa; a fajtonál azon része, mellyre a fedél / dob /
kinyitáskor ráfeszítik. - Vasfajtonál másféle képi let
lévén, ott tartalék van.

Gänsefüßchen: Idézöjel, dibaláb; felhozöjel; péld. 9 "

Garmond; láp: Corpus: Dogás = 10²⁵ pontos irányfaj.

- Geschmier: Alárolat; Tisztátalan nyomtatás.
- Geschicht, Bildfläche der Schrift: Irony szimfónys; azon felzáró, melly a betű valódi jellemét képezi.
- Gespar, Compagnon: Társ, Czimbora; így nevezik egymáft azon segédék, kik ugyan azon egy munkával foglalkoznak, vagy a fajton együtt dolgoznak.
- Gevierte: Koczká; kisded szögellő, melly minden oldalról az irony fajával bit; — innen: Stabe Gevierte: Jels koczká.
- Gießform: Hengereminta; sérből vagy ^{öntött vasból} készült üres henger, mellybe a rugalmas hengervegyület öntetik.
- Gießzettel: Öntjegyzék; annak meghatározott jegyzéke, hogy bizonyos súlyhoz hány darab betűt kelljen önteni.
- Glanzpappe: Simitőpapíros; vékony, de azért erős és igen sima tábla-papíros, melly köré rakatik a díszesebb nyomtatvány, megsimulást végezt s így porítottatik le.
- Grab: Gödör; a ^{szalmányban} ~~szalmában~~ szorítással nyers hely, hogy oda valami kihagyott sejt be lehessen igtatni.
- Griff: Fogat; annyi sorból álló irony, mennyit a ^{helyő} ~~szorító~~ szorító-pengéjével egyszerre könnyen felfoghat.
- Grundstrich: Alapvonal; a betűnél vastagabb ^{szélességű} ~~vonal~~.
- Guss; ein Guss Buchstaben: Egy öntet; bizonyos irony fajból annyi, a mivel csak néhány szót vagy sort lehet készíteni.
- Gurt: Hökkentyű; szíjből vagy szinegprövetből készült, s a fajta futótáblája alatt lévő görögére tekergődözö kezedet.
- H.
- Haarspatia: Hajszál térső; a legfinomabb térső minden ~~betű~~ ironyfajnál; melly soha sem több egy typ. pontnál.

Haarstrich: Hajszálvonas; a betű finom vonása párai

Halbgevierte: Félkörte; - lásd Gevierte.

Harsch: Pattogó; mondatok az olly papíronról, melly hirtelen szárítottatott meg, s e miatt durva keménysége lesz.

Hochzeit: Lagzi; valamelly ~~szabott~~ ugyan azon egy tárgynak vigyázatlanságból kétszeri kirakása, melly miatt egyiket hi kell venni.

Himniam: Hinta; az a kötet, mellyhez támaszkodni nemelly szafajtonál a védővel, hinyitáskor.

Hohlstege: Üreges sáv; - lásd Formatquadraten.

Hurenkind: Fattyútor; valamelly probaban legfelül magánosan álló vagy bereképző jel.

I. J.
ISO-es

Imperial: Csári - ~~magyarul~~; nagyobb rendű isonyfaj.

Index: Foglalat; - lásd Register.

Inhalt: Tartalom; feljegyzése valamelly könyvben találtató szakaszokhoz stb.

Interpunction: Írásjel; különféle jegek, mellyek által a befűd' értelme meghatározatik.

Introitus: Belépés; minden leged, hi valamelly nyomdában szakmányt kap, tartozik az ott lévő személyzetnek egy keves borravalót adni; mellyet aztán rend szerint együtt költenek el. - - Megavult helytelen szóhasználat!

Inventarium: Leletár; feljegyzése az nyomdában találtató mindenféle szereknek és eszközöknek.

Instruktion: Rendek; a szabott mind azt, minel bizonyos ki szabott miért het kell adni. Szabott rendek - a szabott rendek szabott hosszát megadja.

J.

Kapitel: Szakasz; elosztás a könyvben.

Karren: Taliga; nemelly szafajtonál a füttötáblába vetett azon

azon fregletes lapos láda, melyben a kö. réz. vagy vas.
~~al~~ bot képről al: lap, fűrésztör körd nyugszék.

Kapten: Ironytár - lápd Schriftkapten.

* Werk.

~~Kapten~~ Ironytár ~~számtal~~ ~~számtal~~ a' ~~számtal~~ ~~számtal~~ ~~számtal~~
~~számtal~~, ~~számtal~~ ~~számtal~~ ~~számtal~~ ~~számtal~~ ~~számtal~~.

Kegel, Schriftkegel: Lok, ironyfaj. Ez alatt értetik a' betü.
 tessénel terjedelmépege, azon lapjától, melyen az öfzetem
 f: signatur: van, a' tulfó sima lapjáig; s ez mutatja ki min.
 den irjalnak tulajdon faját. - Ennek fogva egy könyvfajta
~~nyomdáiban~~ schifele ironyfaj van, külön böző fökre; mint
 példaul: Dallnoh / Petit, Garmon / Jogás / stb - vagy más.
 képpen mondva: 8° fontos, 10° fontos, stb. Továbbá van: Dall:
noh, jogás: fokra / Petit auf Garmond Kegel; Jogás: fontos
fokra / Garmond auf Cicero Kegel: stb - vagy ezeket is a' lön:
 tebb ajánlott méddal téve ki: 8° fontos 10. es fokra; 10° fontos
 12° fontos fokra stb. - Lápd ez is: Papierhöhe, Schrifthöhe.

Keil: Ek; ferde oldalú apró fadarabok, melyekkel a' kőp vasz
 ramába szorítottatik.

* Képvás.

Keilrahmen / Ekrama; vastal, kásonló közeppámmal f: kől:
 dökkel; melybe ferdesám es ékek fejedelmével szorítottatik
 be a' kőp. - Ez jól tekinetben jobb a' szaváros: ramánál, mely
 ról alább lesse jó Schraubenrahmen alatt.

Keiltreiber: Ekütö; az ékek beverésje káznállató koményfa.

Kienrup: Bécsikoron; jó letérsze a' könyvfeszebnél.

Klopfen: Alqklopogtatja; a' kőpet, t. i. a' netalan megavab.
 ban álló ketühet, kőpogó es kalapács fejedelmével,
 egyentőre löveregati.

Klopfholz: Kopogó; négypegű, kőszükas, vastag deszka:
 ka, melynek igen sima alsó lapjával az imént leirt mun-
 ka végbevitetik.

Kopf: Jó, fej; 1) minden palap első szára; - 2) a' palapok vastag
 cikkei klein álló rövíd tartalom, Crim stb.

Hörper: Tafel; a vasfajdonah azon förfés, mely, a fajdonah
nál a két oldalból, felső és alsó gerendéből áll. 27.
Krätschen: Lagyrátnak; a betűk, mikor az öficiallo ~~szabvány~~
több for öfprezavariodik.

Kräfte: Salak; az ironyercznek azon hulladéka, mely megek
vaszraiv körben folyóvá nem lesz, hanem sürke pekelyben
fenn lebeg.

Kreuz: Kreuztifa; kofszupári T forma könnyű faestkör,
mellyel a könnyomott iveket szánadáv végett kötelekre ag-
gatják.

Kreuzsteg: Kreuztörvény; az a tífstakör a könnyomott iven,
melly a fővel egymáshoz álló sörök közt van. — Lap Steg.

Krone: Krone; a fajdonah legfelső része.

Kurbel: Forgatyu; a fajdonah futótáblája alatt álló görse-
ből kinyúló, meggörbített vasrud, mellynek vége faból
képzelt forgatyu-hüvelylyel el van láttatva; ennek jobb-
ra a balra teherése által hozatik mozgásba a futótábla.

L.

Lagen: Rétegel; a tartalmasabb nyomtatványoknál, foly-
tábla menő jegevel szerint, egymásba tett ~~lapok~~ ^{ívek}, mellyel
rendesen A B, ~~egy~~ ^{ívek} ~~ívből~~ állanak.

Lagen machen; Rétegen; az iveket az imént leirt módon
egymásba rakja.

Läufer: Inda; mellyel egy darab simított kö, mellyel a
festéket eldörögelt a márvány táblán.

Laufbret: Futótábla; a fajdonah azon része, mellynek alsó
lapjára vannak erőfelve a futó-korcsogán járó rézkapcsol-
sok; felső lapjába pedig azon láda van véve, mellyben
a vas. réz. vagy kö al-lap nyugszik. A görse, és az ezen la-
pokról menő vas forgatyu, ezen futótáblával van öfpre-
kötelekben, olly módon, hogy a görseára tehergödző kök:
kényű ~~egy~~ ^{egyik} vége a tábla eljékez, másik vége
pedig annak hátuljához van erőfelve, s ellék a forgatyu-
teheréshez a futótábla előre hátra mozog.

Laugo: düg; hamiból készült, mellyel lemosatják a betűkre ragadt festéket.

Leiche: Dög; így nevezik a sahatban vigyázatot lanfájgból kihagyott szót vagy sort.

Ligaturen: heltős betűk, mint ff, ff, ff, mellyek egyjével vannak öntetve.

Linie: 1) Vonasz; az, mellynek az ironynyal egyenlő magassága van, s annál fogva belőle tabellát, vagy szegélyt készíthetnek. Innen Stücklinie: szeltvonasz; Setzlinie: szelvonasz. — 2) Penge, az, melly az ironynál alacsonyabb, és csak sorok ritkítására szolgál.

Lettern: írjelek; mellyekkel a könyvnyomtatásra élnek.

Losspreehen: Felzabadítja, az inaszt, kitöltött tanuló évei után.

Lücke: Hézag; rendintül nagy kör a szó közt.

M.

Makulatur: Takarópapíros; nyomtatás körben elromlott papíros; vagy valamelly nyomtatványból kimaradt tiszta any is.

München auf münchen machen: Hasonmésol; nyomtatásban lévő tárgynak betűről betűre viszont híszedése.

Manuscript: Kézirat.

Marge: Szél; német: Einsteckbogen.

Marginalien: Széljegyzetek; a szobor szélére való jegyzetek, vagy a mellette álló tárgynak rövid kivonata.

Mater: Anyasróf; a sajtónak azon része, mellybe a csavarok s spindel jár.

Matrize: Ironyminta; mellyben a betűnek vagy díszjelenek formája mélyen, nem pedig felemelkedetten látszik.

Median: Középnagy; Großmedian: Nagyobb rendű; p.o.: Median 8°: középnagy 8adrit; — Großmedian 4°: nagyobb rendű 4adrit. stb.

Meteor en pages: Rendező; szobozó; nagyobb Intézetekben
olly ügyes rakász, ki a címeket s más díszesebb mellék-
munkát készíti; a hátsó rakatot szobrokra osztja, rendezi,
s vigyáz, hogy minden munka illő rendben végeztesse.

Mignon, vagy Colonell: Boqlár = 7⁵ pontos; irony faj.

Mittel: Közép 14⁵ pontos; irony faj. Ezen lés' allora, mint a
Boqlár.

Mittelsieg: Közép ösvény; a bonyomott is' közepén ta-
lálható tiszta hely. — Lisp: Stege.

Missal: Mises = 40⁵ pontos; nagyobb rendű irony faj.

Mönch; mönchbogen; mönchschlag: Barát, barátnyomat
A lenyomott ivén azon hely — sőt maga az egész nyo-
mat — mellyel a henger, vagy a lapta, nem elégké kö-
lé a festék, s e' miatt halavány szürken látják.

Musirte Schrift: Cifra irony; melly azonba kacskarinu
gós hajrával vonásokkal nincs ellátva; mert ez Kant-
ley Schrift: Irak irony.

H.

Nachdrucker: Utátnyomató; az, ki olly munkát, melly
lyet törvényes kiadója már kinyomtatott, igazfágtan
tanul utánna nyomtat.

Nachschießen: Pötleköl; nyomás közben elferencfelle-
medett ivék helyét mással pótolja ki.

Nonparcille: Paratlan = 6⁵⁵ pontos; igen szép hisded irony
faj; a szónok soknak fele.

Norm: Brerim; rövid címre valamelly — főképp több kö-
tetből álló — könyvről; melly, tévedés elta'vortatása
ért, minden is' első lapjának aljára, balról, ~~igaz~~ apró
betűkkel kitétetik.

Noten: 1) Legyzetek; a szöveg (s' test.) alá tétetni szokott
világosítások; — 2) Kötök.

*) Ima néven is lehetne nevezni; mivel a jó olvashatású
imádfágas könyveket rendszeren illy betűkkel szokás
nyomtatni.

Hötenbuchstaben vagy Liffer: Jegyzetbetűs vagy plá-
moh; aprók és magafak, mellyek az imént említett vilá-
gosi társra igazítják az olvasót.

O.

Octav: Nyolczradiet; miszerint 16 lap van egy iven.

Mütxem; Officin: Altkobeg; hol a könnyonyomtatási szerk és
éplörök együtt találhatók.

P.

Packpresse, Papierpresse: Hötegsatu; kisebb rendű csa-
varos sajtó, mellyben a kész példányokat nagyobb csa-
mókba kötök; s a megártatott papirost is, jobb meg-
állapodás végett lekoritják.

Pagina: Lappam.

Papier abzáhlen: Papirost samlál; a nyomtatásra való
tisztá papirost koncz samlra jegyelve kirakja.

Papierfeuchten: Papirost ártat; - lap feuchten.

Papierhöhe der Schrift: Ironymagassága; talpatól fog-
va keményéig.

Papierzeichen: Jegy; - lap: Zeichen.

Paquetfetter: Darabralás; hi csak folytába kedli a mun-
kát, de más rendezéi és osztja probokra.

Parangonnage: Szerkeszet; apróbb ironyfokok össze-
rakásából származott nagyobb fok.

Parenthese: Férjel - ( ), vagy [ ].

Perl: Gyöngy - 8as pontos; igen apró ironyfaj; ~~széles~~

Petit: Dalnok *) - 8as pontos; kisebb rendű szép ironyfaj.

Pfänchen: Serpenty; az a hivatlyelt darab aczel, melly
a nyomattyaif. Tiegel/lellő közepén, felül áll, s a melly-
be a csavorfó csapja jár.

Yegéprét;

Placard: Laplagi egész is nagyjagban.

*) Mivel a veszeket rendszerint ily betűkkel szokás nyom-
tatni.

Presse: Sajtó; azon erőmű, melly által az irony papok lenyomása epeköztetik. Ilyen sok nemű is névű van, népsínt fábiót, népsínt egyszen vasból; mellyutóbbi közt legnevesetesebbek a Columbian, Starhope, a legnyobb is dőben pedig igen egyserű szerkesztőknél fogva divatbajótt Flagar és Zweibrückiféle - is végre a Gyors-sajtó.

Preszbank: Sajtópád; - lap: Auslegebank.

Preszmeister: Sajtómester; az a nyomó, ki a sajtóba emelt képet módba hozza, s a sajtó apróbb bajain is segiteni tud stb.

Preszspäne: Simitőpapiros; + lap Glanzpapper.

Preszwände: Sajtóoldalai; a sajtónak egyenest álló két oldalapa, melly felül a koronával, alól pedig a talpatalpal összekötteszben áll.

Prime: Elő; a lenyomott iv' első sora; vagy az iv' első képe = Előnyomat.

Primenblatt: Előlap; a kéziratnak azon lapja, mellyen a fötárgy áll; az t. i. hol a papok kezdetét veszi.

Primentafel: Előtabla; oly tabla, melly kimutatja, hogy a folytatásba menő ívek körül alármenlyik, hanyadik lapon kezdődik? - Ennek megtudására aronban legegyszerűbb mód az, ha a ~~kezdeti lap~~ ~~kezdeti lap~~ aron számmal, a hany lapból áll egy iv, s azproroxom a kérdéses ívet megelőzőnek számát. Például: azt akarom megtudni, hogy 12-edik ívben a 9-dik hanyadik lapon kezdődik? - 12-edikben egy íven van ----- 24 lap,
ert folproroxom ----- 8-el,
is 192. dik lapon kezdődik, stb.

ψw

Punct: Pont; mértékjel, melly által az újabb időben mindenféle ironyfaj meghatározottatik. Hat illy typosz pont tesz i vonalt; tehát mintegy 1/8 része a dallnok

foknak. - A legfinomabb hajszálterő épen egy pontos.

Puncturen: Pontorók; öllő forma s végén hegyes hegyes-
kível ellátott egy pár vaspléh, melly a tájtövedés.
(f. dobon:) beátalól és felül megerősítelve, a papirofnak kel-
helyzetben tartására szolgál.

Puncturlöcher: Pontorólukák; az imént leírt vasak
hegyei által okozott lukak a papironon.

Puncturspitze: Pontoró'hegye; a pontoró'vas'nyakán
legvégéről felálló hegyes hegyecske.

Puncturzange: Pontoró'csipő; lapos fejú hűsded para-
pöfogó, az elgörbült pontoró' hegyének kiegyenesíté-
sére.

L.

Quadraten: Szögellők; az ironyrakásban ijes helyek
kitöltésére szolgáló, 2, 3, de rendszerint 4 köndök-
ka / Gaviert / szélességű, s magánál a betűnél ala-
csonyabb kúsdod sámkok; mellyek okozzák, hogy a
hol állanak, ott lenyomathoz tisztán maradjon a hely.

Quart: Hegyedret; miszerint 8 lap van egy ivenk

Quersformat: Gűröntképlet, hárántlag; az, amikor a
kőbőrnak kőfőre képezi szélességét.

R.

Rahmchen: Védőfedél; a nagy fedélen ^(dobon:) tálatlata, s vas-
plehből készült rámacska, irópapirral beborítva,
melly úgy metszetik ki, mint a lenyomandó tárgy
kivánja; annál fogva a fedélben álló tiszta ívet
egyébűtt védi a festék által történhető bencsko-
sodástól.

Rahme: Képrad; négy seregletű vassáma, hasonló
kőddökkel, mellybe ékekkel boríttatik a kép.

Rahmeisen: Képvás-fámja; a csavaros képváson belől álló két vásfám, melyre közvetlen hat a csavar, s ez által a szobrok a fámhoz froritlanak. — Hálank nem élnek vele — s igen helyesen! — jobb annál a fa:ák)

Astrum: Nevakard; vékony, tömött lineázatokból álló, s hülönbféle vastagságú vonasz, melyet leginkább a váltólevelekben azon helyre használnak, hova a pénz mennyiség iratik, hogy így a vakarás általi hamisítás megküszöböljön.

Real: Roronis — ^{20-ksi} ~~20-ksi~~, nagyobb rendű ironyfaj.

Regal: az a polczozat, hol ironytáras, képek és fámok tartatnak; ennél fogva van. Setzregal: Rak-lám; Formenigal: Rakpad, Képpad; Stegergal: Sámpad.

Register: Egyenlet; az egész ívre nyomott tárgynak olly állása, mi szerint mind két oldalról egymáshoz illenék a lapok. — Innen, register machen: Egyenlet; annyi mint a képnék olly helykeretet ad a fájtokban, hogy kinyomtatása után, az ívnek mind két oldalán, egymáshoz tökéletesen megfeleljenek a lapok.

Register: Foglalát, mutató-tábla; rövid feljegyzés minden azon tárgynak, mi az ív könyv értékerék; hozzá mellékeltetve azon lappám is, melyen a tárgy van, vagy lezdelét veszi.

Regtete: Wontfrögelló; fából vagy ironytárasból készült vékony fám, ott 20 pontnyi vastagságban, s méretre osztott hosszúságban. Leginkább a közepevénymel s. mittel fleg.) a képvás köldöke mellett használtatik. — De a szobrok hős is jó polczalapot top.

Requisiten: Kellék; minden nemű szerk és eszközölő öfkesége.

- Revidiren: Átnézi; utánna nézi, ha a' rakás megiga-
 zítollá-e a' javítíven kifelelt hibákat.
- Revizion: Átnézi; legelső nyomatja va' képmel,
 melly a' javítívet öfve hasonlították.
- Ries: Hötés, rirma; meghatározott számú papíros,
 melly a' nyomtatásban 500, az iróban pedig 480 is.
- Röschén: Czifraság; - lápd: Empfehlung.
- Ronde: Herekirony; franczia kérésathoz hasonló le-
 vel betűh.
- Rubrik: Rovat, czikk.
- Rusp: Bécsikorom; főtt olaj után fő leírás a' ^{nyomdai} ~~szöveg~~
 fejtésnek.
- Sabor: Czimes - ⁶²⁻¹⁰⁵ ~~Szentes~~; nagyobb rendű ironyfaj.
- Sack bekommen: Talpára úti füvet kap, az olly segéd, ki
 munkájából elbocsáttatik.
- Satiniren: Simit; a' benyomott í megkára. í iveret
 egyenként, fényes és fina tábla-papíros körözáló-
 gatra, í azután csaver, vagy írmi: fatuba szorítva
 simává teszi.
- Satz: 1) Rakás, ^{magyar} ~~írás~~, írás, írás, ^{szedő} ~~írás~~ írás írás írás írás
 öfve szerkesztet. - 2) fogat, az, mit a' fajajló nyomaty
 tyája egy/zere befog; innen Hö í 2: dít fogat. A' ves:
 sajto' mind egy fogatra van képzítve.
- Sauerkraut: Savanyú; így mondják, miho a' segéd féb-
 bel í fel számvetésiben mint megdolgozott; melly
 néha híveztetik ugyan, de le kell dolgoznia.
- Scharnier: Sarokvas; Smeretes vaspánt; illyen van a'
 sajto'fedélén is f. dobos ís.
- Schieneren: Körösfolya; két kőfü ís fina vasrud, mellyen
 a' sajto' futótáblája előre hátra csúszlal.

P. (dobhor.)

Schnalle: Csatt; az a hifded washapocs, melly a vidfer
delet a nagy fedelhez / szoritja, mikor ezt a káprale,
eresztik. — Vassajtónál mines rá szűlfég.

Schneider: Metsz; ha a vidledél nem elégge gonda,
Jan van kimetélve, s valamelly betű, szó, vagy sor,
erre, nem pedig a papirosra nyomatik le; ekkor
mondják, hogy metsz.

Schnellpresse: Gyorsajtó; ~~oly~~ ~~meg~~ ~~se~~ ~~fé~~ ~~gyes~~ szerkezeti
vasajtó, melly ~~gör~~, ~~lő~~, vagy emb ~~ajtó~~, ~~ajtó~~
~~ke~~ ~~ajtó~~ ^{nagy} gyorsajtóval végzi a nyomó foglalat.
törségét.

Schöndruck: Előnyomat; a lenyomott ionok elől ut:
dala. Így nevezik azt a rahas tisztá papiros is, melly
nyomtatás végén a sajtó előtt áll.

Schränken: Hátal; a behajlogatott íveket egymással
úgy hajlogatja rahogatja, hogy a hajlott fele jobb:
ra s balra vállogatva open.

Schraubenrahme: Csavaros. káprvas; oly vasmáma, melly:
be a próbok ék helyett tróffel szeríltetnek.

Schraubenzieher: Csavar kulcs; hegyesen végződő kaka,
páncs, az imént említett próbna hi s be csavarására

Schrenz: Itatóis; gyapjú rongyokból készült szürkő
papiros.

Schrift: Irony; egy egész ^{ábról} ~~alphabetet~~ magába foglaló
összefég, azon egy folió belsőből.

Schriftfach: Ironyosplátykat; lap: Fach.

Schriftgießerey: Ironyöntő. Intézet; oly hely, hol az
imént említett belüket öntik.

Schrifthöhe: Irony magassága; lap: Papierhöhe.

Schriftkafften: Ironytár, rakány; sok ofrtályzattal ellátott, négy vagy több lapos táska, melyben ugyan azon egy fohás irony áll.

Schriftkegel: Ironyfoh, ironyfaj; lăp: Kegeł.

Schriftprobe: Ironymutatvány; lenyomata vala melly könyvnyomtatás vagy ironyon tő: intőben találtatás mindenféle betűknek.

Schriftschneider: Ironymetsző; ki a betűk aczél bélyegét készíti.

Schriftsetzer: Betűszedő, rakász; — lăp: Setzer.

Schriftsteller: Könyvvető; hi vala melly munkát ki dolgoz és leír.

Schriftzeug: Ironykelme; — lăsd: Zeug.

Schwabacher: Gothirony; hajdan divatban volt, dista telen szegletes betűk.

Schwamm: Sivacs; mind rakásznak, mind nyomónak szűkséges.

Schweizerdegen: Kötökéréső / Jancsibörös; olly jegő, ki mind a nyomást, mind a betűrakást érti, és mindenikkel foglalkozik — de sem szerint egyiket sem jól végzi *).

Sechsendreißiger: 36: od réti; mis szerint egy ilyen 72 lap van.

*) Schweizerdegen, szó szerint: Helvétakaró; mellyel arra van célzás, hogy a helveta akadémia szoldjában kész katonaszkodni, s ahog, hi ~~szó szerint~~ utolsó csepp vörög hű — de s mellett vitéz is. Jaj én, én nem, kötelességis nem csak pontosan, de jól is végző fremélyt értek; már pedig az olly jegő, hi nyomó is rakász is egyszer mind, phisikai oldal fogva sem végezheti jól, legjobb szándéka s tudományja mellett is, mind a két foglalatosságot; ennél fogva illy emberre inkább tréfás mint megtisztelő név illik. — s valami olly forma egyed, mint a ki nő és férfji egy személyn.

Sechzehner: 16. od retü; miszerint 32 lap van egy iven.
Secunde: Csillagos; az iv' 3. dik szobra, mellyet rendszerint csillaggal szöktak megjelelni. — Atalában pedig jelenti az iv' 2. dik köpés vagy oldalát is.

Sederformat: 16. od retü;

Seite: Lap, oldal.

Seitenzahl: Lappzám.

Setzbret: Rakideszka; jima felületü deszka, mellyre a rakász szobrait helyezik.

Setzen: Rak; az irányt vagy betűket, szökká, sorokká, lapokká; végre ivvé formálja, a művészetü rendszere bályok szerint.

† hűdö Setzer: Rakász; könyvnyomtatásnál az a személy, ki az irjelch' összeférlek extetijével foglalhozik, mellyből lesz amlán az iv; ~~is~~ ~~könyv~~ ennek könyvnyomtatása után pedig az irányt helyére egyenként visszafektetja, hogy belőle ismét más ivet állithasson össze.

Setzerinstrumente: Rakászi műsterek; mint sorozó, ivtartó, vezér, szurka fűrés stb.

Setzfehler: Rakhiba; a rakász által munkája folytában ejtett hiba, melly főhép' egyik betűnek mással helytelen felcseréléséből, s ez által a szónak érthetetlen: ségéből áll. Ha ezeket a javító észere nem veszi, s nagy nyomatchal, lesz a nyomtatási hiba; melly kifejezés alatt némelly könyvnyomtatás faját vigyázatlanságát vagy reffégit szokta palá'holgatni.

Setzlinie: Rakvonal; rézpléhből vagy irány ^{guyas} ~~ca~~ ~~mból~~ ~~lé~~: szűk vonasz, melly a sorozóba tételch, hogy a betű sea' könnyebben rakathasson. Ha fenálja ekk a rakász egyeb munkája körben is.

Signatur: Örszem; 1) minden ivnek 1° és 3. dik szobra al:

alján álló frém vagy belü, melly mutatja hanyadit
we az valamely könnyvnel; s annak fogva a leve-
distöl megöriz; - 2) minden darab belün találtta:
to'rovat, mellynél fogva a rakás könnyen éstere-
vheti; ha jól áll-e belüje a forróban

Spalte: Hasáb, szelét; szelenci a szobornak, hat: i: ez
két vagy több, ágra van osztva. - Így nevezetik az
darab szakítás, melly még nincs szobokra osztva.

Spaltenlinie: Hözvonás; melly a szeléteket egymás-
tól elválasztja; de néha ez csak tiszta hagyatik.

Span: Falmez; igen vékonyra metsett deszkácska,
a fajtó védfedelén különböző exélokra hasznáható.

Spatia: Térző. Minden irányfajnak van különböző szak
vastagsága, de magánál a belünél alacsonyabb
plékecskére, mellyekkel a szél közt létező tiszta-
tér kiegészítik; ugyan ezekkel adatik meg a sorok
nak kellő szélességök is.

Speck; Schweinebraten: Falác; így nevezik azt a
munkát, melly kevés farsángot olt, még is a nehe-
zebbel egyenlően fizettetik.

Sperren: Térex, tágit; sorokat vagy szökat egymástól
eltávolít.

Spieß: Dárda, kópja; nyomtalan körben felemelkedett,
s a nyomaton is meglátásó koczka; térző stb.

Spindel: Csavoré; sajónak azon vastag fröfje, melly
az anyafőbe jár, s melly által eszközölletik a
nyomatlyu' hatása a kópere.

Spitze: Véglap; az utolsó szobor, mellyen vége van va-
lamely szalagnak, vagy az egész könnyvnel.

Splendit: Tág, világos; minden ritkított rakat.

Steg: Ösvény; azon tiszta hely, melly az összehajtat-
lan iven a szobrok közt látszik; Cséjához lépeft
pe.

pedig hülbörzö mellék nevet visel, mint: Bundsteg:
Wölfsgraben; Kreuzsteg: Kreuzgraben stb. — lád ere:
ket a magok helyén.

Stege: Säm; fából vagy ironykelméből, hülbörzö
hosszaságra és szélességre készített, de a betűkadd
alacsonyabb léccesféh, mellyelkes képerzelik a
fölebb leirt kisfata hely. Ennek is több neve van,
mint: Bundsteg: Wölfsäm; Kreuzsteg: Kreuzst.
äm; Mittlsteg: Közepstäm; Anlege: vagy Schief:
Steg: Ferdstäm; — lád ereket.

Stegfactor: Sämgonde^{nek}stetö; bizonyos fizetéses nyo:
mó, hi a fajtóra é erekhez tartozó kellékekre
felőgyár.

Stegerregal: Sämrad; hol a sämokat tartják.

Stegunterlager: Sämpolcxorat; valamelyből vagy irony:
kelméből, melly a képen ally helyre telclik, hova
a nyomás erősebben hat, mint kellene.

Stempel-schneider: Ironymetzer; — lád. Schriftschneider.

Stereotyp: Ironylemez; valamelly betűrakatnak
ironykelméből vékonyan liöntött hasonmása;
miférint a betűk egymástól el nem válhatnak,
hanem mindig csak azon értele lehet használni,
mellyre öntették.

Stückfötter: Dasabrahäp; Hol többnyire dolgozik egy
munkán, körülök csak egy foglalkozik probor készítés:
jel, t: i: a proboró pmeteur en pagesy, a többi pedig
folytonosan háfábólba rak, é ereket nevezik dasab:
rahäpnek.

Stütze: Pyämgerend; 1) az a gerenda, mellyel a fa sajtó
felül a proboró menyereket erőfellek, hogyme mo:
zogjon; — 2) az a fa, mellyen a futótabla jár.

14.
Lüskkraut: Edesgyöler; oly kősz munka, mellyel a fejed
fizető napon nem számolt be, hanem később veszi
fel arát.

Tabella: Provas-lap, Vonapghil-alle
~~Tabella~~, ~~konaf...~~, oly munka, melly az
ügyes ~~ráta~~ egész figyelmet megkívánja.

Tenakel: Írtató; végén vasfaggal ellátott koszacska
fa eszlör, mellyre a vakásf kőkiratát helyhez, a
vezérrrel fidivorium: joda proritja.

Tertia: Harmados = 18³³ pontos; ironyfaj.

Tert: Sköveges = 10³³ pontos; ironyfaj.

Tiegel: Hyomatlyu; a sajtónak azon része, melly
nek igen simára készült alsó lapjával eszlörölle-
tik a lenyomást.

Tisch: Vasasztal; al-lapja a vasajtónak, mivel itt
futótábla v táliga nincs.

Titel: Crim; a könyvnek első lapja, melly magában
foglalja a könyvnek elnevezését, a szerző's kiadó's
nevét.

Träger: Nyereg; puha fából készült vékony deszka, a
vagy kővel v. falemex: s melly a véd fedélben oly helyre
ragasztatik, hova a nyomást igen erősen hat.

Treibholz: Ekerőfa; - lásd Keiltreiber.

Tritt: Talpalo; - lásd Antrittbet.

Tympan: Fedel / dob: s - lásd Deckel.

Typegraphie: Könyvnyomtatás, ~~könyvnyomtatás~~ meszter feje.

Typegraphaeum: Könyvnyomtatás helye feje.

Ueberlaufen: Risut; mondatok az ironytar azon optályá-
ról, mellyben a betűk oly székre meggyűlt, hogy más
optályba is könnyen behűlhet.

Ueberschlagen: Jelléplőri; samokat a probakra rend-
szerezés felrakja.

- Uleberschuss: Pötel; - lapd. ky/schuss.
- Ulebersüch: Orántili; az olly munka, melly a' hifabott munkállkodá' orákon kívül végeztek.
- Uleberziehen: Beborítja; a' szoty: fedeleket / vástonnal behútra.
- Umbrechen: Fördel; 1) a' hifab rakatol / szobrokra optja; 2) a' más kéz / szobrokot, vagy ezeknek forait váltva. tatja, hogy valami kihagyás / dög /, vagy kétszeri rakat / kagyi / megigazítottáson.
- Umgeessen: Ántüti; a' megkopott irony, vagy a' hifab: gale henger újra önti.
- Umschießen: Atrakja; a' helytelenül kirakott szobrokot kello' helyekre teszi.
- Umschlag: Boríték; - lapd Converture.
- Umschlagen: Álegforgatja; 1) a' beáztatott papírost, - 2) az egyik oldalán más benyomott íveket.
- Umsstülpen: Buktat; a' ned vagy ezzel rolon réti íveket. egyik oldalal' benyomtatása után, magunktól előre vette mintegy buktatjak a' túlsó tízta oldalai: na; ellenben egyéb réti nyomtatványok, bal' ki'rről jobbra forgattatnak meg.
- Unterbalken: Álgerend; felsajtonal alfi' kereszt gerenda, a' nyomathyú alatt; az a' gerenda pedig, mellybe az anyapróf van erőltve, felgerendnek neveztetik.
- Unterlagen: Párnázat; hol a' nyomat igen gyengén jön ki; azon helyet, a' fedélben a' jeliv alá' leendő darabka papí: rossal mintegy felpárnázzák; mi' azt mivel, hogy a' nyomat egyenlőbben jön ki.
- Unterlegen: Párnáz; az imént leirt munkát teszi.
- Untersehen: Álegallapodik; a' beáztatott papíros rakás; miután t. i. egyenlően átnedvesítik.

(dobot:)

(dobot:)

N.

Vacat: Viztálap; hol nincs semmi nyomat.

Verfasser: Könyviro, író.

Verlag: Nyomatáru. Így nevezi a fajtóbirókat mind az a munkát, mellyet, mint tulajdonosa, saját költségén nyomtatni árul; — az a helyet pedig, hol az ily nyomtatványokat tartja, nyomat-tárnak.

Verleger: Niadó; ki a könyvet saját költségén nyomtatja.

Verfaltungsbuch: nyabetűh; a nagykereskedő betűh.

Verfasser: Balulralja; a próbokat nem az öket is. lés helyre lépni a képből.

Viaticum: Útipez; vándor fejednek nyújtandó minden oly Intézetben, hol munkát nem tudnak neki adni.

Vierund sechzigiger: 64-edik; mi szerint egy iven 128 lap van.

Vierund zwanziger: 24-edik; mi szerint egy iven 48 lap van.

Vignetten: Dirzjelek; fába vagy ércbe metszett mindenféle rajzolatok, mellyek a könyvfajtó által lenyomathatók.

Vortheil: szalonna; az oly rakat, mellyet a rakás több ízben is használhat. Innen

Vortheilsschiff: szalonnahajó; oly hajó, mellyben a rakás kétféleképpen is használható sorokat tartja.

N.

Walze: ^{festék} hengerek; újabb idő találmánya, ^{mely} ~~mi~~ szerint enyv és szörp. s. sziróp. s. vegyületből főzött, s hofferu, henger formába öntött eszköz által közölkedik a festék,

* Ugyanannál lehet nevezni a gyorstíró:
 könnycsúszó a nagy kengert, melyre lenyom.
 * mellben a papír telergőzölő.

lapta helyett, az ironynyal. — 2) Görög^{götyü;} az a vas^{vas} henger
 a fajtó alatt, melly a seátelehergődrö kökkentyü sege-
 delmével a futótáblát mozgósítá hozzá. *

Wälzengestell: Hengerfogattyú; vasból készült és két fa-
 nyéllel ellátott eszköz, mellyben a henger forog.

Wände: Oldalfal; a fajtó; egyenest álló két oldala, melly
 az al. és felgerenddel, és a hídattal összekötve kőben
 áll.

Waschapparát: Mosókészület; a konyhában, képek meg-
 mosására.

Waschbrett: Mosódeszka; két hevederrel ellátott deszka,
 mellyen a képek mosatnak.

Waschbürste: Mosókefe; kőszű, de nem felotte kemény
 sertéjü kefe, mellyel forró víz segédletével, munká-
 ka bevizetelkor, az ironyból ki mosatják a fessék.

* mellyben Waschfafs: Mosóláda; rendszerint kőből, tal az imént
 leirt kezelés végül.

Werk: Egész munka; nagyobb kiterjedésű és egész köny-
 vet formáló munka. Ez tehát a Műhely-munkától
 különbözik

Wiederdruck: Visszanyomat; valamely ívnek, melly
 egyik oldalán már be van nyomva, a más oldala ol-
 dalára teendő nyomtatás.

Wiederdruckpapier: Itató papíros; nem nagyon dur-
 va, sűrűke poros papíros, melly visszanyomatkor a
 fedőlebe (dobra) azért tételik, hogy az előbbi nyomtatás
 fesséke ne kerülje el a többi ívket; — minthogy az ily
 poros papírosok nem nagyon olly könnyen a fessék, mint
 más fessékre.

Winkelhakon: Sorozó; vasból, rézből, vagy fából készített,
 vésle formájú eszköz, mellybe beedegeli össze a rakás az

ironyt, v sendezi sorokra.

Wurm: Ötöröm; - lap: Hörm.

L.

Längelchen: Jagócska; Azáltal képeült kisded lapos fogó, mely a szurkánál fázmalj erősebb a betűnél. Többi körűl kihúzájára, javítás közben.

Lappen: Csap; a Csavorsó végibe becséftett v hegyesen végződő acél darab, mely a nyomathyú kello közepén álló serpenyőben forog.

Zeichen: Jegy; Egy jegy nyomtató papírban van 250 is; iróban pedig 240.

Zeile: Sor; széköl öfferahott, v egy lapnak meghatározott szélességét kitöltő sáv.

Zeilenlänge: Szoborhoff; miszerint meghatározott, bizonyos irányfajból hány sor legyen egy lapon vagy szoborban.

Zeug: Helme; azon ércanyag, miből a betűt öntik. - Egy neverik az átöntésre fejt megköpött ironyt is.

Zichen: Flur; a nyomó, ki a dorongot magához húzva nyomtat.

Zug: Zogat; - lap: Latr.

Zunge: Kyelo; a hajóban álló v kivethető deszka lap, vagy vaspléh, mellyel fogva a seárahott v belstett szobrot ki lehet húzni, v róla a rakdeszkára csúsztatni.

Zünglein: Pontoróhegye; - lap: Puncturspitze.

Zurichten: Módbához; a képet úgy helykeri el a fajtóban, hogy a rá követhető nyomat a papíron minden oldalán kellően tűnjön elő; - általában pedig jelent: a képnak oly karba helykerítést, miszerint tiszta v egyenlő nyomat történjen minden ívre.

Zurichtspan: Módsám; hofferi fásam, mellyre azon

46. mértékben vannak felmetszve, mellyet szerint a nyomó in-
tési a lép felvével.

Zusammentragen: Összeváz; valamely könyvnek más ki-
nyomtatott, s egymás mellé rakásba állított izeit
egy pedegati öfve, hogy minden rakásról egy egyivat
vesz fel, s így 6 vagy több, egymás után következő
ivből egy pedegot csinál, ezekből pedig a teljes szö-
mi példányt - s ekkor példányoz.

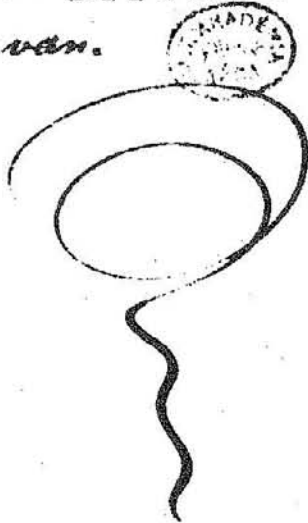
Zuschließen: Betárja; - lap: Schließen.

Zuschuss: Pótlék; papíros, melly a meghatarozott szám
felett azért a datik a nyomtatandó rakáshoz, hogy
a könnyen elperencjeltenedheti ivel miatt, a példá-
nyok száma hiános ne legyen.

Zwei und dreissiger: 32. D sétü; mi szerint egy iven 36
lap van.

Zwiebelfisch: Zagyvalék; különböző fokú s nemü
irjeleknék öfve ögyeledése.

Zwölferformat = Quodex: 12. D rét; mi szerint egy
iven 24 lap van.

Szilády Károly
és a Könyvnyomdászati Műszótár

Szilády Károlynak, a múlt század neves kecskeméti nyomdászának neve nemigen ismert a mai nemzedékek körében. Emlékét az a szép megemlékezés elevenítette fel, amelyet a kecskemétiak az 1841. évi nyomdaalapítás tiszteletére rendeztek. A 140 éves évfordulóra a Bács-Kiskun megyei Levéltár, a Katona József Megyei Könyvtár és a Petőfi Nyomda Szilády Károly-émlékkönyvet adott ki 1981-ben.

A Pusztai Ferenc-féle Nyomdászati Enciklopédia 1902-ben hat sort szentelt Sziládynak, bár igen elismerően méltatja. Novák László: A nyomdászat története, V. könyve 1928-ban, majd Bíró Miklós Nyomdászati Lexikona 1936-ban még ennél is kevesebbet közöl róla. Ami azonban számunkra a legérdekesebb, hogy a Könyvnyomdászati Műszótárról sehol sincs említés, igen valószínű, hogy hosszú ideig senki sem tudott róla, az Emlékkönyv szerkesztői számára is ismeretlen maradt.

1958-ban Heltai Nándornak a Magyar Grafika 1-2. számában rövid közlése jelent meg, amely felhívta a figyelmet a Műszótárnak az Akadémián őrzött kéziratára. Azt is Heltaitól tudtuk meg, hogy a maga idejében „az Akadémia tudósai és az Athenaeum című lap örömmel üdvözölték a kezdeményezést.”

Az Athenaeum a magyar reformkornak Vörösmarty Mihály, Bajza József és Schedel (Toldy) Ferenc által szerkesztett irodalmi folyóirata volt 1837-től 1843-ig. 1841 második felében és 1842-ben „Literaturai mozgalmak” címmel, valószínűleg maga a szerkesztő Toldy, aki egyébként hosszú időn az Akadémia titkára is volt, ismertette rendszeresen

az új könyveket, S. F. kezdőbetűkkel aláírt cikkeiben. Az 1842. február 22-i számában arról tudósít, hogy Szilády nyomdaalapításával Kecskeméten megélné az irodalmi tevékenység, majd nagy elismeréssel szól néhány kiadványáról, végül azoknak mesteréről, „kitől a könyvnyomtatás mesterséginek irodalma is, tudunkra a *legelső magyar munkával* fog gazdagíthatni”. Majd e munkát így mutatja be:

„Címe: *Könyvsajtói műszótár, a tárgyak rövid magyarozatával együtt.* Mi gyönyörűséggel olvastuk végig, s meggyőződünk, hogy azt csak a mesterség oly gyakorlati ismerője, s nyelvünk ily tősgyökeres tudója dolgozhatta ki ily szerencsével. Óhajtjuk, bár a szerző minél előbb tenné közre e munkáját. Az nem csak nyomtatókat és könyvkötőket érdekel, hanem minden író, ki természetesen sokféle viszonyba jó a nyomtatókkal; minden barátját a műtannak, s végre a nyelvtudósokat és szógyűjtőket, kik tárcáikat e könyvecskéből ismét több száz műszóval gyarapíthatják.”

Botka Attila kollégánk, 1982-ben, amikor Dombóváron dolgozott, Heltai Nándor útmutatása nyomán akadt rá a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kéziratárában a Műszótár máig kiadatlan kéziratára és így valósulhatott meg, hogy az Akadémia könyvtárának hozzájárulásával, a Műszótár mostani első nyomtatott kiadása napvilágot láthasson.

Előbb azonban ismerkedjünk meg Szilády Károllyal. Az Emlékkönyv ehhez is bőszégesen kínál adatokat. Abból a megemlékezésből idézünk részleteket, amelyet Szabó József (? – 1874), szaktörténeti munkásságáról ismert kollégánk a Gutenberg-nek, az első magyar nyomdászszaklapnak I. évfolyamában tett közzé 1866-ban. A cikk Szilády Károlyról, mint a magyar nyomdászok nesztoráról szól.

Tehát Szilády Károly 1795-ben a pest megyei Szalkszentmártonban református papi családban született. Középiskoláit a debreceni református kollégiumban végezte. Felsőfokú tanulmányokra betegségéből visszamaradt nagyothallása miatt nem vállalkozhatott, ezért tizenöt éves korában Bécsbe küldték Haykul Antal nyomdájába. A nyomdában,

amellyel Kazinczynak is kapcsolata volt, a Magyar Kurir című hírlap készült. E lapnál kezdte meg Szilády a betűszedés tanulását. Közel öt évi bécsi tartózkodás után jött haza. Itthon 1815-ben Pesten Trattner János Tamásnak az Orczy-házban (a mai Tanács körúton, a Majakovszkij utca sarkán levő ház helyén) levő nyomdájában, 1816-ban pedig Paczkó Ferenc nyomdájában dolgozott. 1816-ban özvegy nagyanyjához költözött Debrecenbe és a városi nyomdában vállalt állást, ahol 1833-ig munkálkodott. Közben elhatározta, hogy saját nyomdát állít fel és a helytartótanácsához folyamodott az ehhez szükséges császári és királyi privilégiumért. 1834-től három évig Budán, az Egyetemi Nyomdában működött betűszedőként, hogy a folyamodványát intéző hivatalhoz közelebb legyen. Mivel kérvényére késett a válasz, 1838-ban felesben elvállalta a pápai református főiskolai nyomda megszervezését, amit két éven át vezetett.

1840 végén váratlanul megérkezett az V. Ferdinánd által aláírt nyomdai privilégium, s Szilády az így megnyílt lehetőséggel élve, Prágában, Bécsben, Budán és Pesten megvásárolva a nyomdai felszereléseket, 1841 július elsején megnyitotta kecskeméti nyomdáját.

Szilády kitűnő nyomdásznak és a közművelődés, az oktatás, az irodalom ügyét szíven viselő férfiúnak bizonyult. Jelképesnek tekinthető, hogy kiadói működését Tatai András görög nyelvtankönyvének ki nyomtatásával kezdte meg, majd sorra hagyták el sajtóját az alsó-, a közép- és a felsőfokú oktatást szolgáló tankönyvek, mind a helyi, mind az országos szükségletek szolgálatában. Nem kevésbé tevékeny az irodalmi és tudományos művek kiadásában. Megjelenteti az Akadémia, akkori nevén a „Magyar Tudós Társaság” kiadványait, 1850–53-ban a magyar Don Quichotét, 1856-ban Katona Bánk bánját. Az Emlékkönyv kiemeli kapcsolatait korának szellemi kiválóságaival, mint Toldy Ferencsel, Tompa Mihállyal, Bajza Józseffel, Szász Károllyal, Vahot Imrével, Jókai Mórral és Arany Jánossal. Jókai csak így jellemezte: „Akik ismerik, úgyis tudják kicsoda”. Unokaöccse, Szilády Áron (1837–1922) akadémikus, a régi magyar irodalom egyik legjelesebb

kutatója, együttműködik vele kitűnő és hasznos tudományos művek megjelentetése érdekében.

Noha 1866-ban még nem volt gyorssajtója, s ennek „hiányát még eddig nem is tapasztalta”, mivel nyomdája három kézisajtóval eredményesen működött, Szilády a munka kultúrájával, nagy tipográfiai gondtal és szépérzéssel megszerkesztett nyomtatványaival biztosította helyét az elsők között. Idézem Szabó Józsefet: „Nyomdáját még most is nagy renddel és pontossággal vezeti; nagy ellensége a hagymáshalnak (Zwiebelfisch), s a makulatúrának, és egy kijavított, de a szedő által ismételve bennhagyott hibát – mint rendkívüli hanyagságot – hosszabb ideig nem bír feledni”. Elmondhatjuk Sziládyra Pápai Páriz Ferencsel, ahogyan ő ezt az 1670-es években Tótfalusi Kis Miklósnak mondta, máig ható érvénnyel: „ilyen ember kellene igen, aki nincsen”. Szilády Károly 1871-ben halt meg, életének 77., a nyomdász pályán töltött 62. évében.

Szilády Károlyt a tipográfia rendjéhez és kulturáltságához fűződő szenvedélye vezette a Könyvnyomdászati Műszótár megszerkesztéséhez, de el akarta érni azt is, hogy a magyar szó nyomdán belül is jogaiba helyeztessék. Műszótárának kéziratát 1840-re keltezi, az összeállítás munkáját tehát az 1830-as években kellett elvégeznie.

Szilády Károly nem magános harcosa a magyar nyomdai szaknyelvnek: akkor lép színre, amikor sok tudományágunk legjobbjai, hozzá hasonlóan, a magyar szaknyelv megteremtésén fáradoznak.

A magyar nyelvújítás korát a 18. század utolsó harmadától mintegy évszázadnyi időszakra teszik. A különböző és nem mindenben sikeres magyarítások után a nyelvújítás első igazi és tudományosan megalapozott programját Bessenyei Ferenc alkotta meg. Az ő átfogó, a „közboldogságot” szolgáló művelődési programjában fogalmazódott meg a magyar tudományos szaknyelv megteremtésének követelése. „Minden nemzet a maga nyelvén lett tudóssá, de idegenen sohasem” – írta a Magyarság című röpiratában 1778-ban. Az irodalmi nyelv megújítása azonban megelőzte a tudományét: Kazinczy és körének küzdelmei és

vitái az 1810-es évek közepén győzelemmel és a nyelvújítás elfogadtatásával zárultak. A magyar tudományos nyelv, a szaknyelv megteremtése a 19. század második harmadában vált valósággá. Olyan úttörői voltak, mint Bugát Pál, az orvosi nyelv megújítója, aki már 1828-ban egy anatómiai művében sok újonnan alkotott magyar szót használt és 1844-ben kiadta Természettudományi Szóhalmaz c. művét, amelyben negyven ezer új szó bevezetésére tett javaslatot. Ebből sok nem vált be, de észre sem vesszük, hogy mai közhasználatú szavaink közül nem egy olyan, amit Bugát „mesterségesen” állított elő. A magyar tudományos szaknyelv megteremtésének úttörői között ott voltak Vajda Péter a biológia, Irinyi János a vegytan, Almási Balogh Pál és Toldy Ferenc az orvostudomány, Vásárhelyi Pál a mérnöki tudományok magyar szókincsének alkotói, hogy csak a legismertebb neveket említsem.

Az Akadémia kezdeményezésére 1832–1835 között megindult a különböző mesterségek magyar mesterszavainak gyűjtése is. A munkában többek között neves költők is részt vettek, mint Kis János, aki Sopron vagy Czuczor Gergely, aki Révkomárom területén végzett gyűjtő munkát. A gyűjteményt azonban csak 1877 körül adták át Frecskay Jánosnak feldolgozásra, amire még visszatérünk.

Sziládyban tehát kortársaival együtt, akkor érett meg a magyar szak kifejezések meghonosításának gondolata, amikor ezt a művelődés általános fejlődése, az iparosítás felgyorsulása, és a nyelvújítás térhódítása napirendre tűzte. Így nem véletlen, hogy Szilády módszerei is sok tekintetben hasonlóak pályatársaiéhoz. Felhasználja a már meglévő, de a szakmában nem általánosan elterjedt szakkifejezéseket, és szakkifejezésként alkalmaz eddig más jelentésben használt szavakat. Új összetételeket képez és új szavakat alkot több-kevesebb sikerrel.

Szilády munkája jó nyelvérzékről, latintól-némettől meg nem rontott magyarságról tanúskodik. Szószedetének legjobb része az, ahol a kor meglévő szókincsét szerencsésen alkalmazza a nyomdai fogalmak kifejezésére. Nem tudjuk, hogy a szavak e részénél övé-e az elsőbbség érdeme: a helyes választás mindenestre őt dicséri. Az íveknek nyomta-

tás közben való *buktatása*, ill. *megforgatása* (umstülpen, umschlagen) ma is példamutató fordítás lenne, kár, hogy még mindig nem vált általánossá. *Kizár, tördel, kiköt, beemel, berak, oszt, hajtogat*: ma éppúgy természetesen használt igék, mint a *térző, hajszal-térző, idézőjel, széljegyzet, hasáb, fattyúsor, boríték* (értsd könyvfedél), *példány, gyorsajtó* főnevek. A Schöndruck-ot előbb ő is „szépnymat”-nak akarta fordítani, de azután az *előnyomat*, illetve *vissznymat* szópárnál állapodott meg. Milyen kár, hogy máig sem gyökeresedtek meg!

Néhány esetben a nyelvújításnak már megalkotott szavait használja fel. Így például az akkor még nem általános *nyomda, könyvnyomda, könyvnyomdászat* szavakat, miután korábbi „könyvsajtó”, „könyvnyomtató” kifejezéseit módosítja. Nem vált be viszont az 1801-ben alkotott „forgatú” (kézi hajtókar), vagy az 1838-ban feltűnt „kelme”, ez utóbbi a Zeug (betűfém) helyettesítését szolgálta volna. A „kelme” egyébként székely nyelvjárásból átvett nyelvújítási kifejezés.

A Műszótár nyelvezetében a tájnyelv, illetve a szerző nyelvhasználata is felfedezhető. A könyvkötésre használt vásznat *gatyának* nevezi, aminek forrása a szerző tréfálkozása is lehet. Tájnyelvi eredetűnek tűnik a hangkihagyásos *rátotta*, az *azonba*, vagy az *utósó*. Az utóbbit Szinyei Tájszótára székelyföldi eredetűnek tudja. A helyi nyelvjárást követheti: *kezibe, kitöltésire, beverésire, végít, pengéjivel* stb.

Ismeretlenek maradtak találó terminusai, mint a *kép* (= forma), az *ösvény* (= hasábköz, Bundsteg, Kreuzsteg). Nehezen fogadták volna el az *irony* (= Schrift), a *sám* (= Steg), a *görgetyü* (= Walze), a *nyomattyu* (= tégely) szavakat és társaikat. Csonkított szóösszetételei nyelvíleg és hangzásukat tekintve is kifogásolhatók: *írjel, javítiv, csavorsó* (= Spindel) stb.

Szilády humorát tükrözi néhány, a szómagyarázatok közé rejtett szarkasztikus megjegyzése, például a cenzorról, aki hajdan könyvvizsgáló volt, „*de most már utólagosan üt agyon*”, vagy a sajtóhibáról, „*melly kifejezés alatt némelty könyviro saját vigyázatlanságát vagy restségít szokta palástolgatni*”. A szakmai szokásokról is van véleménye.

Az introitus azaz Einstead – az újonnan munkábalépő segéd áldomást fizet – magyarázatahoz hozzábiggyeszi: „*Megavult, helytelen szokás*”. Meg a versenytársakról is. A kopott betűk gúnynevét magyarázza: „...mint ez idő szerint Busánszky naptárainak” alig olvasható betűi. (Bucsánszky Alajos a kornak ponyva-kiadványairól híres vagy hírhedt kiadója volt Pesten.) Nem Szilády, hanem a változó élet humora, hogy a gőz, ló vagy ember által hajtott gyorsajtó működését szörnyű nagy gyorsaságúnak mondja, de idő múltával a „szörnyű” minősítést törli...

Humora és ízes magyarsága néhány szóalkotásában is megnyilatkozik. A bourgeois (= borgisz) betűnagyságot *kontárkának* magyarítja, ilyen indokolással: a petitnél nagyobb a garmondnál kisebb, „*s így mintegy kontárkodik a kettő között, de igen könnyen el is őgyeledhetik köztük*”. Megkapó a pénzösszeg beírását szolgáló, a hamisítást akadályozó raszternek vakmerően választott magyar hasonmása is: *nevakard!*

Érdemes Szilády munkáját a nyomdai szakkifejezések megújítása gazdagnak nem mondható hazai irodalmával összevetni. Szerény szókészletet tartalmazó, de figyelemreméltó korai munka e tekintetben Johannes Amos Comenius Orbis sensualium pictus (A látható világ) c. tankönyve 1675. évi brassói kiadásának „Typographia. A könyvnyomtatás” című fejezete a 194–196. lapon. A latin–magyar szószeretben tiszteletreméltó pontossággal és jó magyarsággal megalkotott szak kifejezéseket találunk, egynémelyikük máig megtartotta érvényességét. A *könyvnyomtatás*, a *szedés*, az *osztás*, a *festék feladása*, *nyomtató-festék-nyomdafesték* Sziládynál és ma is a szaknyelvben élő kifejezések. Érdekes, hogy a korai példa nyomán a *rakó* és *szedő* (Comeniusban: „szedegető”) elnevezések közül Szilády előbb a még Kazinczy által is használt *rakó*-t részesíti előnyben, később azonban a máig élő *szedő*-nél marad. A (kézirat-)tartófa, Sziládynál *ivtartó* (tenaculum), a (festékező) labdácska, Sziládynál *lapta* és társaik máig fennmaradtak, ha a technika változása folytán már csak a szaktörténetben van helyük.

A már említett Freckay János, miután kézhez kapta az Akadémiától az 1830-as években végzett mesterszó-gyűjtés anyagát, maga is széles körű

gyűjtéshez kezdett és a 19. század utolsó harmadától szakmák szerinti füzetekben adta ki a Mesterségek szótárát. Egy-egy füzet a szakma leírását és a szakkifejezések magyar–német, valamint német–magyar szótárát foglalta magában. A 6. füzet a Könyvnyomtatás, a 18. füzet a Könyvkötőmesterség, a 2. füzet a Fametszés, formametszés és rézmetszés alcímet viselte.

Frecskay idejében már sok jó és kevésbé jó magyar kifejezés is meghonosodott a nyomdászatban, ami megkönnyítette munkáját. A szakmában azonban nem mélyedt el kellően, emiatt tévedésekbe esett. Maga írja, hogy a Grafikai Szemle keményen megbírálta: kritikusa bizonyára nem siklott el az olyan fordítások felett, mint a Steinschrift „unciális”-nak, vagy a pinzetta „csípőfogó”-nak való minősítése. Saját szóképzései között is előfordulnak balfogások. Az ausschliessen már Sziládynál helyesen *kizár*, Frecskaynál azonban „arányosít”. Szilády megtalálja a Spatia jóhangzású megfelelőjét a *térző* szóval, amit Frecskay viszont „réselő”-nek fordít. S noha a Fisch szónak Szilády-féle párja, a *zagyvalék* sem honosodott meg, mégis találóbb Frecskay „bolygó”-jánál.

1902-ben Pusztai Ferenc Nyomdászati Enciklopédiájában is megjelent egy mesterszótár, amelynek szakszerűsége ellen nem lehet panaszunk. Sziládyval összehasonlítva, mégis azt kell mondanunk, hogy a nyelvi képzelőerő és találékonyság tekintetében ennek a szerzője sem fogható korai elődjéhez, Szilády Károlyhoz.

Nem tudjuk, hogy Szilády műszótára miért maradt kiadatlan. Heltai Nándor a szerző túlzott szerénységére gyanakszik. Valószínűbbnek látszik azonban, hogy miután 1840-ben fejezte be és keltezte a kéziratot, abban az évben, amikor a privilégiumot is megkapta, amikor a Pápáról Kecskemétre való költözés és a nyomdaalapítás gondjaival volt elfoglalva, évekig nem volt érkezése a kiadásra. Közben nagy változások történtek mind a technikában, mind a magyar nyelv érvényesülésében. A megfelelő változásokat keresztül is vezette írásán, még 1855. évi bejegyzést is találunk benne. Talán a folytonos változások közepette nem tudta elhatározni magát a kézirat lezárására?

Az a tény viszont, hogy kézírata Toldy Ferenc hagyatékában maradt fenn a Magyar Tudományos Akadémia kéziratárában (Tört. 4r. 27/16. jelzet alatt), mégis arra utal, hogy elbírálás vagy a kiadás véleményezésének szándékával adhatta át 1855 és 1871 között Toldynak.

Az akadémiai kéziratárban megtalálható Szilády Károly és Toldy Ferenc levelezésének egy része is. Az Ms 4756/136–156. sz. alatt 1841. november 17-től 1843. november 12-ig terjedő levelek főleg könyvkiadási ügyekkel foglalkoznak. Szilády 1843. június utáni leveleiben gyakran visszatér „folyamodására”, amihez Toldy támogatását kéri. A kecskeméti nyomda Pestre való költözéséről van szó: ez az, amire Szilády, kecskeméti sikere és a budai-pesti irodalmi élet megélénkülése, a nyomdák teljesítőképességének hiánya alapján a hatóságok engedélyéért folyamodott. 1843 április-májusában vezető írók és értelmiségiek terjedelmes indokokkal alátámasztott ajánlást szerkesztettek kérésének támogatására. A huszonhat aláíró között Bajza József, Erdélyi János, Szigligeti Ede és mások, valamint Schedel (Toldy) Ferenc nevét olvashatjuk. Az Akadémia (akkor Magyar Tudós Társaság) 1844. február 5-i ülése ugyancsak támogató nyilatkozatot adott, de az engedély Szilády és sokak erőfeszítései ellenére sohasem született meg. Mindennek emlékéért megőrizte a Kecskemét c. hetilap 1892. november 27-i számának tárcája, aminek mását most ismét hozzáférhetővé tette a Szilády-émlékkönyv (30–32.).

A Szilády–Toldy levelezésben, Szilády 1841. november 24-i levelében nyomdájának berendezéséről érdekes leírást találunk. Betűit a prágai Haase öntödéből szerezte be, s azokról egyébként betűmutatványt adott ki, amelynek példányát megőrizte a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár (Emlékkönyv 34–37.). A jóhírű Gottlieb Haase Söhne öntöde Kelet-Európa és a Közel-Kelet országaiba ezidőben sok betűt szállított. Ugyanebben a levélben olvashatjuk, hogy Szilády Helbig és Müller-féle vas-kézisajtóval dolgozott. Ez Bécsből származott, a két tehetséges, a gyorssajtó korszerűsítésében hírneves mechanikus 1833-ban (mások szerint 1836-ban) alapított műhelyéből. Említést tesz egy

simítósajtóról, amely gumpoldskircheni eredetű: ez a kis város Bécstől délre fekszik, nyomdagépgyártásáról nemigen tudunk.

A Műszótár, amelyet az akadémiai kéziratár megőrzött, 190×236 mm méretű füzet, kék-piros márványpapír borítóban. A borítópapírba gondos kéz (nyilván a Sziládyé) palástszerű ablakot vágott a felirat elhelyezésére: „Könyv[sajtói áthúзва]nyomdászati Műszótár”. Belül 46 számozott levélen a gondosan írott szöveg, majd 4 üres lap található.

Szilády Károly kéziratát a lehetőség szerint betűhíven igyekeztünk nyomtatásba áttenni. Kis számban előforduló pontatlanságait vagy írásmódjának következetlenségeit sem javítottuk ki. Fel kell azonban tételeznünk, hogy ha valaha nyomdába adja kéziratát, e hibák nagy részét maga helyesbítette volna.

A szerző törlései, javításai közül azokat közöljük, amelyek olvashatók maradtak. A kéziratban áthúzott szavakat, valamint a szerző helyesbítéseinek magyarázatát szögletes zárójelbe tettük. Ahol a szerző egy összetett kifejezésnek csak egyik részét törölte, akkor csak az általa áthúzott részt közöltük, míg a hozzá tartozó szókapcsolatra, amely a szövegben változatlanul maradt, ~ tilde jellel utalunk. Például: Nyomdáfesték [áthúзва: Könyv ~].

A törlések, javítások közlésével az volt a célunk, hogy a szerzőnek a szakkifejezések magyarázására vonatkozó változó elképzeléseit is megmutassuk. Hiszen kéziratának címlapján 1840 áll, de előszavának végén 1855. évi bejegyzést olvashatunk. S mivel kézírata végül is nem jelent meg nyomtatásban, elképzelhető, hogy azon még 1855 után is változtatott.

A német szakkifejezésekben, nem vizsgálva annak helyességét, ß-et szedtünk, ahol a szerző ezt használta kéziratában. A magyar szövegben viszont Szilády hol s, hol hosszú f betűt írt, amiben szabályt nem tudtunk megállapítani, ezért egységesen mai írásmódunk szerinti s betűt szedtünk.

A lábjegyzetek a szerzőtől származnak, kivéve a mostani kiadáshoz készült jegyzeteket, amelyeket (A szerk.) jelzéssel különböztettük meg.

Még csak két éve állott a nyomda, amikor Toldy Ferenc Sziládynak azt jósolja, hogy „szakmabeli ismeretei, ügyessége és jó ízlése (vajmi ritkaság nálunk) a kecskeméti műhelynek rövid idő múlva nem csak jó hírt szerzendenek e hazában, hanem ki – mint hisszük – közhasznú vállalatok által az irodalomnak is hasznos szolgálatokat teend...” A kitűnő irodalmár jóslatát Szilády tisztos életútja bőségesen igazolta. Példás és követésre érdemes pályáját és tiszteletreméltó személyét hadd hozza közelebb az utókorhoz egyéniségének a Műszótárban tükröződő emléke is.

Haiman György

Szilády Károly kéziratának
nyomtatásba áttett szövege

Előszó.

Mindenki tudja, milly bajos idegen eredetű és nevű tárgynak saját nyelvünkön adni megállapított jelentést – nem azért, mintha nem akadna reá alkalmas szónk, sőt épen az ellenkezőért, hogy t: igen is sok akad, jobbnál jobb; hanem az efféle műszavakat magyarosító, vakmerőségnek véelve saját ízlését 's véleményét másokra tolni, nem mer határozott lenni. Midőn pedig illy véleménynyel, ugyan azon tárgynak több jelentést ad, az olvasó tetszésére bízva mintegy, azt választani közzöle, 's azzal élni, mellyiket saját nézetihez képest legjobbnak véli: önkényt teszi műszótárát bábellé, 's egész helyett még félnél is aligha rosszabbat nem adott. – Csekély ítéletem szerint, ha idegen tárgynak már egyszer magyar nevet akarunk adni, adjuk azt egészben, nem pedig *vagy-vagy*-al; azaz: adjuk *határozottan*, minden tétova nélkül ráfogva, hogy azt úgy és nem másképen hívják. Ha jó-e az a' szó vagy nem? ám taglalgassa aztán az, ki

jobban ért hozzá, és cserélje fel helyesebbel; addig azonban éljen vele, kinek szüksége van rá – majd jól fog ez a rosznak vélt szó hangzani, ha mindenki' nyelvén forog!

Ílly nézetekből indulva, ámbár ezen Könyvfát-húzza: sajtóijnyomdászati Műszótárban ugyan azon egy tárgynak több jelentést is adhattam volna: mégis – kevés kivétellel – csak egyet, *előttem a' legjobbnak látszót* tettem ki, inkább akarván határozottan bizonyost adni elő, mint határozatlanul olly *bizonytalant*, mellynek még ezután kellene a' közvélemény' ítélőszékétől beavattatást nyerni. – Hisz' így mikor lesz megállapított műszavunk, 's mikor fogjuk egymást saját anyai nyelvünkön megérteni? főkép' mi könyvnyomtatók, kik közt – önnön hazánkban – tiszta magyar ajkú ugy áll a' Némethez képest, mint egy – százhoz!

(De most már, 1855-ben, nem úgy van, mert magyar születésű is van elég.)

Bevezetés:

A' könyvek' nyomtatására feltalált széllyel szedhető betűk' különböző fajai, neveket *eleinte* bizonyos körülménytől, vagy attól a' munkától nyerték, mellynek nyomtatására használtattak, 's e' miatt nem is egyforma minden Nemzetnél a' betűk' fajainak elnevezése. Ha más Nemzet saját nyelvén adhatott nekik nevet, miért ne adhatnánk mi Magyarok is a' magunkén? – Megpróbáltam ezért a betűfajoknak magyar elnevezést adni, néhol czélzólág – de épen nem erősen ragaszkodva – azoknak eredeti nevékre; inkább figyelmeztvén a' szebb hangzásra, és a' betűfajoknak hazánkban közönségesebb használatára.

A' Francia igen okosan tett az újabb időben, midőn betűit *typographiai pontokra* véve, ezeknek tartalma szerint nevezé el a' különbözőféle fajokat.

Nekünk Magyaroknak is ezen elnevezést venni fel, 's minden más melléknév nélkül állandóan megtartani, ítéletem szerint a' legczélszerűbb lenne; mert így a' különböző fokoknak egymáshoz álló viszonyai egyszerre szembetűnnek; azonban igen röviden 's határozottan jeleli ki az irony-fokot. Például, ha ezen betűfajt akarom megnevezni: *Doppel Mittel Antiqua, Cursiv*, vagy *Fraktur* – csak ezt mondom: *28-as ős, dől*, vagy *tört*. – Azonba más tetemes hasznai is vannak a' typogr: pontokkal élésnek, miket mind előhordani itt helyem nincs; – csak ezeket jegyeztem meg röviden:

Hat illyen typographiai pont annyi, mint a' párizsi lábban 12 pont, vagyis 1 vonal; – ennél fogva

6 typogr. pont annyi mint	12 pont, vagy 1 vonal
12 typogr. pont annyi mint	----- 2 vonal
18 typogr. pont annyi mint	----- 3 vonal vagy ¼ hüvelyk
36 typogr. pont annyi mint	----- ½ hüvelyk
72 typogr. pont annyi mint	----- 1 hüvelyk

Az alább előadott betűfajoknak fokozatiból tehát az is világos, hogy

- 1 Garmond és 1 Petit éppen ¼ hüvelyk;
- 1 Ciceró és 1 Nonpareil ugyan annyi;
- 1 Tertia és 1 Text éppen ½ hüvelyk;
- 6 Ciceró pedig egy egész hüvelyk.

Ezeket előrebozsátva, előadom a' közönségesen használatban lévő betűfajoknak eredeti nevét, utánna magyar elnevezését, 's végre typogr. pontok szerinti megállapítását, miszerint t.i. állandóan lehetne nevezni -

A' betűfajoknak

<i>eredeti neve</i>	<i>magyar neve</i>	<i>typogr. pontokra osztva</i>
Diamond	Gyémánt	4-es.
Perle (:Parisienne:)	Gyöngy	5-ös.
Nonpareille	Páratlan	6-os.
Colonel	Boglár	7-es.
Petit (:Jungfer:)	Dallnok	8-as.
Bourgeois	Kontárka	9-es.
Garmond (:Corpus:)	Jogász	10-es.
Ciceró	Szónok	12-tős.
Mittel	Közép (:Íma:)	14-es.
Tertia	Harmados	16-os.
Paragon	Nagy kontár	18-as.
Text	Szóveges	20-as.
Doppel Ciceró	Kettős szónok	24-es.
Doppel Mittel	Kettős közép	28-as.
Kleine Canon	Kis bíbornok	32-tős.
Grobe Canon	Nagy bíbornok	40-es.
Kleine Sabon	Kis Czímes	62-tős.
Grosse Sabon	Nagy Czímes	68-as.
Kleine Missal	Kis Misés	80-as.
Grobe Missal	Nagy Misés	96-os.
Real	Koronás	120-as.
Imperial	Czári	150-es.
Sanspareille	Főpáratlan	200-as.

Vannak még ez utóbbinál nagyobb – különösen Angliában – 36 Cicero, vagy *fél-sőt egész lábnyi*, nagyságú öntött betűk is.

Meg kell itt jegyezni, hogy a' a nagyobb rendű Magyar betűk, fokoként nagyobb irányfajra öntetnek mint őket illetné; azért, hogy a' fiokbetűknek (:current:) fel 's lemenő szárai, az anyabetűknek (:Versal:) pedig pontozati 's vonásai [áthúzva: tökéletesen] jól felférjenek a' betű' testére. Így például a' Nagybibornok (:Grobe Canon:), Misés (:Missal:) irányfajra van öntve,

's ez viszont nagyobbra; és így feljebb – de azért az imént előadott, typogr. pontokra osztott elnevezet mindenütt megmaradhat. Kár, hogy ezen nagyobb fokra öntést a' legközönségesebb irjeleknél is, mint: Petit, Garmond, Cicero stb. használatba nem veszik a' betűöntők; mert ezekben az anya (:Versal:) betűk accentjei, a' betű-testen kívül állván, még a' festék-hengerre is nem ritkán reáragadnak. – Innen származik aztán néha az efféle vad hiba az anyabetűkkel szedett címekben: *keszítette iskolak számára stb.*

Könnyebbség' okáért még ezeket kívánom előlegesen kijegyezni:

1.) A' betűt a' Német háromféle néven nevezi, tehát magyarban is ezt követve lesz

- a) **Schrift:** *Irony*; midőn egész alphabetet magábafoglaló összeség ugyanazon egy fokra értetik.
- b) **Lettern:** *Irjelek*; akármilyen fokú typust általánosan nevezve.
- c) **Buchstabe:** *Betű*; mikor egyes darabról van szó.

Irjel két féle, u.m. **Versal:** *Anyabetű*,

Current: *Fiokbetű*.

Nemökre nézve sokfélék; de ezeket csak két részre lehet osztani, u.m.: *keleti és nyugoti* nyelvhez; amazt saját nemzete' nevével kell kitenni,

mint *görög, arab, illyr stb. Irony*; emezeket pedig így:

Fraktur: *Tört = irony.* **Antiqua:** *Ősirony.*

Schwabacher: *Gót = irony.* **Cursiv:** *Döltirony.*

Az *Ősirony*, mellyel mi magyarok is élünk, az újabb időben két felé oszlott, ú:m:

Pariser Antiqua: *Vékony-ős.*

Englische Antiqua: *Vastag-ős.*

Ezekon kívül vannak egyes sorokra való betűk u:m:

Schmale: - - - - - *Sugár-*

Fette oder Compact: - - - - - *Zömök-*

Schreibschrift: - - - - - *Folyó-*

Affiche: - - - - - *Fatalpú*

Lapidar: - - - - - *Árnyékos-*

Egyptienne: - - - - - *Czigány-irony.*

2.) Némely tárgyak' magyar elnevezése:

Átnéziv, Revision.

Buktat, Umstülpen.

Csavorsó, Spindel.

Dob, Deckel.

Dorong, Bengel.

Diszjel, Vignett.

Egyenlít, Register machen.

Falemez, Span.

Fiók-cím [Áthúzva: Fattyú-], Schmutztitel.

Ferdesám, Schiefstege.

Forgatvány, Kurbel.

Függív, Aushängebogen.

Görgetyű [áthúzva: görfa], Walze (:sajtó része:)

[Áthúzva: Festék-] Henger, Walze (:festék feladásra való:)

Hengerfogattyú, Walzengestell.

Hökkentyű, Gurt.

Ironykelme, Schriftzeug.

Ironylemez, Stereotyp.

Ironytár [áthúzva: rakány], Schriftkasten.

Ivtartó, Tenakel.
Kép, Form.
Képlő, képlet, Format.
Képlősám, Formatstege.
Képvás, Rahme.
Koczka, Gevierte.
Kopogó, Klopffholz.
Laplag, egészrét; Placard.
Módba hoz, Zurichten.
Nevakaró, Rastrum.
Nyereg, Träger.
Nyomattyu, Tiegel.
Nyugfa, Galgen.
Osztályzat, Schriftfach.
Őrzem, Signatur (:az íven és ironyon:)
Ősszálló, Undurchgeschossen.
Párnázat, Unterlagen.
[Áthúzva:] *Rakány*, Schriftkasten.
Rakpad, Formenregal [utólag *Képpad*-ra átjavítva]
Raktám, Setzregal.
Rétegez, Lagen machen.
Ritkító-penge, Durchschuß-linie.

Sám, Stege; Steg pedig: *ösvény*
Símtt, Satinieren.
[Áthúzva:] *Sorozmány*, Columne [lásd *Szobor*
alatt].
Sorozó, Winkelhaken.
[Áthúzva:] *Rakász*] *Szedő*, Schriftsetzer
Szemfény, Bildfläche der Schrift.
Szobor, Columne. [áthúzva, majd odairva] (marad,
jó szó)
Szögellő, Kvadrat, Concordanz.
Téző, Spatia.
Tötelék, Ausschließungen.
Zártok, Büchse.
Javítív, Correcturbogen.
Jelív, Einsteckbogen (:Marge:)
Védfedél, Rähmchen.
Védsor; Anschlagezeile.
Vezér, Divisorium.
Vonasz, Linie (:melly a' betü magassággal
bír;
Penge, melly annál alacsonyabb:)
Vontszögellő, Reglette.

Könyvnyomdászati* Műszótár

a' tárgyak' rövid magyarázatával együtt.

A.

Abbrechen: *Felfejti*, a' laptát, az az: szeget és szőrt belőle kiszedi. [Utólag áthúzza, mellette megjegyzés:] – Nincs már! –

Abbiaturen: *Kurtító jelek.*

Abgang: 1) *Fogyaték*, a' papirosban, mely munka közben, mint hibás kézbe akad, vagy nyomás közben elserencsétlenedett. – 2) A' segédnek *kilépte* szakmájából.

Abklatschen: *Mássát veszi.* Fába vagy akarmi ércze vésett rajzról, ironykelméből olly lemezt készít, mellyen a' metszetnek minden vonása tökéletesen feltaláltatik.

Abklatschmaschine: *Másoló-műszer*, az imént leirt lemez' készítésére.

Abklopfbürste: *Vonókefe*, a javítandó ívek leverésére használatni szokott, tömött lágy szőrű kefe.

Abkreischen, abkrösen: *Klipirit*, firnász főzésekor a' forró olajba kenyér-szeleteket mártogat, mind addig, míg az többé nem tajtézik.

Abkürzen: *Kurtít* = valami szót egészen nem rak ki.

Ablegen: *Oszt, lerak.* A' [áthúzza: rakásznak] betűszedőnek azon foglalatossága, mellyel a' betűket az ironytárba (:Schriftkasten:) ismét visszarakja, még pedig minden betűt külön a' maga osztályzatába.

Ablegespann: *Osztópenge*, vékony léczecske fából (:fa-lemez:) mellyel a' [áthúzza: rakász] szedő az osztásra szánt ironyt felfogja, 's osztás közben kezében tartja.

Ablösen: 1) *Feleresztí*, a' képet (:formát:), t:i: a' nyomás bevégeztével a' képlő-sámokat az ironytól annyira eltávolítja, hogy ezeket köny-

nyen ki lehessen venni, 's más képre rakni, vagy félretenni. –

2) *Felváltja*; miután t:i: két nyomó egy vagy több jegyet kinyomott, egymást felváltja; úgy hogy a'ki clébb nyomott, az most hengerrel foglalkozik, az ezt mívelt pedig nyom.

Abnehmen: *Leszedi*, a' megszáradott íveket a' kötérlől, vagy másféle szárító készülétről.

Abputzen: *Letisztítja* a laptát a' ráragadt tisztálanságtól. [A szerző ezt a sort utólag, nyilván amikor a festékező labdacok használaton kívül kerültek, áthúzta, majd az új jelentést tüntette fel:] A' festékhengert megmossa.

Abreiben: *Megtöri* – a' festéket finomra dörgöli.

Absatz: *Kezdet, bekezdés*; új cikknél, hol rendszerint egy vagy két koczkaival beljebb kezdetik a' sor.

Abschäumen: *Lefejezi*; a' firnásznak szánt forró olaj' tajtékat főzés közben leszedi.

Abschlagen: 1) *Felüti*; a' képlő-sámokat kiszedi a' képből. – 2) *Szétszedi*, a' sajtót. – 3) *Lefejezi*, a' laptárol a' bört, a festék-hengerről a' borítékot stb.

Abschnittlinie: 1) *Kezdővonal*, melly valami fejezet után jön. – 2) *Metsz-vonal*, azon lineácska a' benyomott íven, melly a' könyvkötőnek kimutatja, hol kelljen elmetzeni.

Absetzen: *Kiszedi*, Kéziratból az első lapot, mutatóul.

Abspülen: *Leöblíti*, a' megmosott képet tiszta vízzel, hogy az irony közt még található lúgot ki-mossa.

Abziehbogen: *Vontív*; azon ív, melly vissznyomatkor a' fedélben áll, 's mellyet az előnyomat [áthúzza: szép ~] mindég be szokott egy kevéssé mocskolni.

Abziehbürste: lásd **Abklopfbürste:** *Vonókefe.*

Abziehen: 1) *Levonja* kéfével a már kiszedett munkát javításra. – 2) *Piszkol*; t.i. az előnyomat [áthúzza: szép ~], festéke vissznyomatkor.

* A szerző előbb Könyvnyomtatási-t, azután Könyvsajtó-t írt itt és a címlapon is, majd ezeket törölte. (A szerk.)

Accidentien: *Mellék munkák*; oly apróbb nyomtatványok, melyeket nem lehet bekötni; mint: árjegyzékek, étlapok, tudósítások, belépti-jegyek, váltó-levelek, 's több effélék.

Acht und vierziger Format: *48-ad rétü*; miszerint egy ívre 96 lap jő.

Achtzehner Format: *18-ad rétü*; miszerint egy ívre 36 lap jön.

Ahle: *Ár, Szurka*. Lapos végű fanyélben álló hegyes aczeltű, mellyel a' [áthúzza: rakász], betűszedő javítás közben, kihúzza a' betűt a' többi közől, 's helyébe a' kivántat teszi, lapos nyelivel reáütve.

Alinea: *Új kezdet*.

Anfeuchten: 1) *Meglocsolja*, az ironyt osztáskor. – 2) *Megnedvesíti*, a' vissznyomat' papirosát, laptát, hengert stb.

Anführer: *Oktató*, az a' segéd, kinek keze alá inas adatik, hogy ezt [áthúzza: oktassa] tanítsa a' mütételre.

Anführungszeichen: *Időzőjel*; – lásd: *Gänsefüschen*.

Anglaise: *Angolirony*; kéziratforma igen szép, de kényes [áthúzza: betűk] irony.

Angriff: *Fogantyú*; egy darab szíjj a' fedél (:dob:) egyik szárnyán, ennek leeresztésire. – Ez vas-sajtóknál egy darab kerek pléhből áll.

Anhalten: *Kézet*; a' laptával, sőt a' hengerrel is, a' képek oly helyén, hova több festék kivántatik, a' szokottnál tovább feladása.

Anlaufen des Papiers: *Megtarkul*. Ha a' beázottatott papiros feldolgozatlanul sokáig áll, e' miatt barna foltokat szokott kapni, főleg meleg időben.

Anlegesteg: *Melléksám, ferdesám*; – lásd: *Stege*.

Anschließen: *Hozzácsatol*; t.i. negyed ívet, három negyedhez.

Anschlagezeile: *Védsor*; melly szögellőkből (:Qvadrat:) a' [föleírva és áthúzza: sorozmány] szobor (:Columne:) alá' vagy mellé' tétetik.

Ansetzblatt: *Nyuglap*; a' kéziratnak azon lapja, hol egyik rakász a' szedést félben hagyja, mivel a' másik ott kezdé munkáját. – Egyszersmind azon lap, mellyen végződik a' kirakott ív.

Antiqua Schrift: *Ős-irony*; magyar betűk.

Antreiben: *Szorítja*, a' kép' ékeit. Ennek bezárása előtt t:i: a' sámkokat az ironyhoz szorongatja, hogy mindenütt egyiránt összeálljon.

Antritt-Brett: *Talpalló*; az a' támasz-deszkácska a' fasajtó alatt, mellynek a' nyomó jobb lábát veti, hogy annál nagyobb erővel húzhassa magához a' dorongot. [Utólag áthúzza, lapszéli megjegyzés:] már nincs!

Aufbinden: *Kiköti*. Az ironyt, mellyre szükség nincs, [áthúzza: szobor]síneggel körül tekeri, hogy össze ne omoljon.

Aushängen: *Felfüggeszti*; a' kinyomott íveket száradás végett kötelekre fel[áthúzza: rakja]agatja.

Aufhebebank: *Ivezőpad*. [Eredetileg Példányzópad, javítva ívezőpadra.] Hosszú alacsony asztal, mellyre a' különbözőféle ívek, összeszedés végett, egymás mellé helyeztetnek.

Aufheben: *Ivezni*, összeszedni az íveket, jegyök szerint.

Aufilage: *Kiadás*; bizonyos számú nyomat, ugyan azon egy könyvből, mennyit t:i: a' kiadó kíván.

Auflösen: *Felbontja*; a' kép' szobrairól a' zsinetget letekergeti, miután a' képlősámkok felrakattak.

Aufräumen: *Feltisztogat* = eloszt, lerak.

Aufschlagen: 1) *Felfeszíti*; laptá fájára a' bőrt felhúzza, és szegekkel megerősíti. – 2) *Felállítja*, a' sajtót.

Aufschließen: *Felereszti*; felnyitja a' képet; t.i. az ékeket megeregeti.

Aufsetzen: *Felszedegeti*; összedölt ironyt a' sorozóba (:Winkelhaken:) rakja.

Auftragen: *Felad*; a' képet laptá vagy henger által festékekkel ellátja.

Aufstoßen: *Összerázza*; a' kinyomott 's már megszáradt rakás papirost, csomónkénti rázogatós által egyenlővé teszi.

Auge: *Szemfény*; a' betűt ábrázoló felület. Az a' része t:i: a' betűnek, melly a' nyomtatásban meg látszik.

Ausbinden: *Kiköti*; az ironyból összerakott [föleírva, áthúzza: sorozmányt] szobor [szobrot] zsineggel körülveszi, hogy a' hajóból ki lehessen emelni és a' rakdeszkára tenni.

Ausdrucken: *Kinyomja*, a' képet; t.i. a' meghatározott számú ívek' nyomtatását elvégzi.

Aushängebogen: *Függív* = mutatóív. A' szerző, kiadó 's javító számára, minden kinyomott ívből előlegesen egy egy példányt szokás adni – 's ezt nevezik *függívnek*.

Ausheben: *Kiemeli*. 1) a' telirakott sorozóból az ironyt hajóba kiteszi. – 2) a' képet a' sajtóból.

Aushelfen: *Kisegít*; a' szedő vagy nyomó, mikor rövid 's bizonytalan időre munkát adnak neki.

Auskeilen: *Kiékel*. Az al-lapon (:fundament:) a' rámat tartó ékeket visszaüti, hogy a' képet ki lehessen emelni a' sajtóból.

Auslassung: *Kihagyás*; – lásd: *Leiche: Dög*.

Auslaufen lassen: *Terjeszt*; valami rakmányt [át-húzza ~atot] ritkítottan állít össze.

Auslaufen: *Terped*: A' papirosról mondatik, midőn áztatás után nagyobb lesz.

Auslegebank: *Sajtópád*; a' sajtó előtt álló azon alacsony asztal, mellyen a' nyomtatni való, és a' már benyomtatott ívek állanak.

Ausputzen: *Kipiszkálja*; betűből a' bele ragadt mocskot, melly a' nyomaton tisztátalanságot okoz.

Ausraffen: *Kimarkolja*; a' felesleges betűket az ironytár osztályzatiból kiveszi, nehogy összekeveredjen a' más osztályzatban levőkkel.

Ausschießen: *Kirakja*; a' szobrokat bizonyos rendben a' rakdeszkára úgy helyezteti, hogy az ívnek összehajtogatása után a' lapok egymás után sorba következzenek.

Ausschließen: *Kizárja*; a' sornak térszövel (:spatia:) és szögellővel megadja a' szükséges szélességet.

Ausschließungen: *Tötelék*; t:i: térsz, szögellő, koczka, félkoczka.

Ausschneiden: *Kimetszi*; a' védfedél' borítékpapirosán azt a' minek nyomtatásban látszani kell.

Aussetzen: 1) *Kiszedi* = a' betűrakást bevégzi. – 2) *Kiad*; az olly sajtóról, mellynek nyomattyúja (:Tiegel:) és al-lapja olly tökéletesen összeillenek, hogy semmi párnázat (:Unterlage:) nem kell hozzá, az mondatik: *jól kiadja*; az ellenkező esetben pedig *roszúl ad ki*.

Austreichen: 1) *Eldörgöll* = a' festéket a' táblán vagy kövön egyenlően szétosztja. – 2) *Kikörmözi* = a' papirosrakás felső íveit nyomtatás közben körömháttal úgy előre simítja, hogy könnyen fel lehessen venni.

B.

Balken: *Gerend*; a' fasajtón található két kereszt fa, a' sajtó-falak' összekötésire.

Ballen: 1) *Lapta*; fa nyéllal ellátott 's lószőrrel vagy gyapjával kitömött kerek bőrpárnácska, mellyel festék közöltetett régebben a' betűkkel. – 2) *Bál*, t.i. papiros, melly 10 kötést (:rizmát:) foglal magában. – 3) *Köteg*; bizonytalan nagyságú összekötött papiros csomó.

Ballen-haare: *Laptaszőr*; főtt lószőr, mellyel a' festéklapta kitömetik.

Ballenknecht: *Laptatartó*; villa forma kétágú fa vagy vasszeg a' sajtó' bal oldalán, mellyre a' laptát állítják.

Ballenmeister: *Lapta-mester* (: a' mai időben már Hengermester :), a' két nyomó közül az nevezetik, ki a' laptának elkészítésével, 's annak jókarban tartásával foglalkozik.

Ballen-nägel: *Laptaszeg*; 1) a' bőr felfeszítésre szükséges szegek; – 2) régi, elhasznált, vagy igen megkopott irony, melly már alig olvasható nyomatot ad – (: mint ez idő szerint Busánszky naptárainak vásár-sorozatai:).

Band: *Sarokpánt*; melly a' sajtó fedelét a' futótáblán nyugvó taligával köti össze.

Bengel: *Dorong*; hosszú vasrúd a' sajtó közepén, mellynek magafelé húzása által eszközöltetik a' nyomás.

Bengelkopf: *Dorong-gomb*; ennek végén található réz- vagy ón-gömb.

Bengelscheide: *Dorong-hüvely*; a' vasrúd végít, hol megmarkolatik, körülvevő fa.

Berechnen: *Számol*; az olly segéd, ki darabszámra fizettetik; – ellenkezője a' bizonyos fizetésen lévőnek.

Beschweren: *Súlyolja*; a' megáztatott papiros-rakásra követ vagy más terhet rak; vagy pedig a' [áthúzza: köteg-] csomagoló-satuba beszorítja.

Bildfläche: *Szemfény*; – lásd *Auge*.

Black-schrift: *Góth-irony*.

Blase: *Olajfőző üst*.

Bleywage: *Ólom-mérleg*; a' sajtó részeinek 's al-lapjának vízirányos helyzetetésire szükséges eszköz.

Bourgeois: *Kontárka** = 9-es; ironyfaj, mely 9 typogr. pontot foglal magába.

Brechen: *Tör, tördel*; a' sor *töretik*, ha az utolsó szó nem fér egészen bele, 's egy tagját a' másik sorba kell átvinni. – A' [áthúzza: sorozmányokat] szobrokat *tördelni* kell akkor is, midőn egyikből a' másikba egy vagy több sor tétetik át.

Bret: lásd *Setzbret, Waschbret*.

Bücke: *Hídlat*; Sajtónak az a' fa- vagy vaskészülete, mely a' csavorsót (:*Spindel*;) középett körül fogja, 's a' zárt magába veszi.

Buch: *Koncz*; enyvezett papírosnál 24, enyvezetlennél pedig 25 ív.

Buchdrucker: [Könyvnyomtató, helyesbítve:] *Könyvnyomdász*; ki a' könyvnyomtatást rendszeresen kitanulva kezeli; ez viszont kétféle, u:m: *Nyomó* és [áthúzza: rakász] *szedő* – lásd ezeket.

Buchdrucker-herr: *Könyvnyomda* [áthúzza: ~sajtó] *birtokos*; szabadalmazott tulajdonosa egy könyvnyomó-intézetnek [áthúzza ~ sajtó-intézetnek].

Buchdruckerey: *Nyomda* [áthúzza: Könyvsajtó-intézet]; hol a' könyvnyomtatáshoz tartozó szerek és eszközök együtt találhatók.

Buchdruckerstock: *Diszjel*; – lásd *Vignet*.

Buchstabe: *Betű*; az *Ábécze*nek akármelyik magános jegye.

Büchse: *Zártok*; faszajtónál különféle készülétek, melyeken a' csavorsó átmegey.

Bundsteg: *Kötősvény*; azon tiszta hely a' benyo-

* *Kontárkának* méltán lehet nevezni ezen különben kellemes ironyfajt, mert teste a' *Petitnél* 1 ponttal nagyobb, a' *Garmondnál* pedig kisebb, 's így mintegy kontárkodik a' kettő közt, de igen könnyen el is ögyeledhetik köztök. Ennek elmellőzésire legjobb, ha *Garmond* (:10 pontos:) ironyfajra öntetik.

mott íven, mely a' [áthúzza: sorozmányok] szobrok közt látszik, 's mely képezi a' könyv' hátát, hol t.i. bekötni szokták. Lásd:

Stege.

Buntdruck: *Színes nyomat*; több féle színnel tett nyomtatás. – Lásd: *Congrevedruck*.

C.

Canon: *Bibornok* = 32-tős [áthúzza: ~ pontos]; ironyfaj.

Capital: 1) *Capitalstege:* *Fejsám*, a' képben legfelső. – 2) *Fővonal*; az al-lapon tett azon vonat, melyre a' vasráma fekszik.

Capitalbuchstaben: *Kezdőbetűk*; nagyobb rendű anyabetűk.

Capitälchen: *Törpe anyabetűk*; az ősironymál.

Capuziner: *Csuklya*; 1) a' fedélben (:dobon:) azon kártyalevél, melyhez fektetik a' papírost, pontozók nélkül nyomandó apróságoknál; – 2) az a' kemény papíros, mellyel a' képnek azon része fedetik el, hol a' védfedél nem őrizheti meg a papírost bemocskolódástól.

Carton: *Pendel*; azon újra nyomott magános levél, mely hibás helyett köttetik a' könyvbe.

Cartoniren: 1) *Simít*; lásd: *Glätten, Satiniren*. – 2) a' könyvet kemény táblába köti.

Censor: *Könyvvizsgáló* [áthúzza: (:Rostás:)]; eléggé ismeretes hivatalbeli személy volt hajdan. – (De most már utólagosan üt agyon.)

Cicero: *Szónok* = 12-tes [áthúzza: ~ pontos]; legközönségesebb ironyfaj.

Collationiren: *Összenéz*; azon foglalatosság, midőn valamely kinyomott munkának összerakott íveit, szurkával (:árral:) egyenkint felemelve, még egyszer átnézik, annak megvizsgálására, ha ki van-e a' nyomtatványhoz tartozó teljes szám.

Colonel: *Boglár* = 7-es [áthúzza: ~ pontos]; ironyfaj.

Columnne: *Szobor* [áthúzza: sorozmány]; ironyból összerakott lap; ettől *Gerade Columnne:* *Páros* [áthúzza: sorozmány] *szobor*, melly páros számmal kezdődik; – *Ungerade Columnne:* *Páratlan* [áthúzza: sorozmány] *szobor*; melly páratlan szá-

mon kezdődik. [A margón áthúzza: tán sormány; pirossal: Rakmány is jó...]

Columnen mass: *Szobormérték* [áthúzza: sormány ~]; fa- vagy érc-sám, melyre a' különböző nagyságu lapok hossza fel van metszve.

Columnenschnur: *Szoborzsinig* [áthúzza: sormány ~]; ennek körülkötésire.

Columnenträger; [Áthúzza *Szobor*]szolga [áthúzza: sormány ~]; kétszeresen összehajtott írópapiros, melyre a' szobrokat teszik addig is, míg a' rakdeszkán elrendelhetnének.

Columnftitel: [Áthúzza *Szobor*]czim [áthúzza: sormány ~]; a' lap legelső sora felett álló rövid kivonata a' tárgynak.

Columnenziffer: [Áthúzza *Szobor*]szám [áthúzza: sormány ~]; minden szobor kezdetén álló szám, mely a' könyv' lapjait folytonos számozattal jelenti.

Completiren: *Teljes számúvá teszi, kiegészíti;* a' könyv' néhány ívből álló csapatjait sorba egymásra rakja, hogy belőle egy tökéletes példány legyen.

Complet: *Teljes számú, egész.*

Compreß: *Tömött, összedálló;* ritkító-penge nélkül rakott szobor.

Concordanz: *Szögellő;* lásd: **Quadraten.**

Condition: *Szakmány;* szerződés, miszerint a [áthúzza: rakász] szedő vagy nyomó valamely intézetben munkába lép.

Conditioniren: *Szakmányoz.*

Congrevedruck: *Congrévnyomat;* miszerint különbözőféleképen kimetszett, szélyel szedhető 's könnyen ismét összerakható táblácskákról, egyszeri nyomattal több féle színű egészet lehet nyerni.

Consensweise: *Darabszáma.*

Corpus = Garmond: *Jogász = 10-es'* [áthúzza: ~ pontos]; a' szónokkal együtt legközönségesebb ironyfaj.

Corrector: *Javitó;* az, ki a' javítandó íveket megolvassa, 's a' benne talált hibákat a' lapok' szélire kijegyzi.

Correcturbogen: *Javitív;* az imént említett célra kéfével levert ív.

Correcturzeichen: *Javitási jegyek;* mellyekkel a'

javitívet megolvassó él, midőn a' [áthúzza: rakász] szedő különbözőféle hibáit a' papiros' szélire kijegyzi.

Corrigirstuhl: *Javitószék;* magas lábú, 's forgatható kerek táblával ellátott asztalka, melyre a' [áthúzza: rakász] szedő javítandó képeit helyezi.

Coverture: *Boriték;* nyomtatott fedele a' gatyába' kötött vagy fűzött könyvnek.

Cursiv: *Döltirony.* – A' futó betűk.

Custos: *Őrszó;* az a' szó, vagy ennek tagja, minden lapnak, vagy csak az ívnek utolján, mellyel a' következő lap kezdődik. – Már kiment a' szokásból. [Az utóbbi megjegyzés későbbi írással.]

D.

Darunterschlag: *Alsor;* melly szögellőkől mindenik sorozmány [átírva, a korábban frott „szobor” fölé] alá tétetni szokott.

Dazwischenschlagen: *Közsoroz;* ritkító-pengével, vagy szögellősorral, valamely rakmányt ritkábbá tesz.

Deckel: *Fedél*;* fából vagy vasból készült 's finom vászonnal bevont négy szegű nagy rámája a' sajtónak, melyre a' nyomtatandó tiszta ív tétetik, 's a' védfedéllel (:Rähmchen:) befedetik. A' kis- vagy borítófedél (:Einlegeckeckel:) hasonlókép' fából vagy vasból van, pergamennel behúzza; ez a' nagy fedél' hátuljára erősítetik kapsokkal – 's [áthúzza: néha] közé finom posztó is tétetik.

Deckelstuhl: *Nyugfa;* – lásd **Galgen.**

Defect: *Hiány;* valamely ironyfajból hiányzó, vagy kelletinél több, megmaradt betűk.

Defectbogen: *Hiányív;* melly valamely nyomtatványból, példányokba rakatása után, fennmarad.

Defectkasten: } *Hiánytár;* hova a' felesleges betű-

Defectregal: } ket elteszik.

Defectzettell: *Hiányjegyzék;* feljegyzése valamely ironyfajból hiányzó betűknek, melly jegyzék azután az ironyöntő' kezibe adatik a' végre, hogy a' hiányt pótolja ki.

* Ezt, a hasonlatosságért, czélszerűen lehetne a rövid *dob* névvel kitenni.

Diamant: *Gyémánt* = 4-es [áthúzza ~ pontos]; legkisebb ironyfaj.

Divis: *Kötőjel*; (-).

Divisorium: *Vezér*; - lásd: *Tenakel*.

Doppel Cicero: *Kettős-szónok* = 24-es [áthúzza: ~ pontos]; ironyfaj.

Doppel-mittel: *Kettős-közép* = 28-as [áthúzza: ~ pontos]; ironyfaj.

Drucker: *Nyomó*; 'ki a' sajtónál végzi dolgát.

Duern: *Páros, egymásbamenő*; mikor két vagy több ív úgy rakatik ki, hogy egymásba helyeztetve köttethessen be.

Duodec: *Tizenkettedrét*; miszerint egy íven 24 lap van.

Dupliren:

- lásd: *Schmitzen*.

Durchschießen: 1) *Ritkít*; a' rakatot ritkító-pengével, vagy a' szót tértővel szét-tágítja; - innen: *durchgeschossen: ritkított; undurchgeschossen: összedálló*. - 2) *Közérak*; az igen nedves papiros közé száraz íveket rak; - viszont: a' bekötendő könyvbe, minden laphoz tiszta papirost mellékel.

Durchschlagen: *Áttör*; mondatik a' rossz festékről, mely azt okozza, hogy a' nyomat túlsó fele megsárgul.

Durchschuß: *Ritkító*; mind az, a'mivel a' sorokat vagy szókat egymástól eltávolítani lehet.

Durchschuß linie: *Ritkító-penge*; rézből vagy ironykelméből készült, különbözőféle vastagságú 's hosszúságú pléhecskék, melyek a' sorok közé azért rakatnak, hogy egymástól távolabb álljanak.

E.

Egyptian: *Czigányirony*; szegletes vastag fajta betűk.

Eierkuchen: *Rátotta*; összedült szobor [áthúzza: sorozmány] vagy kép.

Einbringen: *Összevonja*; a' [áthúzza: rakatot] rakmányt tömöttebben állítja össze, hogy valami kimaradt szót vagy sort beszoríthasson.

Einfassen: *Beszege*; valamely [áthúzza: rakatot] rakmányt vonaszszal (:Linie:) vagy más cifraszággal körülveszi.

Einfassungen: *Szegélyszerek*; különbözőféle alakú cifra jegyek, az imént említett célra.

Eingehen: *Összemegy*; nyomtatás közben a' papiros.

Einheben: *Beemel*; a' képet sajtóba helyeztetni.

Einkeilen: *Beékeli*; az al-lapon úgy szorítja be a' képet, hogy meg ne mozdulhasson.

Einlaufen: *Összefut*; 1) ha valamely [áthúzza: rakat] rakmány a' példányhoz vagy kézírathoz keveset ad; - 2) ha a' nyers papiros száradás után megkisebbedik.

Einlegedeckel: *Borítófedél*; - lásd; *Deckel*.

Einlegen: *Berak*; 1) papirost ívenként a' fedélbe, hogy egyenkint kinyomattasson; - 2) új betűket az ironytár' osztályzatiba.

Einschlagen: *Betakargatja*; 1) a' munka alatt nem lévő ironyt papirosba, fajat kívül reáírva; - 2) a' laptát, munka végeztével, nedves ruhákba.

Einsteckbogen, (:Marge:); Jelív; olly tiszta ív a' nyomtatandó papiros közül, mely azért erősített meg a' fedélben, (:dobon:), hogy a' többi íveket ahoz szabva, gyorsabban be lehessen nyomtatás közben rakni.

Einziehen, Becsapja; valamely szakasznál a' sort egy vagy két koczkával (:Gevierte:) beljebb kezdi.

Esel: *Csacsi*; kisdud tőke, mely a' nyomtatandó papirosrakást tartó deszka alá tétetik, ennek felpolcuzására.

Exemplár: *Példány*; teljes számú könyv.

F.

Fach: *Osztályzat*; az ironytárban lévő fiókocskák.

Fahne: *Hasáb*; azon rakat, mely javításra egy darabban húzzatik le, mielőtt szobrokra [áthúzza: sorományokra] osztatna.

Falzen: *Hajtogat*; az ívet illető formája szerint összehajtogatja.

Farbe, Buchdruckerfarbe: *Nyomdafesték* [áthúzza: *Könyv* ~]; keményre főzött olajból 's bécsi-koromból készült vastag festék, mellyel élnek a' könyvnyomtatók.

Farbeisen: *Festéklapát*; kisdud, lapát forma vas-eszköz, mellyel a' festéket a' táblán elsímítják.

Farbe nehmen: *Festéket vesz;* a' laptát vagy hengert festékekkel kellően ellátja.

Farbstein: *Festéktartó;* a' sajtónál.

Farbetsch: *Festéktábla;* mellyen a' festék, henger által szédörgöltetik.

Feuchtbret: *Áztatódészka;* hevederekkel ellátott tábla, mellyen a' beáztatott papiros-rakás áll.

Feuchten: *Áztat;* a' nyomtatásra való papirost, vízen keresztül huzva, nedvessé teszi.

Feuchtpaue: *Áztató-lécz;* két darab vékony zsendely, melly közé szorítatik, konczonként, a' vízen keresztül vonandó papiros.

Feuchtzuber: *Áztató-dézsza;* hosszukás edény, mellyben papiros áztatásakor a' víz áll.

Filz: *Szövet;* gyapjuktól, a' sajtó-fedélbe (:dobra:) való.

Final-line: *Végvonal;* berekesztésnél álló kiseded linea.

Finalstock: *Vég-diszjel = vignett.*

Firnís: *Firnász, főttolaj;* vastagra főzött lenmag olaj; a' könyvfestékek fő létrésze.

Fliegenkopf: *Vakszem;* az, mikor a' betűnek szemfénye lefelé, lába pedig felfelé áll, 's vi-gyázatlaniságból úgy nyomatik le.

Folio: *Felrét;* [Félrét?] miszerint 4 lap jön egy ivre.

Form: *Kép;* rámba zárt vagy zárandó szobrok [áthúzza: sorozmányok], mellyek az ívnek egyik oldalát képezik.

Format: *Képlő, képlet;* ez alatt értetik a' szobrok [áthúzza: sorozmányok] hossza és szélessége, és az ezeket körülvevő sáмок.

Format abschlagen: *Képlőt leüti;* sáмокot a' szobrok [áthúzza: sorozmányok] közeiből kiszedi.

Formatbildung: *Képlőkészítés;* az a' munka, mellyel a' papiros nagyságához képest kiszabtatnak a' szobrok [áthúzza: sorozmányok] tiszta közei.

Formatbuch: *Képlőkönyv;* mely a' szobrok [áthúzza: sorozmányok] kirakása módját magában foglalja.

Formatlehre: *Képlet-tan;* annak magyarázata, mi-képen kelljen a' különbözőféle rétu ívek' szobrai-t [áthúzza: sorozmányait] úgy helyheztenni el,

hogy kinyomtatása és összehajtogatása után a' lapok sorba következzenek.

Formatqvadraten, vagy: **Formatstege:** *Képlősám;* bizonyos mértékre vett, üreges közepű sám, ironykőlméből öntve, mellyel mindenféle képet, sőt üres lapokat is, hamar és könnyű módon össze lehet szerkeztetni.

Format überschlagen: *Felsámolja;* az az, a' képet szükséges sáмокkal ellátja.

Formen-regal: [áthúzza: Rakpad] *Képpad;* hol a' rakdeszkára elhelyezett képeket tartják.

Formenschneider: *Diszjelmetsző;* ki fába vagy ércbe diszjeleket (:Vignetten:) 's egyéb czifraságokat tud metszeni.

Fractur-Schrift: *Törtirony;* német betűk.

Frosch: *Béka;* némelly sajtó-fedélben az ívek' könnyebb kirakhatására szolgáló darab bőr.

Fundament: *Al-lap;* (:vassajtóknál pedig, Tisch: *Asztal;*); a' sajtónak vas- réz- vagy kőből készült alsó táblája, mellyre a' kép helyeztetik.

Fuß: *Talpa;* alsó része a' szobornak [áthúzza: sorozmányok] vagy képnek.

G.

Galgen: *Nyugfa;* faszajtónak azon része, mellyre a' fedél (:dob:) kinyitáskor ráfekszik. – Vas-sajtónál másféle készület lévén, ott *tartalék* van.

Gänsefüßchen: *Idézőjel, Libaláb;* felhozójel; péld:

”

Garmond: lásd: **Corpus:** *Jogász = 10-es* [áthúzza ~ pontos] ironyfaj.

Geschmier: *Mázolat;* tisztátalan nyomtatás.

Geschicht, Bildfläche der Schrift: *Irony szemfénye;* azon felszíne, melly a' betű valódi jellemét képzí.

Gespan, Compagnon: *Társ, czimbora;* így nevezik egymást azon segédek, kik ugyan azon egy munkával foglalkoznak, vagy a' sajtón együtt dolgoznak.

Gevierte: *Koczka;* kiseded szögellő, melly minden oldalról az irony' fajával bir; – innen: **Halbe gevierte:** *Félkoczka.*

Gießform: *Hengerminta;* rézből vagy [áthúzza: bádogból] öntött vasból készült üres henger, mellybe a' rugalmas hengervegyület öntetik.

Gießzettel: *Öntjegyzék*; annak meghatározott jegyzéke, hogy bizonyos súlyhoz hány darab betűt kelljen önteni.

Glanzpappe: *Símítópapiros*; vékony, de azért erős és igen síma tábla-papiros, mely közé rakatik a' dízesebb nyomtatvány, [áthúzza: megsímulás végett] 's úgy szorítottatik be.

Grab: *Gödör*; a' [áthúzza: rakatban] rakmányban szorítással nyert hely, hogy oda valami kihagyott szót be lehessen igtatni.

Griff: *Fogat*; annyi sorból álló irony, mennyit a' [áthúzza: rakász] szedő osztó-pengéjével egyszerre könnyen felfoghat.

Grundstrich: *Alapvonás*; a' betűnek vastagabb [áthúzza: vonása] szárai.

Guß; ein Guß Buchstaben: *Egy öntet*; bizonyos ironyfajból annyi, a'mivel csak néhány szót vagy sort lehet kirakni.

Gurt: *Hökkenyü*; szíjából vagy zsinegszövetből készült, 's a' sajtó' futótáblája alatt lévő görfára tekerődőz heveder.

H.

Haarspatia: *Hajszál térdő*; a' legfinomabb térdő minden ironyfajnál; mely soha sem több egy typ. pontnál.

Haarstrich: *Hajszálvonás*; a' betű' finom [áthúzza: vonása] szárai.

Halbgevierte: *Félkoczká*; – lásd: *Gevierte*.

Harsch: *Pattogó*; mondatik az olly papirosról, mely hirtelen szárított meg, 's e' miatt durva keményé lesz.

Hochzeit: *Lagzi*; valamely szoborban [áthúzza: sorozmányban] ugyan azon egy tárgynak vi-gyázatlanságból kétszeri kirakása, mely miatt egyiket ki kell venni.

Himham: *Hinta*; az a' kötél, melyhez támaszkodik némely fasajtónál a' védfedél, kinyitáskor.

Hohlstege: *Üreges-sám*; – lásd: *Formatqvadren*.

Hurenkind: *Fattyúsor*; valamely szoborban legfelül magánosan álló vég- vagy berekesztő sor.

I. J.

Imperial: *Czári*; = 150-es; nagyobb rendű ironyfaj.

Index: *Foglalat*; – lásd *Register*.

Inhalt: *Tartalom*; feljegyzése valamely könyvben található szakaszoknak stb.

Interpunction: *Írási jelek*; különbféle jegyek, mellyek által a' beszéd' értelme meghatározatik.

Introitus: *Belépet*; Minden segéd, ki valamely [áthúzza: Intézetben] nyomdában szakmányt kap, tartozik az ott lévő személyzetnek egy kevés borraalót adni; mellyet aztán rendszerint együtt költenek el. – Megavult helytelen szokás!

Inventarium: *Lelettár*; feljegyzése [áthúzza: az Intézetben] a' nyomdában találató mindenféle szereknek és eszközöknek.

Justiren: *Rendezi*; a' [áthúzza: rakász] szedő mind azt, minek bizonyos kiszabott mértéket kell adni. *Szobrot* [áthúzza: sorozmányt] *rendezi* = a' [áthúzza: sorozmány] szobor mértékhez szabott hosszát megadja.

K.

Kapitel: *Szakasz*; elosztás a' könyvben.

Karren: *Taliga*; némely fasajtónál a' futótáblába vésett azon szegletes lapos láda, mellyben a' kő- réz- vagy vasból készült al-lap, fűrészpor közt nyugszik.

Kasten: *Ironytár*; – lásd: *Schriftkasten*.

Kegel, Schriftkegel: *Fok, ironyfaj*. Ez alatt értetik a' betű' testének terjedelmessége, azon lapjától, mellyen az őrszem (:Signatur:) van, a' tulsó síma lapjáig; 's ez mutatja ki minden irjelnek tulajdon faját. – Ennél fogva egy [áthúzza: Könyvsajtóintézetben] könyvnyomdában sokféle ironyfaj van, különbözök fokra; mint például: Dallnok (:Petit:), Garmond (:Jogász:) stb. – vagy másképpen mondva: 8-as [áthúzza: ~ pontos], 10-es [áthúzza: 10 pontos] stb. Továbbá van Dallnok, jogász fokra (:Petit auf Garmond Kegel:); Jogász, Szónok fokra (:Garmond auf

Cicero Kegel:) stb. – vagy ezeket is a' főntebb ajánlott móddal téve ki: 8-as [áthúzza: ~ pontos] 10-es fokra; 10-es [áthúzza: ~ pontos] 12-tes fokra stb. – Lásd ezt is: *Papierhöhe, Schrifthöhe*.

Keil: *Ék*; Ferde oldalú apró fadarabok, mellyekkel a' kép vasrámába szorítottatik.

Keilrahme: *Képvás, ékráma*; vasból, hasonló kö-zépsámmal (:köldökkel:), mellybe ferdesám és ékek segedelmével szorítottatik be a' kép. – Ez sok tekintetben jobb a' *csavaros-rámánál*, melly-ről alább lessz szó *Schraubenrahme* alatt.

Keiltreiber: *Ékütő*; az ékek beverésire használató kemény fa.

Kienruss: *Bécsikorom*; főlétrésze a' könyvfestéknek.

Klopfen: *Megkopogtatja*; a' képet, t.i. a' netalán magasabban álló betűket, kopogó' és kalapács' segedelmével, egyenlőre leveregeti.

Klopfholz: *Kopogó*; négyzegű, hosszúkas, vastag deszkácska, mellynek igen síma alsó lapjával az imént leirt munka végbevitetik.

Kopf: *Fő, fej*; 1) minden szobor [áthúzza: soroz-mány] felső sora; – 2) a' szakaszok vagy cikkek elein álló rövid tartalom, cím stb.

Körper: *Teste*; a' vassajtónak azon fő része, melly faszajtónál a' két oldalból, felső és alsó gerend-ből áll.

Krätschen: *Zagyválnak*; – a' betűk, mikor az összeálló szoborban [áthúzza: sorozmányban] több sor összezavarodik.

Krätze: *Salak*; az ironyércznek azon hulladéká, melly megolvasztás közben folyóvá nem lesz, hanem szürke pehelyben fenn lebeg.

Kreutz: *Keresztfa*; hosszú szárú T forma könnyű faeszköz, mellyel a' kinyomott íveket száradás végett kötelekre aggatják.

Kreutzsteg: *Keresztösvény*; az a' tiszta köz a' kinyomott íven, melly a' fővel egymásnak álló szobrok közt van. – Lásd *Stege*.

Krone: *Korona*; a' faszajtó legfelső része.

Kurbel: *Forgatyu*; a' sajtók' futótáblája alatt álló görfából kinyuló, meggörbitett vasrúd, mellynek vége fából készült *forgatyu-hüvelylyel* el van láttatva; ennek jobbra 's balra tekerése által hozatik mozgásba a' futótábla.

L.

Lagen: *Rétegek*; a' tartalmasabb nyomtatványok-nak, folytába menő jegyek szerint, egymásba tett [áthúzza: részei] ívci, mellyek rendszeren 6, 10 ívből állanak.

Lagen machen: *Rétegez*; az ívket az imént leirt módon egymásba rakja.

Lauffer: *Inda*; egy darab simított kő, mellyel a' festéket eldörgölik a' márványtáblán.

Laufbret: *Futótábla*; Faszajtónak azon része, melynek alsó lapjára vannak erősítve a' futó-korcso-lyán járó rézkapcsok (:békák:); felső lapjába pedig azon láda van vésvé, mellyben a' vas-réz- vagy kő al-lap nyugszik. A' görfa, és az ezen keresztül menő vas forgatyu, ezen futó-táblával van összekötötésben, olly módon, hogy a' görfára tekergődő hökkentyűnek egyik vége a' tábla elejéhez, másik vége pedig annak há-tuljához van erősítve, 's ekkép a' forgatyu teke-résekor a futótábla előre hátra mozog.

Lauge: *Lúg*; hamuból készűl, mellyel lemosatik a' betűkre ragadt festék.

Leiche: *Dög*; így nevezik a' rakatban vigyázatlan-ságból kihagyott szót vagy sort.

Ligaturen: *Kettős betűk*; mint fi, ff, fl, mellyek együvé vannak öntetve.

Linie: 1) *Vonasz*; az, mellynek az ironynyal egyen-lő magassága van, 's annál fogva belőle ta-bellát, vagy szegélyt készíthetni. Innen *Stück-linie*; *Szeltvonasz*; *Setzlinie*; *Rakvonasz*. – 2) *Penge*, az, melly az ironynál alacsonyabb, és csak sorok' ritkítására szolgál.

Lettern: *Irjelek*; mellyekkel a' könyvnyomtatásra élnek.

Lossprechen: *Felszabadítja*; az inast, kitöltött ta-nuló éveit után.

Lücke: *Hézag*; rendin túl nagy köz a' szók közt.

M.

Makulatur: *Takarópapíros*; nyomtatás közben el-romlott papíros; vagy valamely nyomtatvány-ból kimaradt hiány ívek.

München auf münchen machen: *Hasonmásol*;

nyomtatásban lévő tárgynak betűről betűre viszont kiszedése.

Manuscript: *Kézirat.*

Marge: *Jeliv;* lásd: **Einsteckbogen.**

Marginalien: *Széljegyzetek;* a' szobor szélére való jegyzések, vagy a' mellette álló tárgynak rövid kivonata.

Mater: *Anyasrőf;* a' sajtónak azon része, melybe a' csavorsó (:Spindel:) jár.

Matrize: *Ironyminta;* melyben a' betűnek vagy díszjelnek formája mélyen, nem pedig fel-emelkedetten látszik.

Median: *Középnagy;* **Großmedian;** *Nagyobb rendű;* p:o: Median 8°: középnagy 8adrét; - Großmedian 4°: nagyobb rendű 4adrét stb.

Meteor en pages: *Rendező, szobrozó;* nagyobb Intézetekben olly ügyes rakász, ki a' címeket 's más díszesebb mellék munkát készíti; a hasábrakatot szobrokra osztja, rendezi; 's vigyáz, hogy minden munka illő rendben végeztesen.

Mignon: vagy **Colonell:** *Boglár = 7-es* [áthúzza: ~ pontos]; ironyfaj.

Mittel: *Közép* = 14-es* [áthúzza: ~ pontos]; ironyfaj. Épen két akkora, mint a, Boglár.

Mittelsteg: *Középsvény;* a' benyomott ív' közepén találató tiszta hely. - Lásd: **Stege.**

Missal: *Misés = 80-as* [áthúzza: ~ pontos]; nagyobb rendű ironyfaj.

Mönch; **mönchbogen;** **mönchschlag:** *Barát, barát-nyomat.* A lenyomott íven azon hely - sőt maga az egész nyomat - mellyel a' henger, vagy a' lapta, nem eléggé közlé a' festéket, 's e' miatt halavány szürkén látszik.

Musirte Schrift: *Czifra irony;* melly azonba kacs-karingos hajszál vonásokkal *nincs* ellátatva; mert ez **Kanzleyschrift:** *Irvairony* [? rosszul olvasható!]

* *Ima* néven is lehetne nevezni, mivel a' jó olvashatású imádságos könyveket rendszeren illy betűkkel szokás nyomtatni.

N.

Nachdrucker: *Utánnyomató;* az, ki olly munkát, mellyet törvényes kiadója már kinyomtatott, igazságtalanul utánna nyomtat.

Nachschließen: *Pótlékol;* nyomás közben elszerecsétlenedett ívek helyét mással pótolja ki.

Nonpareille: *Páratlan = 6-os* [áthúzza: ~ pontos]; igen szép kisded ironyfaj; a' Szónok foknak fele.

Norm: *Örczím;* rövid czíme valamely - főkép' több kötetből álló - könyvnek; melly tévedés' eltávoztatásáért, minden ív' első lapjának aljára, balról, [áthúzza: igen] apró betűkkel kitétetik.

Noten: 1) *Jegyzetek;* a' szöveg (:text:) alá tétetni szokott világosítások; - 2) *Kóták.*

Notenbuchstaben vagy **Ziffer:** *Jegyzetbetűk* vagy *számok;* aprók 's magasak, mellyek az imént említett világosításra igazítják az olvasót.

O.

Octav: *Nyolcadrét;* miszerint 16 lap van egy íven.

Offizin: *Műterem;* hol a' könyvnyomtatási szerek és eszközök együtt találhatnak.

P.

Packpreße, Papierpreße: *Kötegsatú;* kisebb rendű csavaros sajtó, mellyben a' kész példányokat nagyobb csomókba kötik; 's a' megáztatott papirozt is, jobb megállapodás végett leszorítják.

Pagina: *Lapszám.*

Papier abzählen: *Papirozt számlál;* a' nyomtatásra való tiszta papirozt koncz számra jegyekbe kirakja.

Papierfeuchten: *Papirozt áztat;* - lásd **Fechten.**

Papierhöhe der Schrift: *Ironymagassága;* talpától fogva szemfényig.

Papierzeichen: *Jegy;* - lásd: **Zeichen.**

Papvesetzer: *Darabrakász;* ki csak folytába szedi a' munkát, de más rendezi és osztja szobrokra.

Parangonage: *Szerkezet*; apróbb ironyfokok* összerakásából származott nagyobb fok.

Parenthese: *Zárjel* = ( ), vagy [ ].

Perl: *Gyöngy* = 5-ös [áthúzva ~ pontos]; igen apró ironyfaj.

Petit: *Dallnok** = 8-as [áthúzva: ~ pontos]; kisebb rendű szép ironyfaj.

Pfänchen: *Serpenyő*; az a' kivölglyelt darab aczél, mely a' nyomattyú' (:Tiegel:) kellő közepén, felül áll, 's a'mellybe a' csavorsó' csapja jár.

Placard: *Laplag, egészrét*; egész ív nagyságban.

Presse: *Sajtó*; azon erőmű, mely által az irony rakat' lenyomása eszközöltetik. Ilyen sok nemű 's nevé van, részint fából, részint egészen vasból; mely utóbbi közt legnevezetesebb a' *Columbian, Stanhope*, a' legújabb időben pedig igen egyszerű szerkezetöknél fogva divatba jött *Hagar* és *Zweibrücki* félé - 's végre a' *gyors-sajtók*.

Preßbank: *Sajtópád*; - lásd: *Auslegebank*.

Preßmeister: *Sajtómester*; az a' nyomó, ki a' sajtóba emelt képet módba hozza, 's a' sajtó apróbb bajain is segíteni tud stb.

Preßpáne: *Símitópapíros*; - lásd *Glanzpappen*.

Preßwände: *Sajtó-oldalai*; a' fasajtónak egyenest álló két oszlopa, mely felül a' koronával, alól pedig a' talppal összeköttetésben áll.

Prime: *Elő*; a' lenyomott ív' első szobra; vagy az ív' első képe = [áthúzva: *Szép ~*] *Előnyomat*

Primenblatt: *Előlap*; a' képiratnak azon lapja, mellyen a' főtárgy áll; az t.i. hol a' rakat kezdetét veszi.

Primentafel: *Előtábla*; olly tábla, mely kimutatja, hogy a' folytába menő ívek közül akarmeltyik, hanyadik lapon kezdődik? - Ennek megtudására azonban legegyszerűbb mód az, ha azon számmal, a'hány lapból áll egy ív, sokszorozom a' kérdéses ívet megelőzőnek számát. Például: azt akarom megtudni, hogy 12-edrétben a' 9-dik ív hanyadik lapon kezdődik? - 12-edrétben

* Mivel a' verseket rendszerint illy betűkkel szokás nyomtatni.

egy íven van - - - - - 24 lap,
ezt sokszorozom - - - - - 8-al,

's lesz - - - - - 192; tehát

a' 9-dik ív 193-dik lapon kezdődik stb.

Punct: *Pont*; mértékjel, mely által az újabb időben mindenféle ironyfaj meghatároztatik. Hat illy typogr. pont tesz 1 vonalt; tehát mintegy 1-8része a' Dallnok foknak. - A' legfinomabb hajszáltérző épen egy *pontos*.

Puncturen: *Pontozók*; olló forma 's végén hegyes szegecskével ellátott egy pár vaspléh, mely a' sajtófedélben (:dobon:) alól és felül megerősítette, a' papirosnak kellő helyezeitben tartására szolgál.

Puncturlöcher: *Pontozólukak*; az imént leirt vasak hegyei által okozott lukak a' papiroson.

Puncturspítze: *Pontozó' hegye*; a pontozóvas' nyakán legvégről felálló hegyes szegecske.

Puncturzange: *Pontozó-csipő*; lapos fejű kiseded harapófogó, az elgörbült pontozó hegyének kigyenesítésére.

Q.

Quadraten: *Szögellők*; az ironyrakatban üres helyek' kitöltésire szolgáló, 2, 3, de rendszerint 4 Szónok-koczká (:Geviert:) szélességű, 's magánál a' betűnél alacsonyabb kiseded sámkok; mellyek okozzák, hogy a'hol állanak, ott lenyomatkor tisztán marad a' hely.

Qvart: *Negyedrét*; miszerint 8 lap van egy íven.

Qverformat: *Harántképlet, hárántlag*; az, mikor a' szobornak hossza képezi szélességét.

R.

Rämchen: *Védfedél*; a' nagy fedélen (:dobon:) tállátató, 's vaspléhből készült rámacska, írőpapirossal beborítva, mely úgy metszetik ki, mint a' lenyomandó tárgy kívánja; annál fogva a' fedélben álló tiszta ívet egyébűtt védi a' festék által történhető bemocskosodástól.

Rahme: *Képvás*; négy szegletű vasráma, hasonló köldökekkel, mellybe ékekkel szorítatik a' kép.

Rahmeisen: *Képvás-sámja*; a' csavaros képvason belül álló két vássám, melyre közvetlen hat a' csavar, 's ezáltal a' szobrok a' sámhoz szoríttatnak. - (:Nálunk nem élnek vele - 's igen helyesen! - Jobb annál a' fa-ék:)

Rastrum: *Nevakard*; vékony, tömött lineázatokból álló, 's különbözőféle vastagságu vonasz, melyet leginkább a' Váltólevelekben azon helyre használnak, hova a' pénzmennyiség íratik, hogy így a' vakarás általi hamisítás megghiúsíttasson.

Real: *Koronás* = 120-as [áthúzza: ~ pontos]; nagyobb rendű ironyfaj.

Regal: ez a' polczozat, hol ironytárak, képek és sámk tartatnak; ennél fogva van **Setzregal**: *Raktám*; **Formenregal**: *Rakpad, képpad*; **Stege-regal**: *Sámpad*.

Register: *Egyenlet*; az egész ívre nyomott tárgynak oly állása, miszerint mind két oldalról egymásra illenek a' lapok. - Innen, **register machen**: *egyenlített*; annyi mint a' képek oly helyzetet ad a' sajtóban, hogy kinyomtatása után, az ívnek mind két oldalán, egymásnak tökéletesen megfeleljenek a' lapok.

Register: *Foglalat, mutatótábla*; rövid feljegyzése mindazon tárgynak, miről a' könyv értekezik; hozzá mellékelve azon lapszám is, mellyen a' tárgy van, vagy kezdetét veszi.

Reglette: *Vontszögellő*; fából vagy ironyanyagból [áthúzza: ~ kelméből] készült vékony sám, 6-tól 20 pontnyi vastagságban, 's mértékre osztott hosszúságban. Leginkább a' középösvénynél (:Mittelsteg:) a' képvás' köldöke mellett használtatik. - De a' szobrok közt is jó szolgálatot tesz.

Requisiten: *Kellékek*; mindennemű szerek' és eszközök' összessége.

Revidiren: *Átnézi*; utánna nézi, ha a' rakász megigazította-e a' javítíven kijelelt hibákat.

Revision: *Átnéziv*; legelső nyomtatja a' képek, melly a' javítíven összehasonlítottatik.

Ries: *Kötés, rizma*; meghatározott számú papiros, melly a' nyomtatóban 500, az íróban pedig 480 ív.

Röschen: *Czifraság*; - lásd: *Einfabung*.

Ronde: *Kerekirony*; francia kézírathoz hasonló kerek betűk.

Rubrik: *Rovat, czikk*.

Ruß: *Bécsikorom*; főtt olaj után fő létrese a nyomdai [áthúzza: könyv-] festékek.

S.

Sabon: *Czimes* = 62-tes [áthúzza: ~ pontos]; nagyobb rendű ironyfaj.

Sack bekommen: *Talpára útfüvet kap*, az olly segéd, ki munkájából elbocsáttatik.

Satíniren: *Simít*; a' benyomott 's megszáradt íveket egyenként, fényes és síma tábla-papiros közé rakogatva, 's azután csavar- vagy vízmű-satúba szorítva símává teszi.

Satz: 1) [áthúzza: *Rakat*] *Rakmány*; az, mit a' szedő írjelekből összeszerkeztet. - 2) *Fogat*, az, mit a' fasajtó nyomattyúja egyszerre befog; innen 1-ső 's 2-dik fogat. A' vassajtó mind egy fogatra van készítve.

Sauerkraut: *Savanyú*; így mondják, mikor a' segéd többet ír fel számvetésiben mint megdolgozott; melly néha kifizettetik ugyan, de le kell dolgoznia.

Scharnier: *Sarokvas*; ismeretes vaspánt; ilyen van a' sajtófedélen (:dobon:) is.

Schiene: *Korcsolya*; két hosszú és síma vasrúd, mellyen a' sajtó futótáblája előre hátra csuszka.

Schienebret: *Korcsolyatalp*; mellyen az imént említett vasrúdnak nyúgosznak.

Schiefsteg: *Ferdésám*; rézsútós sám a' kép' lábainál 's oldalain; ott t.i: hol ékekkel szoríttatik be a' kép.

Schiff: *Hajó*; három felől oldallal ellátott táblácska, mellybe a' rakász összeszerkeztett sorait helyhezi, az ebből lett szobrot elrendezi, 's aztán kiköti. - Lásd: *Zunge*, és *Vorthelschiff*.

Schimmel: *Deres*; az a' lenyomott ív, mellyet elfeledtek festékekkel ellátni.

Schließen: *Bezárja*; a' szobrokat képvásba úgy beszorítja, hogy ide 's tova bátran lehessen vinni.

Schließnagel: *Csavarkulcs*; - lásd: *Schraubenzieher*.

Schließstein: *Rakkő*; síma [áthúzza: kőtábla, leg-

- inkább] márványtábla, mellyen a' képeket nagyon czélszerűen ki lehet rakni 's beszorítani. – Ezt újabb időben öntött, aztán simára köszörült vas táblából készítik.
- Schließzeug:** *Zárszer*; mind azon eszköz, mi a' kép' bezárásához szükséges, mint: kalapács, ékezőfa, kopogó stb.
- Schloß, Závár;** faszajtónál azon rész, melly a' nyomattyúval összeköttetésben áll, 's mellyen a' csavorsó keresztül megy.
- Schmierer:** *Piszkol*; akkor mondják, mikor a sám, szögellő, vagy más nem oda tartozó rész az ironnal együtt lenyomatva, a' papirosra meg-látszik.
- Schmitzen:** *Csiszolt*; mondatik az olly nyomatról, melly mintha kétszer volna lenyomva. – Ennek oka vagy az, hogy a' papiros, mielőtt a' nyomattyú rávonatna, a' betűket éri; vagy pedig, hogy a' rozszarkú fedél (:dob:), mikor már a' képen fekszik, taszítás 's egyéb ok miatt helyéből kimozdul.
- Schmutztitel** [Áthúzza: *Fattyú~*] *Flókczim*; a' szobor közepén álló rövid czím, melly rendszerint a' munka' első lapján áll.
- Schnalle:** *Csatt*; az a' kisdud vaskapocs, melly a' védfedelet a' nagyfedélhez (:dobhoz:) szorítja, mikor ezt a' képre leeresztik. – Vassajtónál nincs rá szükség.
- Schneiden:** *Metsz*; ha a' védfedél nem eléggé gondosan van kimetélve, 's valamely betű, szó, vagy sor, erre, nem pedig a' papirosra nyomatik le; ekkor mondják, hogy *metsz*.
- Schnellpresse:** *Gyorsajtó*; [áthúzza: ollyan] Mesterséges szerkezetű vassajtó, melly gőz, ló, vagy ember által hajtva [áthúzza: a' mikor szörnyű] nagy gyorsasággal végzi a' nyomó foglalatos-ságát.
- Schöndruck:** [áthúzza: Szép~] *Elő-nyomat*; a' lenyomott ívnek első oldala. Így nevezik azt a' rakás tiszta papirost is, melly nyomtatás végett a' sajtó előtt áll.
- Schränken:** *Hátal*; a' behajtogatott íveket egymásra úgy [áthúzza: hajtogatja] rakogatja, hogy a' hajtott fele jobbra 's balra váltogatva essen.
- Schraubenrahme:** *Csavaros-képvás*; olly vasráma, mellybe a' szobrok ék helyett sróffal szorítottak.
- Schraubenzieher:** *Csavarkulcs*; hegyesen végződő kalapács, az imént említett srófnak ki 's be csavarására.
- Schrenz:** *Itatóív*; gyapju rongyokból készült szürke papiros.
- Schrift:** *Irony*; egy egész [áthúzza: alphabetet] ábécét magába foglaló összeség, azon egy fokú betűből.
- Schriftfach:** *Ironyosztályzat*; lásd: *Fäch*.
- Schriftgießerey:** *Ironyöntő-Intézet*; olly hely, hol az imént említett betűket öntik.
- Schrifthöhe:** *Ironymagassága*; lásd: *Papierhöhe*.
- Schriftkasten:** *Ironytár, rakány*; sok osztályzattal ellátott négyszegű lapos láda, mellyben ugyan azon egy fokú irony áll.
- Schriftkegel:** *Ironyfok, ironyfaj*; lásd *Kegel*.
- Schriftprobe:** *Ironymutatvány*; lenyomata valamely könyvnyomató-, vagy ironyöntő-intézetben találtató mindenféle betűknek.
- Schriftschneider:** *Ironymetsző*; ki a' betűk aczél bélyegét készíti.
- Schriftsetzer:** *Betűszedő, rakász*; – lásd: *Setzer*
- Schriftsteller:** *Könyvszerző*; ki valamely munkát kidolgoz és leír.
- Schriftzeug:** *Ironykelme*; – lásd *Zeug*.
- Schwabacher:** *Gothirony*; hajdan divatban volt, dísztelen, szegletes betűk.
- Schwamm:** *Szivacs*; mind rakásznak, mind nyomónak szükséges.
- Schweizerdegen:** *Kétkereső* (:Jancsibözszi:); olly segéd, ki mind a' nyomást, mind a' betűrakást érti, és mindenikkel foglalkozik – de rendszerint egyiket sem jól végzi.*

* *Schweizerdegen*, szó szerint: *Helvét kard*; melylyel arra van czélzás, hogy a' helvéta akárki zsoldjában kész katonáskodni, 's ahoz, ki fizeti, utolsó csepp véréig hű – de e' mellett vitéz is. Így én, e néven, kötelességét nem csak pontosan, de jól is végző személyt értek; már pedig az olly segéd, ki nyomó és rakász is egyszerismind, physicali oknál fogva sem végezheti jól, legjobb szándéka 's tudománya mellett is mind a' két

Sechsend dreißiger: 36-od rétű; miszerint egy íven 72 lap van.

Sechzener: 16-od rétű; miszerint 32 lap van egy íven.

Secunde: *Csillagos*; az ív' harmadik szobra, melyet rendszerint csillaggal szoktak megjelölni. – Általában pedig jelenti az ív' 2-dik képét vagy oldalát is.

Sedezformat: 16-od rétű;

Seite: *Lap, oldal.*

Seitenzahl: *Lapszám.*

Setzbret: *Rakadeszka*; síma felületű deszka, melyre a' rakász szobrait helyezi.

Setzen: *Rak*; az ironyt vagy betűket, szókká, sorokká, lapokká, végre ívvé formálja, a' művészeti rendszabályok szerint.

Setzer: [betoldva: *Szedő*] *Rakász*; könyvnyomtatásnál az a' személy, ki az irjelek összeszerkesztésével foglalkozik, mellyből lesz aztán az ív; [áthúzva: és könyv] ennek kinyomtatása után pedig az ironyt helyére egyenként visszaosztja, hogy belőle ismét más ívet állíthasson össze.

Setzerinstrumente: *Rakászi műszerek*; mint sorozó, ívtartó, vezér, szurka (:ár:) stb.

Setzfehler: *Rakhiba*; a' rakász által munkája folyamatában ejtett hiba, melly főképp' egyik betűnek mással helytelen felcseréléséből, 's ez által a' szónak érthetlenségéből áll. Ha ezeket a' javító észre nem veszi, 's úgy nyomatik le, lesz a' [áthúzva: nyomtatási ~] *sajtóhiba*; melly kifejezés alatt némely könyvíró saját vigyázatlanságát vagy restségit szokta palástolgatni.

Setzlinie: *Rakvonasz*; rézpléhből vagy ironyanyagból [áthúzva: ~kelméből] készült vonasz, melly a' sorozóba tétetik, hogy a' betű reá könnyebben rakathasson. Használja ezt a' rakász egyéb munkája közben is.

Signatur: *Őrszem*; 1) minden ívnek 1ső és 3-dik szobra' alján álló szám vagy betű, melly mutatja hanyadik íve az valamely könyvnek;

foglalatoságot; ennél fogva illy emberre inkább tréfás mint megtisztelő név illik. – Ő valami olly forma egyed, mint a'ki nő és férjfi egy személyben.

's annál fogva a' tévedéstől megőriz; – 2) minden darab betűn találató rovat, mellynél fogva a' rakász könnyen észreveheti, ha jól áll-e betűje a' sorozóban.

Spalte: *Hasáb, szelet*; Szeletei a' szobornak, ha t:; ez két vagy több ágra van osztva. – Így neveztetik az a' darab rakmány [áthúzva: rakat] is, melly még nincs szobrokra osztva.

Spaltenlinie: *Közvonasz*; melly a' szeleteket egymástól elválasztja; de néha ez csak tisztán hagyatik.

Span: *Falemez*; ilyen vékonyra metszett deszkácska, a' sajtó védfedelén különböző czélokra használható.

Spatia: *Térző*. Minden ironyfajnak vannak különböző vastagságu, de magánál a' betűnél alacsonyabb pléhecskéi, mellyekkel a' szók közt létező tiszta-tér képeztetik; ugyan ezekkel adatik meg a' soroknak kellő szélességök is.

Speck: *Schweinebraten: Kalács*; így nevezik azt a' munkát, melly kevés fáradságot okoz, még is a' nehezebbel egyenlően fiztetik.

Sperren: *Térez; tágit*; sorokat vagy szókat egymástól eltávolít.

Spieß: *Dárda, kópja*; nyomtatás közben felemelkedett, 's a' nyomaton is meglátszó koczka, térző stb.

Spindel: *Csavorsó*; sajtónak azon vastag srófia, melly az anyasrófba jár, 's melly által cszközöltetik a' nyomattyú' hatása a' képre.

Spitze: *Véglap*; az utolsó szobor, mellyen vége van valamely szakasznak, vagy az egész könyvnek.

Splendit: *Tág, világos*; minden ritkított rakat.

Steg: *Ösvény*; azon tiszta hely, melly az összehajthatlan íven a' szobrok közt látszik; czéljához képest pedig különböző mellék nevet visel, mint: **Bundsteg:** *Kötösvény*; **Kreuzsteg:** *Kereszt-ösvény* stb. – lásd ezeket a' magok helyén.

Stege: *Sám*; fából vagy ironykelméből, különböző hosszaságra- és szélességre készített, de a' betűknél alacsonyabb lézcsecskéi, mellyekkel képeztetik a' főlebb leírt tiszta hely. Ennek is több neme van, mint: **Bundstege:** *Kötsám*; **Kreuzstege:** *Keresztsám*; **Mittelstege:** *Közép-*

sám; **Anlege-** vagy **Schief-stege**: *Ferdesám*; – lásd ezeket.

Stegefactor: [áthúzza: Sámgondivisclő] *Sámgondivisclő*; Bizonyos fizetéses nyomó, ki a' sajtókra 's ezekhez tartozó kellékekre felvigyáz.

Stegeregal: *Sámpad*; hol a' sámost tartják.

Stegunterlagen: *Sámpolczozat*; falemezből vagy ironykelméből, melly a' képben olly helyre tétetik, hova a' nyomás erősebben hat, mint kellene.

Stempelschneider: *Ironymetsző*; – lásd: **Schriftschneider**.

Stereotyp: *Ironylemez*; valamelly betűrakatnak ironykelméből vékonyan kiöntött hasonmása; miszerint a' betűk egymástól el nem válhatnak, hanem mindég csak azon célra lehet használni, mellyre öntettek.

Stücksetzer: *Darabrákász*; Hol több rakász dolgozik egy munkán közülök csak egy foglalkozik a szoborkészítéssel, tii: a' szobrozó (:meteur en pages:), a' többi pedig folytonosan hasábkoba rak, 's ezeket nevezik *darabrákászoknak*.

Stütze: *Gyámgerend*; 1) az a' gerenda, mellyel a' fasajtó felül a' szoba' menyczetéhez erősítetik, hogy ne mozogjon; – 2) az a' fa, mellyen a' futótábla jár.

Süßkraut: *Édesgyökér*; olly kész munka, mellyel a' segéd fizető napon nem számolt be, hanem később veszi fel árát.

T.

Tabelle: [áthúzza: Tabella] *Rovatos-lap*; Vona-szokból álló olly munka, melly az ügyes [áthúzza: rakó] szedő egész figyelmét megkívánja.

Tenakel: *Ivtartó*; végén vasszeggel ellátott hozsacska faeszköz, mellyre, a' rakász kéziratát helyhezi, 's a' vezérrel (:divisorium:) odaszorítja.

Tertia: *Harmados* = 16-os [áthúzza: ~ pontos]; ironyfaj.

Text: *Szöveges* = 20-as [áthúzza: ~ pontos]; ironyfaj.

Tiegel: *Nyomattyú*; a' sajtónak azon része, mellynek igen simára készült alsó lapjával eszközöltetik a' lenyomás.

Tisch: *Vasasztal*; al-lapja a' vassajtónak, mivel itt futótábla 's taliga nincs.

Titel: *Czim*; a' könyvnek első lapja, melly magában foglalja a' könyvnek elnevezését, a' szerző' és kiadó' nevét.

Träger: *Nyereg*; puha fából készült vékony deszkácska, vagy zsendely (:falemez:), melly a' védfedélben olly helyre ragasztatik, hova a' nyomtatás igen erősen hat.

Treibholz: *Ékezőfa*; – lásd **Keiltreiber**.

Tritt: *Talpaló*; – lásd **Antrittbret**.

Tympan: *Fedél* (:dob:) ; – lásd **Deckel**.

Typographie: *Könyvnyomtatás mestersége*.

Typographaeum: *Könyvnyomtatás helyisége*

U.

Ueberlaufen: *Kifut*; mondatik az ironytár azon osztályáról, mellyben a' betű olly tetézve meggyűlt, hogy más osztályba is könnyen behűllhat.

Ueberschlagen: *Felképlőzi*; sámost a' szobrokra rendszeresen felrakja.

Ueberschluß: *Pótlék*; – lásd **Zuschuß**

Ueberstich: *Órántúli*; az olly munka, melly a' kiszabott munkálkodó órákon kívül végeztetik.

Ueberziehen: *Beborítja*; a' sajtó-fedelet (:dobot:) vászonnal behúzza.

Umbrechen: *Tördel*; 1) a' hasáb rakatot szobrokra osztja; 2) a' már kész szobrokat, vagy ezeknek sorait változtatja, hogy valami kihagyás (:dög:), vagy kétszeri rakat (:lagzi:) megigazíttasson.

Umgießen: *Átönti*; a' megkopott ironyt, vagy a' kiszolgált hengert újra önti.

Umschießen: *Átrakja*; a' helytelenül kirakott szobrokat kellő helyekre teszi.

Umschlag: *Boríték*; – lásd **Couverture**.

Umschlagen: *Megforgatja*; 1) a' beázott papírost, – 2) az egyik oldalán már benyomott íveket.

Umstülpen: *Buktat*; a' 12-ed vagy ezzel rokon rétvéket egyik oldalok' benyomtatása után, magunktól előre vetve mintegy *buktatjuk* a' tulsó tiszta oldalára; ellenben egyéb rétvé nyomtatványok, bal kézzől jobbra *forgatnak* meg.

Unterbalken: *Algerend;* fasajtónak alsó keresztgerendája, a' nyomattyú alatt; az a' gerenda pedig, melybe az anyasróf van erősítve, *Felgerendnek* nevezetlik.

Unterlagen: *Párnázat;* hol a' nyomat igen gyengén jön ki, azon helyet, a' fedélbe (:dobon:) a' jelív alá teendő darabka papirossal mintegy *felpárnázzák;* mi azt miveli, hogy a' nyomat egyenlőbben jön ki.

Unterlegen: *Párnáz;* az imént leírt munkát teszi.

Untersehen: *Megállapodik;* a' beáztatott papirossarakás; miután t:i: egyenlően átnedvesedik.

V.

Vacat: *Tisztalap;* hol nincs semmi nyomat.

Verfasser: *Könyvíró, szerző.*

Verlag: *Nyomatáru;* így nevezi a' sajtóbirtokos mind azt a' munkát, melyet, mint tulajdonosa, saját költségén nyomtat és árul; – azt a' helyet pedig, hol az illy nyomtatványokat tartja, *nyomat-tárnak.*

Verleger: *Kiadó;* ki a' könyvet saját költségén nyomtatja.

Versalbuchstaben: *Anyabetük;* a' nagy kezdő betük.

Verschließen: *Balul rakja;* a' szobrokat nem az őket illető helyre teszi a' képben.

Vaticum: *Útipez;* vándor segédnek nyújtatik minden olly Intézetben, hol munkát nem tudnak neki adni.

Vier und sechziger: *64-edrét;* miszerint egy íven 128 lap van.

Vier und zwanziger: *24-ed rét;* miszerint egy íven 48 lap van.

Vignetten: *Díszjelek;* fába vagy érczbe metszett mindenféle rajzolatok, melyek könyvsajtó által lenyomathatók.

Vortheil: *Szalonna;* az olly rakat, melyet a' rakász több ízben is használhat. Innen

Vortheilschiff: *Szalonnahajó;* olly hajó, melyben a' rakász későbbet még használható sorokat tartja.

W.

Walze: 1) *Festék-henger;* újabb idő találmánya, mely szerint enyv- és szörp- (:sziorp:) vegyületből főzött, 's hosszú, henger formába öntött eszköz által közöltetik a' festék, lapta helyett, az ironnyal. – 2) *Görgetyü;* az a' vashenger a' sajtó alatt, mely a' reátekerződő hőkkentyü segédelmével a' futótáblát mozgásba hozza. Ugyan ennek lehet nevezni a' gyors-sajtóknál azt a' nagy hengert, melyre lenyomatkor a' papir tekerődzik.

Walzengestell: *Hengerfogattyú;* vasból készült 's két fanyéllal ellátott eszköz, melyben a' henger forog.

Wände: *Oldalfák;* a' sajtó egyenest álló két oldala, mely az al- 's felgerenddel, és a' hidlattel összeköttetésben áll.

Waschapparat: *Mosókészület;* a' konyhában, képek megmosására.

Waschbrett: *Mosódeszka;* két hevederrel ellátott deszka, melyen a' képek mosatnak.

Waschbürste: *Mosókefe;* hosszú, de nem felette kemény sertéjü kefe, mellyel forró lúg segédleme által, munka bevezetekor, az ironyból kimosatik a' festék.

Waschfaß: *Mosóláda;* rendszerint kőből [áthúzva: hol] melyben az imént leírt kezelést végzik.

Werk: *Egész munka;* nagyobb kiterjedésű 's egész könyvet formáló munka. Ez tehát a' *mellék-munkától* különbözik.

Wiederdruck: *Visszinyomat;* valamely ívnek, melly egyik oldalán már be van nyomva, tulsó tiszta oldalára teendő nyomtatás.

Wiederdruckpapier: *Itatópapiros;* nem nagyon durva, szürke szőrös papiros, melly visszinyomatkor a' fedélbe (:dobra:) azért tétetik, hogy az elébbi nyomat festéke ne keverje el a' többi ívet; – minthogy az illy szőrös papirosra nem ragad olly könnyen a' festék, mint más fejrre.

Winkelhaken: *Sorozó;* vasból, rézből vagy fából készített, válu forma eszköz, melybe szedegeti össze a' rakász az ironyt, 's rendezi sorokra.

Wurm: *Örczim;* – lásd Norm.

Z.

Zängelchen: *Fogócska;* Aczélból készült kiseddel lapos fogó, melly a' szurkánál (:árnál:) czél-szerűbb a' betűknek többi közül kihuzására, javítás közben.

Zapfen: *Csap;* a' Csavorsó végibe beeresztett 's hegyesen végződő aczél-darab, melly a' nyommattyú' kellő közepén álló serpenyőben forog.

Zeichen: *Jegy;* Egy jegy nyomtató papirosban van 250 ív; íróban pedig 240.

Zelle: *Sor;* szókból összerakott, 's egy lapnak meghatározott szélességét kitöltő rész.

Zeilenlänge: *Szoborhossz;* miszerint meghatározatnak, bizonyos ironyfajból hány sor legyen egy lapon vagy szoborban.

Zeug: *Kelme;* azon ércz-anyag, miből a' betűt öntik. – Így nevezik az átöntésre szánt megkopott ironyt is.

Ziehen: *Húz;* a' nyomó, ki a' dorongot magához húzva nyomtat.

Zug: *Fogat;* – lásd *Satz*.

Zunge: *Nyelv;* a' hajóban álló 's kivehető deszkalap, vagy vaspléh, mellynél fogva a' reáarakott 's bekötött szobrot ki lehet húzni, 's róla a' rakdeszkára csúsztatni.

Zünglein: *Pontozó hegye;* – lásd: *Puncturspitze*.

Zurichten: *Módba hoz;* a' képet úgy helyezi el a' sajtóban, hogy a' rá következő nyomat a' papir mindenik oldalán kellően tűnjön elő; – általában pedig jelenti a' képnek olly karba helyezettését, miszerint tiszta 's egyenlő nyomat történjen minden ívre.

Zurichtspan: *Módsám;* hosszú fasám, mellyre azon mértékek vannak felmetszve, mellyek szerint a' nyomó intézi a' kép' fekvését.

Zusammentragen: *Összivez;* valamely könyvnek már kinyomtatott, 's egymás mellé rakásba állított íveit úgy szedegeti össze, hogy minden rakásról egy egy ívet vesz fel, 's így 6 vagy több, egymás után következő ívből egy réteget csinál, ezekből pedig a' teljes számú példányt – 's ekkor *példányoz*.

Zuschließen: *Bezárja;* – lásd: *Schließen*.

Zuschuß: *Pótlék;* papiros, melly a' meghatározott szám felett azért adatik a' nyomtatandó rakáshoz, hogy a' könnyen elszerecséltenedhető iverk miatt a' példányok száma hiános ne legyen.

Zwei und dreißiger: *32-ed rétt;* miszerint egy íven 36 (?) lap van.

Zwiebelfisch: *Zagyvalék;* különböző foku 's nemű irjeleknek összeögyeledése.

Zwölferforma = Duodez: *12-ed rétt;* miszerint egy íven 24 lap van.

Szilády Károly Műszótárának magyar szószedete

Mivel Szilády műszótárát a német szakkifejezések rendjében dolgozta ki, magyar szókészletének bemutatása és áttekintése végett adjuk közre ezt a kiadványunkhoz készült szószedetet.

Szószedetünkbe felvettük Szilády valamennyi szótári német címszavának magyar megfelelőjét, kéziratának 8. lapjáról az általa közölt magyar címszavakat, valamint bevezető szövegében és a fogalommagyarázataiban előforduló magyar szakkifejezéseket.

Címszavaink után, ahol szükségesnek láttuk, rövid magyarázatot adunk zárójelben. E magyarázatokhoz, ahol a rövidség megengedte, Szilády saját körülírásának szavait használtuk. Ahol ez nem volt célszerű, ott saját fogalmazásunkat adjuk. Kettőspont után a szakszó német megfelelőjét közöljük, Szilády eredeti szövegéhez híven. Utóbbi arra is alkalmas, hogy a fogalmak részletesebb magyarázatát az érdeklődők a műszótár hasonmásában vagy nyomtatott szövegében visszakereshessék.

Néhány kifejezés német megfelelője Sziládynál nem, vagy nem a helyén található. Ilyen esetekben egyenlőségi jel után saját szómagyarázatunk vagy utalásunk szerepel.

Szilády írásmódján sem a magyar, sem a német kifejezéseknél nem változtattunk: hibákat, következetlenségeket stb. nem javítottunk.

A

Aczél-bélyeg = betűbélyegző, patrica
Alapvonás (vastagabb betűszár): Grundstrich
Algerend (sajtón): Unterbalken
Al-lap (sajtónál): Fundament
Alsor: Darunterschlag
Angolirony (betűfajta): Anglaise
Anyabetűk: Versalbuchstaben
Anyasróf (sajtón): Mater
Ar = Ahle
Árnyékos-irony: Lapidar (-Schrift)
Átnézi: Revidiren
Asztal (vassajtónál): Fundament
Átnézlv: Revision
Átrakja (szedéseket kellő helyre): umschließen
Áttör (átüt a festék): durchschlagen
Áztat (papírt): feuchten
Áztató-deszka (papírhoz): Feuchtbret
Áztató-dézsza (papírhoz): Feuchtzuber
Áztató-lécz (papírhoz): Feuchtspäne

B

Bál (papiros): Ballen
Balul rakja (eltördeli, ellövi): verschießen
Barát, *barátnyomat* (szürkén nyomott ív): Mönch, mönchbogen, mönchschlag
Beborítja (vászonnal a sajtó fedelét): überziehen
Becsapja (sort heljebb kezd): einziehen
Bécsikorom: Kienruss, Ruß
Beékeli (nyomóformát a sajtóban): einkeilen
Beemelí (nyomóformát a sajtóba): einheben
Béka (illeszték): Frosch
Bekezdés: Absatz
Beléphet („Einstand“): introitus
Berak 1. (papírt): einlegen
Berak 2. (új betűket a helyére): einlegen
Beszegi (szedést bekeretezi): einfaßen
Betakargatja 1. (használaton kívüli betűket becsomagolja): einschlagen
Betakargatja 2. (a laptát munka végeztével nedves ruhába): einschlagen
Betű: Buchstabe
Betűszedő: Schriftsetzer, Setzer

Bezárja: schließen, zuschließen
Bibornok (betűfokozat): Canon
Boglár (betűfokozat): Colonel v. Mignon
Boríték (könyvfedél): Couverture, Umschlag
Borítófedél (a sajtón): Einlegedeckel
Buktat (ívet): umstülpen

C

Congrényomat: Congrevedruck
Czári (betűfokozat): Imperial
Czifra irony (betű): Musirte Schrift
Czifraság: Röschen
Czigányirony (betűfajta): Egyptian, Egyptienne
Czikk: Rubrik
Czím 1. (címlap): Titel
Czím 2. = hasáb- v. oldalcím
Czím 3. = élőfej
Czimbora (munkatárs): Gespan, Compagnon
Czimes (betűfokozat): Sabon

Cs

Csacsi (bála-alátét, fatuskó): Esel
Csap (a sajtón): Zapfen
Csavarkules: Schließnagel, Schraubenzieher
Csavaros képvás, *csavaros ráma* (zárókeret): Schraubenrahme
Csavorsó: Spindel
Csatt (fasajtónál): Schnalle
Csillagos (ívjelzés): Secunde
Csiszolt (kettőzött vagy kent nyomat): schmitzen
Csomagolósatu = kötegsatu, l. ott
Csuklya: Capuziner

D

Dallnok (betűfokozat): Petit
Darabrakász (akkordbéres vagy adjusztáló szedő): Paquetsetzer, Stücksetzer
Darabszámra: consenweise
Dárda = Spieß
Deres (tévesen nyomatlanul maradt ív): Schimmel
Diszjel: Buchdruckerstock, Vignetten
Diszjelmetsző: Formenschneider

Dob (a sajtón): Deckel, Tympan
Dorong: Bengel
Dorong-gomb: Bengelkopf
Dorong-hüvely: Bengelschneide
Dög (hiányzó szó): Leiche
Döltirony: Cursiv
Duodec: Zwölferformat

E

Édesgyökér (munka, amelyért a segédnek még fizetség jár): Süßkraut
Egész: komplett
Egész munka (pl. könyv): Werk
Egészrét (ívnagyság): Placard
Egyenlet (sorfedés az ív két oldalán): Register
Egyenlít (sorfedést biztosít): Register machen
Egymásbamenő (ívek): duern
Egy öntet = néhány sorra v. szóra való betű
Ék (formazáró faék): Keil
Ékezőfa (kiékeléshez): Treibholz
Ékráma (formazáráshoz): Keilrahme
Ékütő (kiékeléshez): Keiltreiber
Eldörgöli: austreichen
Elő, előnyomat (az ív elsőként nyomott oldala):
Prime, Schöndruck
Előlap (kézirat 1. lapja): Primenblatt
Előtábla (a könyvívек kezdőlapjainak táblázata):
Primentafel

F

Falemez (a sajtón): Span
Fatalpu-irony (fabetű): Affiche (-Schrift)
[*Fattyúczim*] *Fiókczim*-re helyesbítette, 1. ott
Fattyusor: Hurenkind
Fedél (a sajtón): Deckel, Tympan
Fejsám (ürtöltő): Capitalstege
Felad: auftragen
Felbontja: auflösen
Felereszti: ablösen
Felfejti: abbrechen
Felfüggeszti: aushängen
Felgerend = a sajtó alkatrésze

Felhozójel = idézőjel
Felképlőzi (oldalakat ürtöltővel látja el): überschlagen
Félkoczká: Halbe Gevierte
Felpárnázás = egyengetés nyomás előtt
Felrét vagy félrét: Folia
Felsámolja (kitölti ürtöltőkkel): Format überschlagen
Felszabadítja (az inast): lossprechen
Felszedegeti: aufsetzen
Feltisztogat: aufräumen
Felüti: abschlagen
Felváltja: ablösen
Ferdésám (ékalaku ürtöltő): Anlegesteg, Schiefstege
Festéket vesz: Farbe nehmen
Festék-henger: Walze
Festéklapát: Farbeisen
Festéktábla: Farbetisch
Festéktartó: Farbestein
Fiókbetű: current
Fiókczim (szennycím): Schmutztitel
Firnász: Firnis
Fogantyú: Angriff
Fogat 1. (kézbefogható sormennyiség): Griff
Fogat 2. (sajtóba helyezhető szedésmennyiség):
Zug, Satz
Foglalat 1. (mutató): Index
Foglalat 2. (tartalmi): Register
Fogócska (fogó): Zängelchen
Fogyatéka: Abgang
Fok (betűfokozat): Kegel, Schriftkegel
Folyó-irony: Schreibrchrift
Forgat (ívet): umschlagen
Forgatyú (sajtónál): Kurbel
Forgatyú-hüvely (a sajtón)
Fő 1. (hasáb eleje, feje): Kopf
Fő 2. (szakasz- vagy cíkcím): Kopf
Főpáratlan (betűfokozat): Sanspareille
Fővonal: Capital
Főttofej: Firnis
Futó betűk = kurziv
Futótábla (fasajtónál): Laufbret
Függív: Aushängebogen

G

Gatya = könyvkötővászon
Gerend: Balken
Góth-irony: a) Black-schrift, b) Schwabacher
Gödör (szedés tömörítésével nyert hely): Grab
Görfa = sajtó hevederének feltekeréséhez fahenger
Görgettyű 1. (sajtó alkatrésze): Walze
Görgettyű 2. = nyomóhenger a gyorsajtón
Gyémánt (betűfokozat): Diamant

Gy

Gyámgerend (sajtó): Stütze
Gyorsajtó: Schnellpreße
Gyöngy (betűfokozat): Perl

H

Hajó: Schiff
Hajszál térző: Haarspatia
Hajszálvonás (vékonyabb betűszár): Haarstrich
Hajtogat 1.: falzen
[*Hajtogat 2.*] *Rakogat-ra helyesbitette* (schränken)
Harántképlet, harántlag (fektetett forma): Querformat
Harmados (betűfokozat): Tertia
Harminchatodré: Sechs und dreißiger
Harminckettodré: Zwei und dreißiger
Harminckettős (betűfokozat): Canon
Hasáb 1. (szedéshasáb) = Fahne
Hasáb 2. (többhasábos szedésnél) = Spalte
Hasonmásol: Mänchen auf mächen machen
Hátal (váltogatottan rakott ívcsomók): schränken
Hatvankettes (betűfokozat): Sabon
Hatvanegyedré: Vier und sechziger
Henger (festékező): Walze
Hengerfogattyú: Walzengestell
Hengerminta (festékezőhenger öntéséhez): Gießform
Hetes (betűfokozat): Colonel vagy Mignon
Hézag (túl nagy szóköz): Lücke
Hiány: Defect
Hiányív: Defectbogen

Hiányjegyzék: Defectzettel
Hilánytár: Defectkasten, Defectregal
Hídlat: Brücke
Hinta (sajtófedelelet tartó kötel): = Himham
Hozzácsatol: anschließen
Hökkentyű (heveder a sajtón): Gurt
Huszas (betűfokozat): Text
Huszonnegyedré: Vier und zwanziger
Huszonnegyes (betűfokozat): Doppel Cicero
Huszonnyolcas (betűfokozat): Doppel mittel
Húz: ziehen

I

Idézőjel: Anführungszeichen, Gänsefüßchen
Ima (betűfokozat): Mittel
Inda (festékdörzsölő kódarab): Laufer
Írási jelek: Interpunction
Írjelek (nyomdai betűjelek): Lettern
Irony = betűfokozat
Ironyfaj (betűfokozat): Kegel
Ironykelme: Schriftzeug, Zeug
Ironylemez: Stereotyp
Ironymagassága (betűmagasság): Schrifthöhe, Papierhöhe der Schrift
Ironymetsző: Schriftschneider, Stempelschneider
Ironyminta (betűöntő-anyaminta): Matrice
Ironymutatvány: Schriftprobe
Ironyöntő = betűöntő
Ironyöntő-intézet: Schriftgießerey
Ironytár (betűszekrény): Kasten, Schriftkasten
Ironyosztályzat (betűrekesz): Schriftfach
Irony szemfénye (a betű képe): Gesicht, Bildfläche der Schrift
Írvairony (betű): Kanzley-schrift
Itatópapiros („belövőpapír”): Wiederdruckpapier
Ívezni: aufheben
Ívezőpad: Aufhebebank
Ívtartó: Tenakel

J

Jancsibözszi (szedő és nyomó): Schwiezerdegen
Javítási jegyek: Correcturzeichen
Javítív: Correcturbogen

Javító: Corrector
Javítaszék: Corrigirstuhl
Jegy (250 ív nyomó, ill. 240 ív írópapír mértékegysége): Zeichen, Papierzeichen
Jegyzetbetűk v. -számok: Notenbuchstaben oder -Ziffer
Jegyzetek: Noten
Jelly (borításív a sajtón): Einsteckbogen, Marge
Jogász (betűfokozat): Corpus, Garmond

K

Kalács (könnyű munka): Speck, Schweinebraten
Kellékek: Requisiten
Kelme (betűfém): Zeug
Kép (nyomóforma): Form
Képlet-tan (kilövések magyarázata): Formatlehre
Képlő, képlét (nyomóforma, formazáró térszökekkel együtt): Format
Képlőkészítés (formán belüli térszökek megszabása): Formatbildung
Képlőkönyv (kilövési sémákkal): Formatbuch
Képlősám (formazáró ürtöltő): Formatqvadraten, Formatstege
Képlőt leüti (térszöket eltávolítja): Format abschlagen
Képpad 1. (formatárólól): Formenregal
Képpad 2. (nyomóformákhoz): Formenregal
Képvás (formazáráshoz): Rahme, Keilrahme
Képvás-sámja (formazáró): Rahmeisen
Kerekírony (betűfajta): Ronde
Keresztfa (ív-akasztó szerszám): Kreuz
Keresztösvény (fejmagók alkotta hégzag): Kreuzsteg
Keresztsám (ürtöltő a fejmagók helyén): Kreuzsteg
Késtet: anhalten
Kétkereső (szedő és nyomó): Schweizerdegen
Kettős betűk: Ligaturen
Kettős közép (betűfokozat): Doppel-mittel
Kettős szónok (betűfokozat): Doppel Cicero
Kezdet: Absatz
Kezdőbetűk: Capitalbuchstaben
Kezdővonalas: Abschnittlinie
Kézirat: Manuscript

Kiad (jól kiadja, rosszul adja ki a sajtó): aussetzen
Kiadás: Auflage
Kiadó: Verleger
Kiegészít: completiren
Kiékel: auskeilen
Kiemeli: ausheben
Kifut (tul sok betű esetén a rekeszből): überlaufen
Kihagyás: Auslassung
Kikörmözi: austreichen
Kiköti: ausbinden, aufbinden
Kilépte (a segédnek): Abgang
Kimarkolja: ausraffen
Kimetszi: ausschneiden
Kinyomja: ausdrucken
Kipírt: abkreischen, abkrösen
Kipiszálja: ausputzen
Kirakja: ausschließen
Kis bibornok (betűfokozat): Kleine Canon
Kis cölmes (betűfokozat): Kleine Sabon
Kisegít: aushelfen
Kis fedél (a sajtón): Einlegedeckel
Kiszedi: absetzen
Kizárja: ausschließen
Koczka: Gevierte
Koncz: Buch
Kontárka (betűfokozat): Bourgeois
Kópja = Spieß
Kopogó („klopfolás”-hoz): Klopffholz
Korcsolya (a sajtón): Schiene
Korcsolyatalp (a sajtón): Schienenbret
Korona (fasajtó felső része): Krone
Koronás (betűfokozat): Real
Kóták = kották
Könyvet (kemény táblába) köti: cartoniren
[*Könyvfesték*] Nyomdafesték-re helyesbítette, l. ott
Könyvíró: Verfasser
Könyvnyomda birtokos: Buchdrucker-herr
Könyvnyomdász: Buchdrucker
Könyvnyomtatás: Typographie
Könyvnyomtatás helyisége: Typographaeum
[*Könyvsajtóintézet*] megváltoztatta Nyomdá-ra,
Könyvszerző: Schriftsteller [l. ott
Könyvvizsgáló: Censor
Kötjel = Divis
Kötég: Ballen

Kötegsatu: Packpreßse, Papierpreßse
Kötés (papírmennyiség): Ries
Kötősvény (tisztá hely két oldal között): Bundsteg
Kötésám (ürtöltő két oldal között): Bundsteg
Közép (betűfokozat): Mittel
Középnagy (könyvalak): Median
Középvény (tisztá hely a nyomott ív közepén): Mittelsteg
Középsám (ürtöltő a nyomott ív közepén): Mittelsteg
Közérak 1. (nedves papír közé száraz íveket): durchschiessen
Közérak 2. (könyvben minden laphoz tisztá papírt mellékel): durchschiessen
Közsoroz (ritkít): dazwischenschlagen
Közvonal (vonal hasábok között): Spaltenlinie
Kurtít: abkürzen
Kurtító jelek: Abbréviaturen

L

Lagzi (főlöskégesen mégegyszer szedett szó): Hochzeit
Lap: Seite
Laplag (egész ív): Placard
Lapszám: Seitenzahl, Pagina
Lapta: Ballen
Lapta-mester: Ballen-meister
Laptaszőr: Ballen-haare
Laptaszeg: Ballen-nägel
Laptatartó: Ballenknecht
Lefejti (laptáról a bőrt): abschlagen
Lefejezi: abschäumen
Lelettár: Inventarium
Leöblíti: abspülen
Lerak: ablegen
Leszedi: abnehmen
Letisztítja: abputzen
Levonja: abziehen
Libaláb: Gänsefüßchen
Linea = vonal
Lúg: Lauge

M

Másoló-műszer: Abklatschmaschine
Mását veszi: Abklatschen
Mázolat (maszat): Geschmier
Megállapodik (nedvesség egyenletesen eloszlik áztatott papírban): unterstehen
Megforgatja 1. (áztatott papírt): umschlagen
Megforgatja 2. (az egyik oldalán nyomott íveket): umschlagen
Megkopogtatja („klopfol“): klopfen
Meglócsolja: anfeuchten
Megnedvesíti: anfeuchten
Megtarkul: Anlaufen des Papiers
Megtöri (festéket): abreiben
Mellékmunkák: Accidentien
Melléksám: Anglegesteg
Metsz (rosszul kimetszett védfedélre való nyomás – a papír helyett): schneiden
Metszvonal: Abschnittlinie
Misés (betűfokozat): Missal
Módba hoz (egyenget): zurichten
Módsám (mérőléc a nyomóforma beosztásához): Zurichtspan
Mosódeszka: Waschbrett
Mosókefe: Waschbürste
Mosókészület: Waschapparat
Mosóláda: Waschfaß
Mutatótábla: Register
Müterem: Offizin
Műtétel = munkaművelet

N

Nagy bíbornok (betűfokozat): Grobe Canon
Nagy czimes (betűfokozat): Grosse Sabon
Nagy misés (betűfokozat): Grobe Missal
Nagyobb rendű (könyvalak): Grossmedian
Negyedrét: Qvart
Négyes (betűfokozat): Diamant
Negyvennyolcad rétű: acht und vierziger Format
Nevakard (rasztervonalak): Rastrum

Ny

Nyelv (hajóba tehető szedéshordozó lap): Zunge
Nyereg (nyomáserősséget csökkentő lemez a sajtón): Träger
Nyolcadrét: Octav
Nyolcas (betűfokozat): Petit
Nyolcvanas (betűfokozat): Missal
Nyomatáru (kiadvány): Verlag
Nyomat-tár = kiadványraktár
Nyomattyú: Tiegel
Nyomda: Buchdruckerey
Nyomdafesték: Farbe, Buchdruckerfarbe
Nyomó: Drucker
Nyomatási hiba] Sajtóhibára helyesbítette, l. ott
Nyuglap: Ansetzblatt
Nyugfa (a sajtón): Deckelstuhl, Galgen

O

Oktató: Anführegespan
Olajfőző üst: Blase
Oldal: Seite
Oldalfák (sajtón): Wände
Ólom-mérleg: Bleywage
Órántúli (túlóra): Überstich
Oszl: ablegen
Osztályzat (rekesz): Fach, Schriftfach
Osztópenge: Ablegespan

Ö

Öntjegyzék: Gießzettel
Örcím: Norm, Wurm
Örszem 1. (ívjelzés): Signatur
Örszem 2. (betűn): Signatur
Örszó: Custos
Ötös (betűfokozat): Perl
Ösirony: Antiqua
Összedálló 1.: compreß
Összedálló 2.: undurchgeschoßen
Összefut 1. (nyomatásban keveset ad a szöveg):
einlaufen
Összefut 2. (a papír száradás után megkisebbedik):
einlaufen

94

Összemegy (nyomatás közben a papír): eingehen
Összenéz: collationiren
Összerázza: aufstoßen
Összevonja (szedést összehúzza, „behoz”): einbringen
Összível (összehord): zusammentragen
Ösvény (tisztá hely az oldalak között): steg

P

Papírost áztat: Papierfeuchten
Papírost számlál: Papier abzählen
Páratlan (betűfokozat): Nonpareille
Páratlan szobor: ungerade Columne
Párnáz: unterlegen
Párnázat (egyengetés céljára): Unterlage
Páros (egymásbadugott ív): duern
Páros szobor: gerade Columne
Pattogó (merev papír): harsch
Példány: Exemplár
[Példányzópad] Ívezőpad-ra helyesbítette, l. ott
Pendel: Carton
Penge = térsző
Piszkol: abziehen, schmieren
Pont (tipográfiai): Punct
Pontozó-csípő (pontozó javítására): Puncturzange
Pontozó hegye: Puncturspitze, Züngelein
Pontozók (ív-illesztő): Puncturen
Pontozólukak (illesztőluk az íven): Puncturlöcher
Pótlék: Überschuß, Zuschuß
Pótlékol (nyomás közben íveket): nachschießen

R

Rak (szed): setzen
[Rakány] megváltoztatta Ironytár-ra = betűszekrény
[Rakász] többnyire megváltoztatta Szedő-re
[Rakási műszerek] = szedőszerszámok
Raka! (szedés): Satz
Rakészka (szedéshez): Setzbret
Rakhiba (szedéshiba): Satzfehler
Rakkő (formázáró-hely): Schließstein
Rakmány 1. (szedés): Satz
[Rakmány 2.] = Columne értelemben; törölte

Rakogat („elsrenkel“): schränken
Rakpad (nyomóformákhoz): Formenregal
Raktám (szedőszekrényekhez): Satzregal
Rakvonasz (szedőléniá): Setzlinie
Rátotta: Eierkuchen
Rendezí: justiren
Rendező (tördelő): Meteor en pages
Rétegek (egymásba tett ívek): Lagen
Rétegez (íveket egymásba rak): Lagen machen
Ritkít: durchschneiden
Ritkító: Durchschuß
Ritkítópenge: Durchschuß linie
Ritkített: durchgeschoßen
Rizma: Ries
Rovat: Rubrik
Rovatos lap: Tabelle

S

Sajtó: Presse
Sajtóhiba: lenyomatott rakhíba (szedéshiba)
Sajtmester: Preßmeister
Sajtó-oldalai: Presswände
Sajtópad (ívek kirakására): Auslegebank, Preßbank
Sám (ürtöltő): Stege
Sámgondnok (előmunkás a sajtóknál): Stegefactor
[Sámgondviselő] megváltoztatta Sámgondnokra, 1. ott
Sámpad (ürtöltők helye): Stegeregal
Sámpolcsozat (nyomásérősséget csökkentő dúc): Stegeunterlagen
Salak: Krätze
Sarokpánt: Band
Sarokvas: Scharnier
Savanyú (a segéd a megdolgozottnál több munkával számol el): Sauerkraut
Serpenyő (sajtónál): Pfänchen
Símit: glätten, satinieren
Símitőpapiros (nyomott ívek kalanderezéséhez): Glanzpappe
Sor: Zeile
[Sormány, Sorozmány] megváltoztatta Szoborra = hasáb
Sorozó (szedéshez): Winkelhaken

Sugár-irony: Schmale (Schrift)
Sullyolja: beschweren

Sz

Szakasz: Kapitel
Szakmány: Condition
Szakmányoz: conditionieren
Szalonna (többször használható szedés): Vortheil
Szalonnáshajó (többször használható szedés tárolására): Vortheilschiff
Szám = hasáb- v. oldalszám
Számol: berechnen
Százhuszas (betűfokozat): Real
Százötvenes (betűfokozat): Imperial
Szedő: Setzer, Schriftsetzer
Szegélyszerek (körzetek, díszek): Einfassungen
Szelet (többhasábos szedés egyik hasábjá): Spalte
Széljegyzetek: Marginalien
Szeltvonasz (vonaldarab): Stücklinie
Szefény: Bildfläche der Schrift, Auge
Szerkezet (többféle fokozatu betű szedése egy sorba): Parangonnage
Szerző: Verfasser
Szétszedi (a sajtót): abschlagen
Széttágít = ritkít
Szines nyomat: Buntdruck
Szivacs: Schwamm
Szobor: Columne
[Szoborcím] megváltoztatta, 1. Cím 2. alatt
Szoborhossz (hasáb sorainak száma): Zeilenlänge
Szobormérték: Columnen mass
Szoborszám: Columnenziffer, 1. Szám is
[Szoborszolga] megváltoztatta Szolga-ra, 1. ott
Szoborszineg: Columnenschnur
Szobrot rendezí (hasábot adott magasságra): justiren
Szobrozó (tördelő): Meteor en pages
Szolga (porte au page): Columnenträger
Szónok (betűfokozat): Cicero
Szorítja: antreiben
Szögellő 1.: Concordanz, Kvadrat
Szögellő 2. = regletta
Szörp = cukoroldat festékezőhengerhez

Szöveges (betűfokozat): Text
Szövet: Filz
Szurka: Ahle

T

Tág (ritkített): spléndit
Tágit (ritkít): sperren
Takarópapír: Makulatur
Taliga (fasajtón): Karren
Talpa (hasáb alja): Fuß
Talpalló: Antritt-Brett, Tritt
Talpára útifüvet kap: Sack bekommen
Társ (munkatárs): Gespan, Compagnon
Tartalom: Inhalt
Teljes számú: komplett
Teljes számúvá teszi: completiren
Térez (ritkít): sperren
Terjeszt: auslaufen lassen
Terped: auslaufen
Térző: Spatia
Test (vassajtó fő részei): Körper
Tisztalap: Vacat
Tizenhatodréti: Sechzener
Tizenhatos (betűfokozat): Tertia
Tizenkettédre: Doudec
Tizenkettes (betűfokozat): Cicero
Tizennégyes (betűfokozat): Mittel
Tizennyolcad réti: achtzehner Format
Tizes (betűfokozat): Corpus, Garmond
Tömött: compreß
Tör (sort): brechen
Tördelni (sort, szedést): brechen, umbrechen
Törelék (a sor): brechen
Törpe anyabetük: Capitälchen
Törtirony: Fraktur-Schrift
Tötélék: Ausschließungen

U

Új kezdet: Alinea
Utánnyomató: Nachdrucker
Útipénz: Viaticum

Ü

Üreges sám (üreges formazáró ürtöltő): Hohlstege

V

Vakszem (talpával felfelé álló betű):
Fliegenkopf
Vasztal (sajtón): Tisch
Vasráma = formazáró keret
Vastag-ös: Englische Antiqua
Védfedél (a sajtón): Rähmchen
Védsor: Anschlagezeile
Vég-díszjel (záródísz): Finalstock
Véglap (utolsó lap): Spitze
Végvonal (záróvonal): Final-linie
Vékony-ös: Pariser Antiqua
Vezér (a tenakulumon): Divisorium
Világos (ritkített): spléndit
Vissznyomat (a papír tulajdalmára): Widerdruck
Víz-mű-satu = hidraulikus sajtó
Vonal = 6 tipográfiai pontot kitevő
mértékegység
Vonasz (nyomdai vonal): Linie
Vonókefe: Abziehbürste, Abklopfbürste
Vonulv: Abziehbogen
Vontszögellő: Reglette

Z

Zagyvalék: Zwiebelfisch
Zagyválnak (betűkeveredés szövegben): krätschen
Zárjel: Paranthese
Zárszer (záró szerszámok): Schließzeug
Zártok: Büchse
Závár (fasajtón): Schloß
Zömök-irony: Fette oder Compact (-Schrift)

Zs

Zsendely = falemez

Tartalom

Szilády Károly: Könyvnyomdászati Műszótár, a' tárgyak' rövid magyarázatával együtt. Az 1840. évi kézirat hasonmása	3
Haiman György: Szilády Károly és a Könyvnyomdászati Műszótár	49
Szilády Károly kéziratának nyomtatásba áttett szövege	63
Szilády Károly Műszótárának magyar szószedete (Haiman György)	87

Szilády Károly Könyvnyomdászati Műszótárának hasonmását a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában levő eredeti kézirat alapján, Haiman György szerkesztésében és utószavával kiadta Budapesten az 1985. évben a Pátria Nyomda. Felelős kiadó: a vállalat igazgatója. A Szilády-féle kézirat olvasatának elkészítésében közreműködött Botka Attila. A hasonmást és a Szilády-féle kézirat borítójának a bekötési táblán látható mását Schopper Tibor fényképezte. Nyomtatta a Pátria

Nyomda. 406344 – Felelős vezető: Vass Sándor vezérigazgató.

ISBN 963 02 3 590 0